

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ,
СОЦІОЛОГІЇ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ
УНІВЕРСИТЕТ ВІТАУТАСА МАГНУСА
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТА
КАФЕДРА УПРАВЛІННЯ

«МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ДИСКУРС У ДОСЛІДЖЕННІ ФЕНОМЕНУ СОЦІАЛЬНОГО»

Збірник матеріалів
*Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції
28 березня 2019 року*

УДК 005.931.1:330.5-047.44](082)
М16

«Міждисциплінарний дискурс у дослідженні феномену соціального» [Електронний
М19 ресурс]: зб. матеріалів міжнародної наук.-практ. інтернет-конф.; 28 березня 2019 р.,
м. Київ. – Київ: КНЕУ, 2019. – 68 с.
ISBN 978–966–926–277–6

Відповідальними за зміст і якість опублікованих матеріалів є автори

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. «ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ»	5
1.1. Україна: минушина, сьогодення, майбутнє. (Соціально-філософський аналіз)	5
Смельянова Ю.П. ПРОБЛЕМИ І ВИКЛИКИ УКРАЇНСЬКОГО СЬОГОДЕННЯ.....	5
Vveinhardt Jolita, Severyn-Mrachkovska L.V. UKRAINE IN THE CURRENT CULTURAL AND HISTORICAL SPACE: REALITIES AND DEVELOPMENT PROSPECTS.....	6
1.2. Сучасний соціум: виклики та перспективи розвитку	9
Bondar S.V. CYBERSPACE: A NEW SPACE FOR SOLVING OLD PHILOSOPHICAL ISSUES.....	9
Павлишин Л.Г. ПРОБЛЕМА СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ НЕКЛАСИЧНОГО ФІЛОСОФСЬКОГО МИСЛЕННЯ.....	11
1.3. Філософські проблеми міграції і національної ідентичності	12
Гавриленко І.В. ДО СВІТОГЛЯДУ УКРАЇНЦІВ РАНЬНОМОДЕРНОЇ ДОБИ У СПОСТЕРЕЖЕННЯХ ЧУЖИНЦІВ.....	12
1.4. Філософія гендера, раси і етноса	14
Курченко Л.М. У ПОЛОНІ АРИСТОТЕЛЕВОЇ ФІЛОСОФІЇ СТАТЕЙ: ВІДГОЛОСКИ МІЗОГНІЧНИХ АНТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	14
1.5. Філософія та освіта: актуальні проблеми взаємодії. Штучний інтелект в освіті. Побудова ідеального університету	16
Веремієнко Т.С. ПРОБЛЕМА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	16
Колотілова Н.А. КУРС КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	17
Кучера Т.М. НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК СЕНС ЖИТТЯ.....	18
Павленко Ж.О., Юркевич О.М. ЛОГІЧНА ОСВІТА ЮРИСТА ЯК ЗАПОРУКА РОЗУМНОСТІ ПРАВА.....	20
1.6. Філософські проблеми науки	22
Гаєвська О.Б. НАУКА УПРАВЛІННЯ НА СЛУЖБІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	22
Diediaieva I.P. ESSAYS ON THE PHILOSOPHY OF SUCCESS.....	23
Лук'яненко О.М. ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ.....	25
Присухін С.І. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ.....	26
1.7. Філософія економіки: теоретичний та прикладний аспекти	28
Северин-Мрачковська Л.В. ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ГАЛУЗЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗНАННЯ: СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ, ЗНАЧЕННЯ.....	28
Shevchuk N.A. AREAS OF INCREASE OF EFFICIENCY OF FINANCIAL ACTIVITY OF THE ENTERPRISE.....	30
1.8. Історія філософії та філософія історії	31
Войтенко Д.О. ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ОБҐРУНТУВАННЯ В ТВОРАХ ЦИЦЕРОНА.....	31
Лисенко О.В. МІСТИЧНА КАРДІОГНОСІЯ У ТВОРЧОСТІ МАКСИМА СПОВІДНИКА.....	32
Макогон А. А. СУТНІСТЬ ЗЛА В ЕСХАТОЛОГІЇ МАКСИМА СПОВІДНИКА.....	34
1.9. Новітні дослідження у галузі онтології, філософії релігії, моралі та культури	36
Гончаренко К.С. ТРАНЗИТИВНІСТЬ КУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ МЕДІАТИЗОВАНОЇ ПОСТСУЧАСНОСТІ.....	36

Синах А.О. ПРОБЛЕМА ІСТИННОСТІ ТА РАЦІОНАЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВІ ТЕЇСТИЧНОЇ АРГУМЕНТАЦІЇ.....	38
РОЗДІЛ 2. «СОЦІОЛОГІЧНІ СТУДІЇ»	39
2.1. Прикладні аспекти науки управління суспільством	39
Громоздов В.В., Мартинюк О.І. УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ	39
2.2. Управлінська система в структурі українського демократизму	40
Гаєвська О.Б. УПРАВЛІНСЬКА СИСТЕМА В СТРУКТУРІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕМОКРАТИЗМУ	40
2.3. Організаційне мислення суспільства	42
Deikus Mykolas. SPIRITUAL SUPPORT PROVIDED BY RELIGIOUS ORGANIZATIONS TO PERSONS EXPERIENCING PSYCHOLOGICAL TRAUMAS IN THE WORKPLACE: HOW TO HELP THE VICTIMS OF MOBBING?.....	42
Fominiene Vilija Bite, Vveinhardt Jolita. INTEGRATION OF SUSTAINABILITY INTO SPORTS ANTI-BULLYING POLICIES.....	44
Vveinhardt Jolita PSYCHOLOGICAL VIOLENCE IN THE INTERRELATIONSHIPS BETWEEN ACADEMIC COMMUNITY MEMBERS: THE SITUATION OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE PRE-REFORM AND REFORM PERIOD	46
2.4. Управлінські комунікативні системи	48
Данилевич Н.С. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЙ	48
2.5. Соціальні та медіа-комунікації.....	49
Срескова Т.В. УСВІДОМЛЕНЕ МЕДІАСПОЖИВАННЯ ЯК ЧИННИК ГАРМОНІЗАЦІЇ СОЦІУМУ	49
Касперович О.Ю., Панькова О.В. СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ТА СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ В СИСТЕМІ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ	51
Невельська-Гордєєва О.П. СТВОРЕННЯ АЛТЕРНАТИВНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ МАС-МЕДІА	54
2.6. Пізнавальний потенціал міждисциплінарних соціологічних досліджень в умовах глобалізації	55
Artemenko S.B., Flyashnikova A.B. HEURISTIC POTENTIAL OF SOCIOLOGICAL RESEARCH IN THE RESEARCH OF SOCIAL REALITY	55
Вінська О.Й., Токар В.В. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ФЕНОМЕНУ ЖІНОЧОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА В ПОЛІТИЦІ: КЕЙС УКРАЇНИ, ПОЛЬЩІ ТА РУМУНІЇ.....	57
Терещенко Н.В. ПРОБЛЕМА СОЦІОЛОГІЧНОГО МЕТОДУ В ДОСЛІДЖЕННІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	59
Федоренко Н.І. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «ПРОФЕСІЙНА ТА КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА СОЦІОЛОГА».....	61
2.7. Оціночні дослідження в соціальній сфері: теорія та практика.....	62
Поплавська О.М. ОЦІНЮВАННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК СОЦІОЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМА.....	62
2.8. Соціальні технології: можливості та перспективи використання.....	64
Вонберг Т.В. СОЦІАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ «ПРАЦЕТЕРАПІЯ» В УМОВАХ ІНТЕРНАТНИХ УСТАНОВ	64
2.9. Діагностика якості вищої освіти в соціологічному дискурсі.....	66
Горбов В.В., Горбова Ю.С. СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИЩИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАЛАДОМ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СКЛАДОВІ.....	66

РОЗДІЛ 1. «ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ»

1.1. Україна: минушина, сьогодення, майбутнє. (Соціально-філософський аналіз)

Ємельянова Ю.П.
emelianovasev@gmail.com
доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри загальної і
соціальної психології та соціології
факультету психології та соціології
СНУ імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

ПРОБЛЕМИ І ВИКЛИКИ УКРАЇНСЬКОГО СЬОГОДЕННЯ

Сучасна Україна – це багатоетнічне, багатокультурне соціально-політичне утворення в Європі – найбільш розвиненому регіоні планети. Важкий історичний шлях лише чверть століття тому нарешті довів Україну до етапу здобуття незалежності та можливості сформувавши державу.

Утверджуючи і зміцнюючи державні інститути, Україна водночас прагне до суб'єктності у європейському культурному та політичному просторі, але це бажання стримується невирішеністю багатьох проблем. Сучасний український філософ Сергій Дацюк стверджує, що умовами суб'єктності не можуть бути а ні економіка, а ні політика або національна культура, – вони усі є її наслідками та результатами.

На наш погляд, умовою становлення української суб'єктності може стати насамперед формування в країні відповідного цієї ролі внутрішнього організаційного стану. Мається на увазі формування системної цілісності та структурованості як громадянської єдності на підставі громадянської ідентичності. При цьому розуміється, що громадянська ідентичність, у свою чергу, формується на фундаменті ідентичності етнічної. Але саме такий (ідеальний) організаційний стан для сучасної України є сьогодні чималою проблемою.

У пам'яті зберігається міф про нібито існування на теренах України 130 націй та народів, вже спростований українськими етнологами (Борисенко В. та ін.), але це не дає підстави вважати Україну моноетнічною. За переписом ще 2001 року, помітно переважає усі етнічні групи своєю чисельністю український етнос (майже 80% від загальної кількості населення країни). Високою є також і динаміка соціальної активності етнічних українців, що підтверджує їх історичну роль у формуванні структури населення на українських теренах.

У той же час, будучи чисельною групою, українській етнос є достатньо диференційованим: відомий українській етнограф А. Пономарьов вказує на декілька основних етнографічних груп: гуцули, бойки, лемки, поліщуки та литвини. Крім згаданих існують такі підгрупи українського етносу, які меншою мірою зберігають самоназву й уявлення про свою відмінність та самобутність. У складі етносів і етнічних груп України є етнічні меншини, які мають поза межами України свою державу – етнічну Батьківщину (росіяни, поляки), або не мають її зовсім (роми). У державно-правових документах України зустрічаємо також термін «національна меншина». Представниками таких меншин у складі народу України є етнічні поляки, румуни, угорці, росіяни тощо, що вони мешкають в Україні як її громадяни, але виступають певною діаспорою. Є в Україні так звані «етнічні маргінали». Вони поділяються на тих, хто походить з етнічно змішаних сімей; тих, хто являє собою результат певного етапу асиміляції етнічної меншини; є також певні автохтони, які на своїх етнічних землях втрачають власну етнічну самобутність внаслідок міграції з села у місто (українці Донбасу) тощо.

Отже, у такому складному середовищі роль українського етносу за кількісними показниками має підтверджуватися так би мовити «якісними»: українцям важливо запровадити ефективні стратегії консолідації різних підсистем існуючої історичної етнокультурної української спільноти, уточнювати та укріплювати українську етнічну ідентичність. У свою чергу чітка етнічна ідентифікація українців сприятиме узгодженню їх соціальних позицій та позицій інших етнічних спільнот України, тобто усіх культурних суб'єктів у соціальній структурі українського суспільства. А це вже прямий шлях до формування загальних громадянських цінностей та узгодження загальної стратегії розвитку.

Але повернемося до сьогодення і констатуємо: почуття етнічної ідентичності українців як титульного державоутворюючого етносу є доволі нестійким, «розмитим». Тому є пояснення, як і є розуміння складності виправлення ситуації: про це свідчать і чітке «запитання» з боку суспільства щодо прийняття узгодженого закону про українську мову, і намагання істориків продемонструвати загальноукраїнський історичний міф, який здатний до об'єднання та оптимізації протиріч між «сходом» та «заходом».

Нажаль, менше чути голоси теоретиків-етнологів щодо ситуації з етнічною ідентичністю, яка є лише частиною глибокого протиріччя між розумінням сутності етнічного феномену і оцінкою ролі етнічних спільнот у сучасному соціальному просторі серед науковців. Нагадаємо, що глобалізація формує виклики, протистояти яким непросто. Неспроможність теорії мультикультуралізму стати загальною етносоціальною теорією повертає науковців до необхідності подальшої розробки етнічної проблематики. З позиції соціальної теорії несформована або зруйнована етнічна ідентичність є доволі небезпечним явищем, яке може стримувати процес повстання нової європейської країни, про яку здавна мріяли українці. Небезпека полягає у відсутності у складі населення країни певної соціальної групи із міцною ідентичністю, яка й дозволяє їй бути елементом системоутворюючим, спонукаючим систему до соціального розвитку та суб'єктивації.

Jolita Vveinhardt
jolita.vveinhardt@gmail.com
Chief Researcher, Professor,
PhD Department of Management Faculty
of Economics and Management Vytautas Magnus University Kaunas, Lithuania

L.V. Severyn-Mrachkovska
lsever2010@gmail.com
PhD, Associate Professor Associate
Professor at the Department of Philosophy
Faculty of Personell Management, Sociology
and Psychology Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman Kyiv, Ukraine

UKRAINE IN THE CURRENT CULTURAL AND HISTORICAL SPACE: REALITIES AND DEVELOPMENT PROSPECTS

The first decades of the XXI century have clearly demonstrated that the two forces are largely affecting the «landscape» of the future development of the world: globalization (the integration of the global economy, which continues with the expansion of flows of goods and services, capital, labor and ideas, and the concerted action of the countries to resolve global problems) and localization (growing demands for the strengthening of local autonomy, as facilitated by the growing concentration of developing countries in urban centers). [1,160]

At the end of the XX century, globalization has already demonstrated that economic and political decisions, wherever they are taken, must take into account international factors. The world has stopped to be a set of relatively autonomous and poorly interconnected (say, because of trade) areas, which, in principle, do not affect events occurring elsewhere in the world. Movement of goods and services, ideas and capital through national borders, close interweaving of financial markets, transformation of international economic order into highly integrated, united electronic network system – signs of the present.

The political and cultural spaces of countries in the modern world are also mutually influential. For example, the election of a president or parliament in a country that is influential in the international arena, determine with the need politics in other countries. The opportunities of cultural exchange between people and peoples, thanks to the Internet, in general become unlimited.

At a time when globalization unites the countries of the world, localization changes the balance of forces within them in favor of self-determination. At the same time, the demand for self-determination can take different forms: the replacement of authoritarian or one-party rule by a multi-party system, the growth of the autonomy of subnational political units, the formation of a quasi-state, the spread of separatist ideas, the output of certain countries from large state associations (for example, the Great Britain from the EU (so-called «Brexit»)), involvement of the public and non-governmental organizations in the governance process, and others.

In general, characterizing globalization as the integration of the countries of the world and localization as a desire for self-determination and the transfer [5,95] of power «down», it is worth noting that these, at first glance, opposite, heterogeneous and interconnected forces have an important common feature: they revolutionize the traditional forms of centralized governance, greatly influence the discussion on sustainable development and actualize the problem of the future development of Ukraine, its place in the modern cultural and historical space.

For modern Ukraine, the issue of sustainable development and the institutional reform associated with it is an extremely important issue. Sustainable development is interpreted as a way of being of the modern world, which implies equality between generations, that is, giving future generations the opportunity to develop in the same way as the present generation is developing. The path of development becomes permanent only if over time it ensures the preservation and growth of total capital assets, which include: processed capital (machines, mechanisms, roads), human capital (knowledge, skills), social capital (relations and institutions) and ecological capital (forests and coral reefs) [1,26].

As we see, one of the important aspects of the problem of sustainable development of the modern world in the context of the global planetary tendencies of globalization and localization is the question of human capital, the role of institutions and the importance of an institutional approach in shaping development policies. The institutes include: informal rules (customs, traditions, moral standards (for example, business integrity, trust, respect for contracts and property rights), healthy competition and other forms of social capital, etc.); formal rules (legal norms, regulations, laws, constitutions, contracts, etc.); procedures and organizations that produce, modify, integrate and enforce these rules and laws (legislatures, government agencies, firms, civil society organizations, police, courts, central bank, and others); social norms that facilitate the coordination of human actions and efforts [2,38].

Institutions, thus, allow individuals and legal entities to take certain actions and, at the same time, serve as limiting factors. In the process of institutional reform, new rules are introduced or changes are made in the old. The purpose of these transformations is to change the behavior of individuals and organizations in the necessary direction, in order to stabilize the global economy and improve the prospects of development.

In developing countries, there is no need to create institutional structures, so called, «from scratch»; in many cases, they can rely on already existing international agreements and internationally recognized standards as global rules. These institutions do not arise out of nothing, they are the product of world development and the result of the awareness of the countries of their

interdependence, the need for integration into international structures in order to successfully overcome the difficulties associated with their own development.

With the consolidation at the constitutional level of the pro-European development vector (1996) [3], as a result of the political will of the Ukrainian people demonstrated to them on Maydan in 2014 in support of this course of foreign policy of our country, Ukraine has a real opportunity to borrow institutions and implement the European standards of organization in all spheres of public life. Attempts are being made to reform, first of all, the socio-economic and legal spheres of public life. Significant changes have taken place in the educational sector: integration into the European educational system, the introduction of the Bologna educational system (starting from 1999), which involves the introduction of common European educational standards, international scientific cooperation, the use of the latest information technologies in the educational process, and others.

It should be noted that procedures for harmonizing and enforcing the relevant global rules should be of paramount importance. Those government structures that will remain «closed» for negotiations and agreements, critical remarks and recommendations in the context of growing interdependence of the world will plunge their countries into hopelessness in many development issues, provoke social dissatisfaction.

Comprehensive, timely and multi-level policy and institutional reforms are a necessary component of sustainable development, including Ukraine.

The priority directions of the future development of Ukraine are: the consistent implementation of the policy of sustainable development; carrying out in-depth institutional reforms that involves borrowing experience from the countries of the Western world; demonopolization of the economy, development of economic competition as an institute and the necessary condition for «recovery» of the economy; preservation and development of the branches responsible for the country's scientific and technical progress (STP, – education and science, space and aircraft engineering, IT-technologies); promotion of entrepreneurship, in particular, environmental business; balanced ecological policy, aimed at preservation and restoration of the environment (black soil, forests, reservoirs, etc.); the development of domestic diplomacy and the formation of a positive image of Ukraine on the world political arena; establishing peace and restoring the territorial integrity of Ukraine; the development of civil society as a set of relations and institutions that need to evolve in socio-political and cultural spheres regardless of state power; awareness of the need for further development of Ukraine on the basis of synthesis of values and achievements of native culture and innovative achievements of other countries of the world.

The implementation of native and foreign policy in the above-mentioned directions is entirely consistent with the main points with the tendency to strengthen the Ukrainian-centrist sentiment (Ukrainian-centric), which are typical for a part of modern Ukrainian society.

Ukrainian Centerism is a worldview position, a social, economic and political concept (doctrine) that implies its own state path of development, development in the interests of Ukraine, and not at the expense of Ukraine's interests. The key provisions of this doctrine are:

Firstly, the construction of the clear strategy for developing relations with other countries (especially neighboring countries) on the basis of equality, from the standpoint of pragmatism and realism, in order to achieve the goals set (in relation to foreign policy);

Secondly, socio-economic development of the country should take place, mainly on the basis of its own (internal) forces, and not on external (relative to domestic policy);

Thirdly, rethinking our own history and finding the truth in it, supporting national dignity, protecting the national heritage (in the sphere of culture);

Fourthly, everything that is happening in the world should be viewed with «Ukrainian eyes» and has its own position (in the ideological system);

Fifthly, the idea of Ukraine as the center of cultural and historical development of Europe (sometimes it is noted –the whole world) [4].

The basis of Ukrainian Centrism is the glorious historical past of Ukraine: for example, the period of Kyiv Rus, which, on par with the Byzantine Empire, acted as the most powerful state of

Central and Eastern Europe in the early Middle Ages, or the Hetman period, when Ukraine also acted as a powerful regional player.

Another factor behind the strengthening of the idea of Ukrainian Centrism is the specific location of Ukraine, which, in connection with this, acts as an important geopolitical player on the Eurasian continent, peculiar «gates» for the countries of Western Europe in the Asian region.

The idea of increasing the power of the Ukrainian state is, of course, valuable and promising. However, analyzing the place and role of Ukraine in the future of the world, one must take into account contemporary political realities, in which «the path to Ukrainian Centrism is more difficult and complicated than pro-European orientation» [4]. Under difficult conditions, de facto, the war with the Russian Federation, the fall of the economy, large-scale corruption, etc., Ukraine must not lose its historic chance, which was the second time since 1918, it fell to its fate – to preserve its subjectivity, statehood, and gradually carry out reforms transition to a new stage of development. And here, in fact, the European experience is invaluable.

References:

1. At the doorstep of the XXI century. World Development Report 1999/2000. – M.: Publishing House «All World», World Bank, 2000. – 288 p.
2. 2003 World Development Report. Sustainable Development in a Changing World. The Transformation of Institutions, Growth and Quality of Life. / Transl. from English – M.: Publishing House «All World», 2003. – 280 p.
3. www.president.gov.ua/documents/constitution
4. hron.chtyvo.org.ua/Lukshyts.../Stsenarii_heopolitychnoho_rozvytku_Ukrainy.doc.
5. Stojanović, A. (2017). Fiscal Decentralization – World Experience and Our Practice. *Economics*, 5(1), 94-106. DOI: <https://doi.org/10.1515/eoik-2017-0013>.

1.2. Сучасний соціум: виклики та перспективи розвитку

Bondar S.
bulkadog@bigmir.net
PhD, Associate Professor
Department of Philosophy
Faculty of Personnel Management,
Sociology and Psychology Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman Kyiv, Ukraine

CYBERSPACE: A NEW SPACE FOR SOLVING OLD PHILOSOPHICAL ISSUES

The development of science and technology leads to significant changes in the society affecting both external aspects of its life activity, such as fashion, common forms of behavior, and its deep foundations – ontological conceptions and epistemological principles, understanding human nature, choosing a system of priority goals, values, and ways to achieve them.

The Information technology increase facilitates accelerating the introduction of innovations and provokes the «unpredictability» of technological development associated with the difficulty of understanding a number of aspects of modern technology organization and operation for ordinary users and, in some cases, for specialists. The more sophisticated the software, the greater probability of errors in the process of its working out and operation, the more attackable it becomes for malicious intervene.

Even advanced technologies and state-of-the-art technologies require significant sales markets to make them profitable. Cyberspace has become another place to fight for spheres of influence, markets, and new technologies. Cyber warfare is a war of knowledge and technology. The advantage in this struggle will achieve not the one who owns large information resources and

technical capabilities, but the one who knows how to use them effectively; therefore, the skills of strategic planning and global thinking are of particular importance.

Engineering and technologies affect the perception of time and space. It is customary to talk about the acceleration of the pace of life, the sensation of shrinking the distance between distant parts of the world, national and cultural boundaries erasing. The Internet and other means of communication literally «pierce time and space,» giving the possibility to get information from anywhere in the world almost instantly. At the same time, modern technologies are not able to ensure the safe storage of information and the fight against cybercrime by the forces of a single state is doomed to failure.

Cyberspace is a decentralized egalitarian system, the security of which is a condition for the welfare of modern nation states. Software developers, owners of hardware and equipment are people and/or organizations with a specific state and national identity, sharing the goals, values, and interests of the social community to which they belong. Protection of public, private and corporate interests will provoke confrontation in cyberspace. As point by the domestic researcher D.V. Dubov: «Even the most democratic countries of the West without announcing are attempting to control the content of the Internet as intensively and deeply as possible and take certain steps in this direction, which confirms the rethinking of a liberal approach to the Network» [3, 65].

For a person initially, from the moment of its appearance, the symbolic reality is no less significant than the physical one. The complication of life forms increases the influence of sign-symbolic information. Cyberspace is an example of how the world of symbols can become practically as real as physical and social reality. But unlike the latter, the cyberspace is closed and fully controlled. It certainly does not go beyond the limits of the cognizable, it is created and determined by artificial languages (a complex of programming paradigms). Nowadays, leading in the level of technology development and domination in the symbolic space are identical with domination in society. With the help of programming languages in cyberspace, events of the past and the present are re-created, and the future is predicted on the basis of computer simulation, which in itself can be regarded as a kind of directed information influence, that is, as an information weapon [2, 190-191].

The purpose of information influence is deconstruction of the initial epistemological principles of the object of influence, transformation of the system of values and higher goals, management of perception. The impact on the human's consciousness in cyberspace can be accomplished directly bypassing the genuine natural and socio-cultural environment to which the person was accustomed. The calculation is laid on the isolation of the person – to force to act and make decisions relying only on its own strength and experience. The decision-making management is implemented in this way.

From the point of view of Russian authors, maintaining «intellectual sovereignty», which «involves the right and the real possibility of developing and using the knowledge necessary to make decisions that ensure the viability and successful development of this society» [1] is crucial in the information and cyber warfare. However, the concept of intellectual sovereignty is contradictory, since it, on the one hand, exaggerates the ability of the social consciousness to «intellectual mobilization,» and on the other hand, the content of the consciousness of a person is reduced latently to the set of ideologues adopted in a given society.

Cyber warfare destructive consequences are increasing not only due to the dependence of society on the introduction of technical and technological innovations, but because of the lack of understanding of modern technology principles of operation, the lack of basic knowledge in the field of cyber security, and most importantly, because of the presence of a set of social problems: decline of economic development, inability of the ruling political and economic elite to manage the country and solve vital social problems effectively, lack of strategic planning skills and global thinking, crisis of moral values and depreciation of morality.

Consequently, the ways to overcome the issues of cyberspace go beyond technical and/or political decisions and toughening juridical control in the field of information technology. They go through overcoming moral degradation and spiritual crisis, through the understanding that human destiny is not limited to receiving short-term profit and satisfaction of insatiable vanity.

References:

1. Alekseev A.P., Alekseeva I.Yu. Information Warfare in the Information Society [Electronic resource] / Alekseev Aleksandr, Alekseeva Irina // *Voprosy Filosofii* 2016. – No. 11. – Mode of access to the journal: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1531.
2. Grinyaev S.N. Battlefield Cyberspace: Theory, Expedients, Resources, Methods and Systems of the Information Warfare management / Grinyaev Sergei. – Minsk: Kharvest, 2004. – 448 p.
3. Dubov D.V. Cyberspace as a new dimension of geopolitical rivalry: monograph / Dmytro Dubov. – Kyiv: The National Institute for Strategic Studies, 2014 – 328 p.

Павлишин Л. Г.

lyudpavl@gmail.com

доктор філософських наук, професор кафедри філософії
та суспільних наук історичного факультету
Тернопільського національного педагогічного
університету м.Тернопіль, Україна

ПРОБЛЕМА СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ НЕКЛАСИЧНОГО ФІЛОСОФСЬКОГО МИСЛЕННЯ

Уявлення про суспільство як єдиний організм є результатом тривалого розвитку філософської думки. Ідея щодо системності у природі та суспільстві виникла в античній філософії у вигляді загальної концепції про впорядкованість, цілісність буття. Проблема системності суспільного життя була у центрі уваги таких видатних мислителів XIX – XX ст., як О. Конт, Г. Спенсер, К. Маркс, Е. Дюркгейм, М. Вебер, П. Сорокін, Т. Парсонс. Соціальна сутність людини визначається через свідомість, духовне життя, здатність створювати знаряддя праці, шедеври культури та вміння використовувати їх за призначенням. Людина володіє певними біологічними особливостями, специфіка яких проявляється на молекулярному, клітинному, організмовому та популяційному рівнях. Соціальне формувало їхню структуру в процесі антропосоціогенезу та впливає на них донині.

Важливим є той факт, що в умовах розвитку філософської думки вагоме місце посідає соціально-філософська проблематика, поєднана з проблематикою антропологічною. Увага мислителів завжди прикута до людини як джерела суспільних змін, особистості, що здатна творити себе саму, духовно і фізично еволюціонувати. Всі суспільно-політичні колізії початку XX ст. розглядалися крізь призму соціально зорієнтованої людини, оскільки лише тільки їй під силу розв'язати складні проблеми, що постають у суспільстві. Створюючи культурні цінності, вона таким чином сприяє як удосконаленню суспільства, так і самої себе. Людина як істота, що потребує постійного руху вперед, не дозволяє суспільству, природі, світові бути певними «застиглими» феноменами, сприяє їхньому розвитку, змінам, які є запорукою нового і непізаного. В умовах суспільно-політичних перетворень, коли вирішуються доленосні питання, пов'язані з проблемами суспільства майбутнього, народу і нації, державотворення, соціально-філософська проблематика виходить на перший план, оскільки дає змогу по-філософському осмислити громадську діяльність людини, її потенціал, внутрішні і зовнішні сили, оцінити її значущість як культуротворчої істоти. Руйнування старого і створення нового неможливе без людини як носія цінностей, неповторної і унікальної особистості, що впродовж усього свого існування перебуває на межі життя і смерті, добра і зла, істини і хибі тощо.

Проблема суспільства, його регрес і можливий прогрес були у полі зору Ф.Ніцше. На його думку, у тогочасному суспільстві відбувався духовний переворот. Ніцше був закоханий у життя могутнє, а не таке, що ледве жевріє і дихає холодом смутку і тривоги. Німецький філософ хотів знайти відраду для своєї душі у думці про вічне вороття, а тому, уважно вивчивши «Курс філософії» О. Дюрінга, зацікавився ідеєю про те, що світовий процес є циклічним

повторенням того, що вже колись відбувалося. Ніцше зробив висновок про те, що буття, не переходячи у небуття, знову повторюється, а, отже, здійснюється вічне вороття. Якщо життя «може удосконалюватись в думці моралі панів, то воно варте того, щоб бути знову прожитим і думка про вічне вороття втрачає свій образливий характер і гнітючу важкість» [1, 72]. Якщо людина стає творцем свого життя, звістка про вічне вороття для неї є великою втіхою. Людина розуміє, що творить щось вічне і тому може врятуватись від закону перебігу речей і смерті. Проте вічне вороття прирече на загибель слабших. «Найбільш нездоровий рід людей у Європі (в усіх прошарках) – ґрунт для нігілізму: вони сприймуть віру у вічне вороття як прокляття» [2, 65]. Немає однозначного пояснення того, чому Ніцше так захопився цією ідеєю, корені якої сягають ще античності. Можливо, з цим пов'язане якимось його особисте переживання або вічне вороття було єдиною формою вічності, якої прагнув і Ніцше. Звичайно, є й такі, котрі думку про повторення одних і тих явищ вважають фантастично-нереальною. Але є й ті, які відчувають безкінечну значимість та абсолютність буття, «будь-якої, навіть найменшої частинки його: зіркові світи і найдрібніша порошок рівні на терезах вічного кругообігу» [3, 131–132]. Варто зазначити, що не лише у Ф. Ніцше, а й у С. К'єркегора були схожі думки стосовно повторення речей у світі. За словами К'єркегора, той, хто хоче повторення, і є справжньою людиною. На думку М. Шелера, лише людина може піднятися над собою, зробивши себе предметом пізнання. Процес становлення людини ніколи не припиняється, а тому «...єдиної ж ідеї людини у нас немає» [4, 133].

Оскільки Ніцше був не простим мислителем і людиною, то цілком можливо, що він, залишивши інтригу, не сказав нам, що повторення йдуть неоднаковими колами, а їх радіус весь час збільшується і, таким чином, зміцнюється внутрішнє багатство і могутність духу. І тому за цих обставин вічне вороття втрачає своє страшне обличчя і вселяє надію у щасливий прихід «надлюдини» як рушійної сили суспільного прогресу.

Використана література:

1. Кюльпе О. Современная философия в Германии / Освальд Кюльпе. – СПб.: Типография И. Н. Скороходова, 1903. – 80 с.
2. Ницше Ф. Воля к власти: опыт переоценки всех ценностей / Фридрих Ницше. – М.: REL-BOOK, 1994. – 352 с.
3. Юшкевич П. Фридрих Ницше и философия эгоизма / Павел Юшкевич // Новая жизнь. – 1911. – № 13. – С. 113–138.
4. Шелер М. Избранные произведения / Макс Шелер. – М.: Гнозис, 1994. – 490 с.

1.3. Філософські проблеми міграції і національної ідентичності

Гавриленко В.В.
Viktoriavangogh@gmail.com
аспірант кафедри філософії
Сумського державного університету
м. Суми, Україна

ДО СВІТОГЛЯДУ УКРАЇНЦІВ РАНЬОМОДЕРНОЇ ДОБИ У СПОСТЕРЕЖЕННЯХ ЧУЖИНЦІВ

Осмислення національного світогляду є питанням складним, але дуже важливим та актуальним. Тим більше, якщо це світогляд, що формувався й панував у період розквіту духовної культури України – Бароко. Останні два століття ранньомодерної доби (XVII–XVIII) характеризуються не лише бурхливими подіями історичного значення, а й стрімким оновленням

культурного образу України, що полягало у створенні принципово нових, національно забарвлених виявів духовної культури: яскравого барокового стилю в архітектурі, іконописі, живописі; появі нових музичних жанрів та збагаченні музичної мови.

З цієї точки зору важливим є зміст зразків духовної культури, їхнє смислове навантаження, сформоване особливим, притаманним добі світоглядом. Яким же було ставлення українців до життя, злободенних і одвічних проблем, та які панівні світоглядні орієнтири спрямовували до поступового витворення впізнаваного й самобутнього барокового стилю? Серед джерел осмислення українського світогляду XVII-XVIII століть є свідчення чужинців-сучасників. Як зазначав В. Січинський, у новій країні спостережливість чужинця загострюється, а «увага зосереджується на нових для нього явищах» [4, 7]. Вважаємо цю думку слушною, а тому метою розвідки є виявлення в нотатках чужинців зауваг, що стосуються світогляду українців. Адже домінуючі прояви українського світогляду, що набули вираження у способі життя, вочевидь сприймалися сторонніми спостерігачами, вихованцями інших культур, як типові й характерні.

Спостереження чужинців, втім, часто спрямовані на кліматичні, географічні, політичні умови та побут, звичаї й одяг населення України. Варто вказати, що їхні зауваження позначені очевидною суб'єктивністю, відвертими симпатіями та антипатіями. Так, В. Січинський уточнює, що «чужинці часто приїздили з неприхильними до нас наставленнями» [4, 8]. Або ж навпаки – з глибокою прихильністю (як, наприклад П. Халебський, що обґрунтував П. Кралюк) [3]. Проте, нами було помічено вказівки щодо українського народу, котрі є подібними у різних подорожніх. Це дає привід припустити, що у XVII–XVIII століттях українці мали виражені характеристичні риси, зумовлені типовим ставленням до життя. Саме такі особливості й були, на нашу думку, помічені й відзначені чужинцями.

У свідченнях французького інженера та військового картографа Г.Л. де Боплана (за 1630–1650-і рр.) українців названо козаками, хоча описується побут, як селян (ремісників, жінок), так і дійсних козаків. З тих зауважень, що можуть свідчити про певні світоглядні установки, згадка де Боплана про схильність українців до пиятики та гультьяства (окрім того серед вад – віроломність, зрадливість та підступність). Водночас, спостерігач зазначає: «Немає серед них християн, котрі б настільки, як вони, призвичаїлися не дбати про завтрашній день» [2]. Де Бопланом відзначено й певний прагматизм українців, за яким вони приділяють увагу лише тому, що є корисним або необхідним [2]. Щодо власне козаків де Боплан вказує на сміливість, більш схожу на нерозважливість, бо вони «не дорожать власним життям» [2].

Важливим є той факт, що всі іноземці так чи інакше вказували на свободолюбивість українців. Італієць Гамберіні відгукувався про козацьке військо, як жадібне «більше слави, як наживи, готового на всяку небезпеку» (згадка за 1584 р.) [цит.за: 7, 22]. Французький дипломат Ж. Балоза стверджував, що українці «нарид свободолюбивий і гордий», котрий не любить коритися (1704 р.) [цит.за: 7, 51]. Данський посол Ю. Юст також називає козацтво вільнолюбним народом, що необхідність підкорятися царю сприймають із гіркотою (1711 р.) [7, 59]. Француз Ж.Б. Шерер так само вказує на спраглисть до свободи. За його спостереженням, козаки «воліли невигоди важких походів, аніж спокійне життя рабів» [цит.за: 7, 76]. Венеціанський посол А. Віміна в «Донесенні про козаків та Б. Хмельницького» 1656 року зазначає, що козаки не вмюють накопичити багатство, не знають ціни здобичі, а тому не можуть вигідно скористатися нею. Він, подібно іншим чужинцям, помітив, що багато для козаків значить свобода, а також «видимо они ни во что не ставят богатство ибо довольствуются малым» [1]. Як доказ – підкреслена Віміною скромність кімнати гетьмана, позбавлена знаків розкоші. П. Халебський, котрий супроводжував патріарха Макарія під час його візиту в Україну в 1654–1656 роках, висловлює аналогічну думку. Із захопленням відгукуючись про естетичну цінність архітектури і внутрішнього убранства церков, музичного оформлення релігійних дійств, він зазначає: «І вони гідні цього, бо живуть, задовольняючись вельми малим, споживають, що Бог пошле, і в одязі невибагливі» [5, 89]. Як приклад П. Халебський наводить простоту гетьмана Хмельницького, котрий «помірний у їжі, питві та одягові» [5, 103].

Варто додати, що чужинці досить солідарні у твердженні щодо схильності українців до безтурботного корчемного дозвілля.

Отже, як бачимо, певні особливості українців ранньомодерної доби одностайно відзначені у спостереженнях іноземців-сучасників. Тому саме ці риси можемо вважати світоглядними домінантами, що формували зовнішній, видимий характер народу. Насамперед, загально-визнаними є любов і прагнення до свободи, що може бути озвучено гаслом «Смерть або Воля» [4, 76]. Водночас – нездатність цінувати матеріальні блага, нехтування багатством та невміння його накопичувати. Ймовірно, звідси – схильність задовольнятися малим та певна нерозважливність. Це саме ті найзагальніші риси, що були сприйняті чужинцями, як найтипівіші й характерні для українців у період становлення й розквіту доби Бароко.

Використана література:

1. Віміна Альберто з Венеції. Донесення про козаків та Б. Хмельницького [Електронний ресурс]/ Режим доступу до ресурсу: <http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1656.venetsiya.php>
2. Гійом Левассер де Боплан. Опис України [Електронний ресурс]/ перекл. з фр. Я.І. Кравця, З.П. Борисюк, Київ, 1990. – Режим доступу до ресурсу: <http://litopys.org.ua/boplan/opys.html>.
3. Кралюк П. Козацькі міфи від Павла Халебського [Електронний ресурс]/ П. Кралюк, режим доступу до ресурсу: <https://www.volynnews.com/blogs/ukrayintsiam-brakuye-filosofiyi-rozumu-/kozatski-mify-vid-pavla-khalebskoho/>.
4. Січинський В. Чужинці про Україну / В. Січинський. – Авгсбург : Видання Петра Павловича, 1946. – 118 с.
5. Халебський П. Україна – земля козаків: Подорожній щоденник / упорядник М. Рябий, Київ: «Ярославів вал», 2009. – 293 с.

1.4. Філософія гендера, раси і етноса

Курченко Л.М.

lina.kurchenko@gmail.com

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри німецької мови

факультету міжнародної економіки і менеджменту

ДВНЗ «Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана»

М. Київ, Україна

У ПОЛОНІ АРИСТОТЕЛЕВОЇ ФІЛОСОФІЇ СТАТЕЙ: ВІДГОЛОСКИ МІЗОГНІЧНИХ АНТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Сучасний науковий інтерес до філософського осмислення соціальної іпостасі жінки і чоловіка має глибоке історичне коріння. Вважається, що європейська філософська традиція трактування суспільної сутності статей бере початок у афінській школі V–IV ст. до нашої ери. Ця тема цікавила, зокрема, Арістотеля, Сократа і Платона, проте чоловік у їхньому розумінні представляв еталонну норму, а жінка – відхилення від неї.

Так, Арістотель у своєму трактаті «Політика» ставив жінку на нижчий щабель розвитку порівняно з чоловіком: «...домашні тварини за своєю природою кращі, ніж дикі. І для них усіх краще перебувати під владою людини... Так само й чоловік стосовно жінки: перший за своєю природою стоїть вище, друга – нижче, і тому він панує, а вона перебуває в стані підлеглості» (II, 1254b) [2].

Арістотель, філософські погляди якого формувалися в умовах рабовласницького ладу, виводив існуючий розподіл влади із нібито природженої розумової нерівності рабів і рабовласників, жінок і чоловіків. Якщо вільний громадянин для Арістотеля – людина досконала і «здатна передбачати» (1252б) [2], то раби, жінки і діти – несамостійні істоти, які за своєю психічною природою мусять підкорятися: «В усіх них є психічні властивості (розумні й нерозумні), однак відмінні між собою. Так, рабові взагалі не притаманно міркувати, жінці ж притаманно, але така здатність не знаходить застосування.» (1260а) [2]. Однак всупереч власним мізогінічним переконанням давньогрецький мислитель хизується демократичними досягненнями Еллади у ставленні до жінки: адже «за природою жінка й раб – дві різні істоти», і лише «у варварів жінка й раб перебувають в однаковому становищі» (1252б) [2].

Арістотель вбачав зло у самому існуванні майнових прав жінок і виступав за їх скорочення: «Жінки володіють майже двома п'ятими всієї землі, оскільки існує велика кількість дочок-спадкоємиць, та й за дочками дають велике придане. Було б краще встановити, щоб за дочками не давалось ніякого приданого або давалось придане незначне або помірне...» (VI, 1270а) [1].

Арістотель порівнював владу чоловіка над жінкою з владою політичного діяча, а владу батька над дітьми – з владою царя: «Адже чоловік за своєю природою, за винятком тих чи інших ненормальних відхилень, більш покликаний до керівництва, ніж жінка...» (V, 1259б) [1].

Щодо свободи думки, то й тут Арістотель обстоював подвійні моральні стандарти, відмовляючи жінкам у свободі висловлювання: «...хибно міркують ті, хто вважає, виходячи із загального погляду, нібито гарний настрій чи правильний спосіб дій самі по собі вже є чеснотами. Правильніший погляд у тих, хто, як Горгій, розчленовує чесноти й визначає кожну з них окремо. І те, що сказав поет: «Мовчання жінку прикрашає», — можна віднести до всіх жінок, але не до чоловіків» (I, 1260а) [2].

Арістотель визнавав певну роль жінки для держави, але лише у контексті сім'ї і лише у патерналістських рамках: якщо держава прагне гідного устрою, «...їй потрібно мати також гідних дітей і гідних жінок. І це необхідно враховувати, оскільки жінки складають половину всього вільного населення, а з дітей потім виростають учасники політичного життя» (V, 1260б) [1].

Сформульовані Арістотелем положення щодо природної обмеженості жіночої психіки і розуму у порівнянні з чоловічими і щодо логічності й моральності безумовного підкорення жінки чоловікові були підхоплені і розвинуті упродовж віків численими філософами, як-от Платон, Фома Аквінський, Я. Шпренгер, Г. Інститоріс, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант, А. Шопенгауер, О. Вайнінгер, Ф. Ніцше та ін., що дало право С. Жеребкіну охарактеризувати історію філософії як «інтелектуальну історію мізогінії» [3]. Ці догми безроздільно панували у філософії аж до кінця XVIII ст.

Мері Уолстонкрафт у «Виправданні жінок» (1792 р.) вперше обґрунтувала раціональну суб'єктивність жінки та її громадянське право на рівність, започаткувавши феміністичну філософію. Лише у XX ст. жінки законодавчо добилися рівних виборчих прав з чоловіками у більшості країн світу, а боротьба жінок за фактичне право брати участь у керуванні державою і корпораціями, за подолання домашнього насильства і справедливий розподіл неоплачуваної домашньої праці знаходиться на історичній вершині розвитку. Проте й сьогодні спостерігається когнітивна схильність державників розглядати жінок не як 50% громадянського суспільства, а – нарівні з дітьми – як неповноцінну, підлеглу соціальну групу, що не виходить за рамки сім'ї. У сучасному суспільно-політичному дискурсі ця обмежена атрибуція відображається, зокрема, у назвах державних органів: Федеральне міністерство здоров'я і жінок (Австрія, до 2009 р.), Федеральне міністерство жінок, сім'ї та молоді (Німеччина), Міністерство у справах жінок та дітей (Бангладеш), Комітет ВРУ у справах жінок, материнства і дитинства (Україна).

Отже, переосмислення ролі жінки у суспільстві і переривання філософської традиції мізогінії є важливим завданням сучасної філософії.

Використана література:

1. Аристотель. Политика [Електронний ресурс] / Аристотель. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.demoscope.ru/weekly/2011/0479/history02.php>.
2. Аристотель. Политика [Електронний ресурс] / Аристотель. — Книга 1. —Режим доступу до ресурсу: <http://izbornyk.org.ua/aristotle/arist02.htm>.
3. Жеребкин С. Гендерная проблематика в философии [Електронний ресурс] / С. Жеребкин // Режим доступу до ресурсу: http://sbiblio.com/biblio/archive/jerebkin_gendernaja/.

1.5. Філософія та освіта: актуальні проблеми взаємодії. Штучний інтелект в освіті. Побудова ідеального університету

Веремієнко Т.С.

kozachokt@ukr.net

кандидат економічних наук, доцент
кафедри міжнародного менеджменту
факультету міжнародної економіки і менеджменту
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Дослідження у сфері робототехніки та штучного інтелекту у сучасній науці займають одну з провідних позицій. Штучний інтелект, з одного боку, є одним з найперспективніших напрямків комп'ютерних наук, сфери застосування якого необмежені – від створення роботів, які самостійно приймають рішення, до машин з автопілотом чи онлайн-перекладачів у реальному часі. З іншого – активний розвиток технологій штучного інтелекту дедалі більше зумовлює суперечності технічного, соціального та економічного характеру.

Серед напрямів, за якими активно вдосконалюється штучний інтелект, слід виокремити:

1. Мобільні мережі 5G – п'яте покоління мобільного зв'язку. Технологія проходить тестування і нові стандарти розробляються в компаніях Intel, Nokia, Huawei, Samsung. До прикладу, обсяг інвестицій у розвиток технологій штучного інтелекту та мобільних мереж 5G компанії Samsung складає близько 22 млрд дол. [2].

2. Чат-роботи. Згідно аналітичних даних Spiceworks, до кінця 2019 р. орієнтовно 40% великих компаній впровадять чат-роботи у свої внутрішні процеси. Віртуальні «помічники» задовольнятимуть запити користувачів, скорочуючи фінансові витрати компаній [2].

3. Хмарні сервіси. За даними ServerNews 2018 р., обсяг світових продажів обладнання та програмного забезпечення, призначені для роботи хмарних сервісів, перевищили 70 млрд дол. Лідерами ринку продовжують залишатися компанії Hewlett Packard Enterprise – у сфері продажу хмарних серверів; Cisco – у сегменті мережевого обладнання; Dell – у сфері реалізації дискових сховищ. При цьому ринкова частка кожного з «трійки» вендорів становить 11,5% [2].

4. Капсульні нейронні мережі. Капсульна нейронна мережа (КНМ) була представлена відомим науковцем корпорації Google Джефрі Хінтоном у 2017 р. За оцінками експертів, перспективна архітектура нейронних мереж поліпшить розпізнавання зображень, знижуючи рівень виникнення помилок в ідентифікації об'єкта [1].

5. Машинне навчання. Згідно сучасних аналітичних досліджень, технології машинного навчання знайдуть нові шляхи практичного використання у нових сферах людської життєдіяльності. Так, за допомогою сучасних технологій машинного навчання можна передбачити ймовірність смерті пацієнтів й вихід військового обладнання з ладу [4].

Масштабну програму розвитку штучного інтелекту розпочато в Європейському Союзі. Єврокомісія вже представила стратегію розвитку штучного інтелекту (AI4EU), який повинен враховувати етичні принципи та цінності ЄС. Програма AI4EU об'єднує 79 провідних дослідницьких інститутів, малих і середніх підприємств, великих корпорацій з 21 країни, з метою створення координаційного центру для розвитку ресурсів штучного інтелекту, включаючи базу даних, обчислювальні потужності, засоби та алгоритми [3].

Згідно даних звіту Deep Knowledge Analytics, у 2018 р. Україна увійшла до регіональної ТОП-3 Східної Європи за кількістю AI-компаній, розділивши лідируючі позиції з Польщею та Російською Федерацією. На території України зареєстровано 57 AI-компаній, Польщі – 110, Російській Федерації – 133. При цьому значна 38% українських AI-компаній задіяна у сфері створення програмного забезпечення, решта – у розробці чат-роботів, розумних помічників, фінансово-технічних рішень тощо. Провідні позиції займає Україна й за чисельністю аутсоринг-компаній у сфері штучного інтелекту не тільки серед країн Східної, а й Західної Європи.

Недоцільним є визначення можливостей та перспектив застосування штучного інтелекту осторонь освітньої сфери. Сьогодні **штучний інтелект кидає виклик традиційній освіті**. Показово, що країни Заходу не просто надають базові знання про штучний інтелект, але й успішно застосовують його для поліпшення якості освіти. З одного боку, розвиток штучного інтелекту – це глобальний і комерційно вигідний тренд, з іншого – впровадження технологій штучного інтелекту передбачає обережність, насамперед етичного аспекту.

Незважаючи на те, що більшість спеціалістів у сфері підприємництва та IT-технологій цілком позитивно оцінюють штучний інтелект, використання якого відкриває нові перспективи в сфері оптимізації виробничих процесів (згідно оцінок дослідницької організації McKinsey Global Institute, кардинальних змін на ринку праці слід очікувати в найближчі 10 років з економією близько 50 трлн.дол. за рахунок роботизації), відомі науковці та мільярдери приєднуються до групи противників інновації і стверджують, що штучний інтелект у сучасних умовах становить навіть більшу загрозу, ніж ядерна зброя. При чому загрози з боку штучного інтелекту пов'язані не з самою технологією, а, швидше, з неготовністю суспільства відповідати на нові виклики.

Використана література:

1. Яковчук О.К. Дослідження капсульних нейронних мереж як нового підходу до вирішення задачі з розпізнавання зображень//Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал – 2018. – №8. – <https://naukaonline.com/ua/publications/informatsionnyetehnologii/2018/8/issledovanie-kapsulnyh-nejr-onnyh-setej-kak-novogo-podhoda-k-resheniyu-zadachi-po-raspoznavaniyu-izobrazhenij-2/>
2. Штучний інтелект на службі маркетингу // Матеріали AI Conference Kyiv 2019/ [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://aiconference.com.ua/uk/news/itogi-ai-conference-kyiv-94604>.
3. Artificial Intelligence: The AI4EU project launches on 1 January 2019// [Електронний ресурс] / Режим доступу:<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/artificial-intelligence-ai4eu-project-launches-1-january-2019>. – 12 December 2018.
4. Hogarth I. AI Nationalism / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.ianhogarth.com/blog/2018/6/13/ai-nationalism>.

Колотілова Н.А.

nataliakolotilova@knu.ua

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри логіки філософського факультету
КНУ імені Тараса Шевченка м. Київ, Україна

КУРС КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня багатьох спеціальностей передбачає окрім фахових компетентностей, ще й загальні компетентності, складниками

яких є зокрема вміння абстрактно мислити, бути критичним та самокритичним. Саме на формування цього і спрямований курс критичного мислення, що базується на логіці.

Протягом тривалого історичного розвитку людства логіка якраз і зосереджувалась на формах і законах мислення, на встановленні тих правил міркувань, дотримання яких гарантує одержання істинних висновків з істинних засновків. Можна також сказати, що логіка разом із дисциплінами логічного циклу (насамперед риторикою та еристикою) фокусувала свою увагу на аргументації як специфічній інтелектуальній діяльності, що спрямована на захист людиною своєї позиції через її обґрунтування та переконання співрозмовників в її прийнятності (теоретичні положення), доцільності (практичні міркування).

Щоправда, у подальшому розвитку відбулось все більше розмежування між «мистецтвом мислення» і «мистецтвом красномовства». На сучасному етапі гармонійне поєднання здобутків цих дисциплін можливе якраз у курсі критичного мислення. Тим більше, що в Україні вже наявні підручники й навчальні посібники з цієї дисципліни, наприклад [1], [2]. Автори одностайні в тому, що критичне мислення базується на науці логіки [1, 10], [2, 14]. А.Є. Конверський при визначенні критичного мислення зазначає, що «...це усвідомлене відношення до процесу міркування. Іншими словами «критичне мислення» – це вміння будувати доведення і спростування, вміння висувати гіпотези, проводити аналогії, вміння знаходити і усувати помилки в своїх та чужих міркуваннях» [1, 11].

Хоча майже кожна людина в процесі соціалізації певною мірою оволодіває елементарною культурою мислення, певними елементами критичного мислення, однак, як слушно зауважує О.В. Тягло: «Тільки опанувавши хоча б основи логіки і критичного мислення, людина здатна у зіткненнях з випадковою оманною або навмисною брехнею швидко і переконливо спростувати їх, відшукувати та захищати істину, себе чи своїх близьких» [2, 14].

Тому курс критичного мислення є досить важливим при підготовці майбутніх фахівців будь-якої царини людської життєдіяльності, адже для того, щоб бути конкурентноспроможним на сучасному ринку праці мало просто засвоїти суму знань, оволодіти професійними компетентностями, потрібно ще вміти аргументувати свою позицію, спростовувати положення опонентів, грамотно будувати власні міркування, уникаючи при цьому логічних помилок. Зрозуміло, що ефективність такого курсу забезпечується не лише лекційними заняттями, але й наявністю практичних занять, на яких власне й опановуються та вдосконалюються навички аналізу та створення текстів аргументативного характеру.

Використана література:

1. Конверський А.Є. Критичне мислення. Підручник для студентів навчальних закладів вищої освіти усіх спеціальностей. – К.: Центр учбової літератури, 2018. – 344 с.
2. Тягло О.В. Критичне мислення: Навчальний посібник. – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 189, [3] с.

Кучера Т.М.

kuchera_tk@ukr.net

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії факультету управління персоналом,
соціології та психології

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» м. Київ, Україна

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК СЕНС ЖИТТЯ

Освіта як складова частина соціального механізму існування людства, є механізмом «створення людини», що здатна жити в реальному суспільстві. Молодь під час навчання та

виховання має зрозуміти, що сенс життя полягає в реалізації потенційних здібностей у процесі продуктивної, творчої життєдіяльності.

«Пізнай самого себе», – відома теза Сократа. Багато помилок, руйнування усіх сподівань, людських доль виникають через неухважність до самої себе, через відсутність об'єктивного аналізу своїх бажань, їхньої мінливості, через нехтування золотим правилом, що не можна жити лише сьогоднішнім днем і поширювати миттєвий настрій на все життя.

Часто людина вбачає сенс свого життя у творчості, науці, освіті. Важливо зрозуміти, що творчість як сенс життя не може бути повністю реалізованою лише у професії – вона повинна увійти в саме життя. Для творчої реалізації, самореалізації потрібно постійно самоудосконалюватись, відповідно необхідна неперервна освіта, освіта протягом усього життя.

Пошук нових моделей освіти зумовлений необхідністю розробки механізмів адаптації людини до мінливого світу, а також зростанням розбіжності між відносно сталими пізнавальними можливостями та світом, що все більш ускладнюється. Сучасний світ змінюється швидше, ніж штучні системи, за допомогою яких його можна було б контролювати, що призводить до необхідності реалізації освіти протягом усього життя. Розповсюдження персональних комп'ютерів, інформатизація суспільства, бурхливий розвиток глобальних комп'ютерних комунікацій висувають нові вимоги до інтенсивності оновлення знань і умінь фахівців, а отже, і до освіти в цілому.

Ідея безперервної освіти достатньо важлива для культур багатьох країн. Загальнолюдська і філософська значущість цієї ідеї глобальна, тому що сенс її полягає у забезпеченні кожній людині постійного розвитку, вдосконалення, творчого зростання протягом всього життя. У підсумку це означає забезпечення процвітання всього суспільства. Ідея безперервної освіти обґрунтована науковцями ХХ століття, але її витoki можна знайти у працях, наукових теоріях стародавніх філософів: Конфуція, Сократа, Платона, Аристотеля, Солона, Сенеки та ін.

Поняття «освіта протягом усього життя» виникло в 1960-і роки. Вперше концептуально оформлена ця ідея була на конференції ЮНЕСКО в 1965 р. відомим теоретиком безперервної освіти П. Ленграндом. На підставі його повідомлення були розроблені рекомендації щодо реалізації освіти впродовж життя. У 1972 р. ЮНЕСКО здійснено наступний важливий крок: підготовлено доповідь комісії під керівництвом Е. Фора на тему «Вчитися, щоб бути». З середини 1970-х рр. ідея безперервної освіти знаходить підтримку майже в усіх країнах, стає основним принципом освітніх реформ [2].

Вона включає в себе всі види освіти та виховання, які кожна людина отримує від народження до смерті. Центральною ідеєю неперервної освіти є розвиток людини як особистості, суб'єкта діяльності та спілкування. Ця ідея, усвідомлена суспільством, стає системоутворюючим фактором безперервної освіти.

Неперервна освіта – це постійне вдосконалення знань, умінь і навичок людини, викликане прагненням бути завжди сучасною, потрібною, затребуваною в існуючому професійному та соціальному середовищі. Необхідність безперервної освіти викликана ще й тим, що неможливо навчити студента всьому, чим йому доведеться займатися у межах професійних обов'язків. Постійні зміни, що відбуваються в усіх галузях (юриспруденції, економіці, технологіях, освіті, організації і т.д.), міжнародні контакти, кількість яких з кожним роком зростає, викликає необхідність бути мобільною, всебічно і гармонійно розвинутою особистістю. Потрібно мати такі знання й уміння, як володіння іноземною мовою, а краще – двома і більше, знання культури, моралі, релігії різних країн, опанування ПК тощо. Бажано навчитися швидко поповнювати знання, іншими словами – «навчитися вчитися» – знати, де можна отримати потрібну інформацію. Необхідно виробити у себе такі якості, як: дисциплінованість, відповідальність, ініціативність, творчий підхід до справи.

Як свідчить практика, найбільш розвиненим у світовому вимірі є формальне навчання, що завершується сертифікацією, але важливими для становлення та розвитку людини, особистості, особливо зрілого та похилого віку, можна вважати неформальну та інформальну освіту.

На рівні індивідуума неперервна освіта здійснюється в рамках соціалізації, адаптації й інтелектуальної самосвідомості людини. У результаті відбувається: 1) послідовне задоволення певної системи цінностей, норм, знань під цілеспрямованим впливом виховних і навчальних впливів та стихійних, спонтанних процесів, що впливають на формування особистості; 2) поступове формування оптимального алгоритму пізнавальної діяльності індивіда, пристосування внутрішніх потенційних здатностей і мотивів до зовнішніх потреб особистості, об'єднання теоретичного знання з досвідом його практичного застосування; 3) становлення менталітету, тобто формується напрям думок, сукупність розумових навичок, способів оперування інформацією, духовних установок, а також усвідомлене використання власних можливостей до генерування нових знань на основі об'єднання інформаційного поля індивіда з інформаційним полем суспільства [1].

Сенс життя здобувається у свідомому творенні буття – створенні себе згідно з загальноприйнятими ідеалами та встановленні стосунків з іншими людьми та середовищем взагалі. Реалізуючи своє призначення, людина здобуває справжню повноту буття, сповнює його сенсом.

Використана література:

1. Арешонков В.Ю. Педагогічна самоорганізація в системі безперервної освіти: термінологічно понятійний аналіз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: eprints.zu.edu.ua
2. Безперервна освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=585656>.

Юркевич О. М.

olenayurkevych@ukr.net

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

Павленко Ж. О.

J1967@ukr.net

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

ЛОГІЧНА ОСВІТА ЮРИСТА ЯК ЗАПОРУКА РОЗУМНОСТІ ПРАВА

Розумність є визначальною суттєвою ознакою людини та сучасної цивілізації. Рівень цивілізованості характеризується рівнем розумності, якому відповідає сучасне європейське право. Принцип розумності права почав розроблятися в англо-американському праві в значенні здібності свідомо досягати балансу інтересів в суспільстві виходячи з інтелектуальних можливостей людини. Поняття розумності передбачає якнайменше середній рівень розвитку інтелекту. Вимірювання інтелектуального розвитку фахівця стає сучасним завданням вищої освіти.

Особливе значення логічні знання мають для юриста, зокрема, уміння аргументовано відстоювати свою точку зору є показником його професійного рівня. Те, що знання з логіки важливі так само, як і знання юридичних законів, зазначають і логіки, і самі юристи [1]. Відомим висловом американських юристів є твердження про те, що залишити студентів-юристів без законів логіки все одне, що спроектувати ракету без знання законів фізики. Тож логіка традиційно впродовж усієї історії права мала глибокий вплив на розвиток правового мислення, мала і має методологічне значення як для правознавства, так і для законодавчої та право-

застосовної практик. На законодавчому рівні та в правовій теорії юристи нормують правовий предмет, використовуючи найсильніші та найефективніші з точки зору досягнення істинності і тому найвпливовіші щодо практики переконання логічні форми та прийоми. До таких, наприклад, відносяться: *modus Barbara* простого категоричного силлогізму, відомий як судовий модус; *modus ponens* умовно-категоричного силлогізму, який є логічною формою призначеною для формування кваліфікації при правопорушенні (його називають юридичним силлогізмом); *modus tollens* умовно-категоричного силлогізму, який постає логічною формою як формально-логічним стандартом правової норми і т. ін. Логічна форма юридичної кваліфікації має структуру умовно-категоричного силлогізму, *modus ponens*. На цих логічних структурах ґрунтується сучасний «німецький стиль» в європейській юридичній методології.

Освітня мета викладання логіки для юристів обумовлена необхідністю набуття загальних компетентностей для фахівців права [2]. Ця мета полягає не лише в формуванні у правознавця здатності аналізувати великі за обсягом і складні за змістом різноманітні масиви інформації на відповідність законам і методам побудови коректних міркувань, вона також націлена на формування здатності фахівця до використання логіки при прийнятті рішень. Тобто, має ціллю систематичну оцінку аргументів, яка базується на ясних раціональних критеріях.

Серед новітніх вимог до логічної освіти визначається формування навичок, які є перспективними для майбутніх юристів. Серед цих вмінь є такі, що формуються завдяки дисциплінам логічного циклу: комплексне розв'язання проблем (пов'язане з вивченням форм абстрактного мислення); критичне мислення; креативність (з особливістю логічно імовірних висновків); вміння приймати рішення на основі сформованої власної думки; вміння вести переговори; гнучкість в міркуванні тощо. З 2017 р. обов'язковим при вступі юристів до магістратури є складання тесту загальних навчальних правничих компетентностей (ТЗНПК), який передбачає вимірювання рівня сформованості таких компетентностей [3], [4]. Виділення в даному тесті в якості компонентів аналітичного, критичного та логічного мислення пов'язане з тим, що саме вони найбільшою мірою корелюють із важливими особливостями навчальної й професійної діяльності, яка пов'язана з юриспруденцією. Логіко-структурний аналіз полягає в основі оціночного критичного мислення, що постає найпершим серед багатьох необхідних загальних компетентностей в юридичній професії. Критичне мислення необхідне для знаходження, оцінки та усунення логічних помилок, зокрема, софістичних; спростування доводів, висунутих в аргументативному процесі; знаходження логічно некоректних виразів в офіційних документах: постановах, рішеннях, версіях, договорах, угодах і т. ін. В курсі логіки студенти юридичних спеціальностей набувають навичок надавати логічну інтерпретацію юридичним текстам для раціонального розуміння правових предметів, вміння розпізнавати софістичні прийоми, алогізми, критикувати їх та надавати правильне рішення щодо предмету обговорення, розпізнавати парадокси в праві та аналізувати їх. Алгоритми логічного знання використовуються для визначення ступеня розвинутої інтелекту при тестуванні в освіті та при працевлаштуванні юриста.

Використана література:

1. Юркевич О. М. Логіка та розвиток інтелектуальних здібностей юриста / О. М. Юркевич // VII Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми викладання логіки та перспективи її розвитку», 13–14 травня 2016 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2016. – С. 66–67.
2. Юркевич О. М. Логіка в системі юридичної освіти: перспективи розвитку / О. М. Юркевич // Урочистий симпозиум, присвячений Всесвітньому Дню філософії у 2016 році. «Модернізація філософської освіти: виклики та перспективи» [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К., 2016. – С. 30–33.
3. Юркевич О. М., Павленко Ж. О. Логіко-методологічні засади вимірювання рівня розвитку інтелектуальних здібностей / О. М. Юркевич, Ж. О. Павленко // Міжнародна наукова конференція «Дні

науки філософського факультету–2017», 25–26 квітня 2017 р.: [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2017.– Ч. 3. – С. 288–290.

4. Юркевич О. М., Павленко Ж. О. Підготовка до складання ТЗНПК в завданнях та рішеннях: логічний підхід: Навчальний посібник. – Харків: «Контраст», 2018. – 184 с.

1.6. Філософські проблеми науки

О.Б. Гаєвська

gaevoxy@gmail.com

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри соціології
факультету управління персоналом,
соціології та психології
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ: НАУКА УПРАВЛІННЯ НА СЛУЖБІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В історії управління незрівнянно більше фактів, які свідчать про те, що практичне управління, навіть у верхніх ешелонах влади, не користувалося науковими, теоретичними викладками. Самі ж управлінці у підході до пізнавальної діяльності були або скептиками, або агностиками, і все ж управління «робили» і нерідко досить успішно. Талант, інтуїція, інші людські якості ніби заміняли науку, теоретичне осмислення управління. Інша справа, наскільки науковим було таке осмислення. До речі, і сьогоднішні порівняно досить високі організаційні можливості людства є далеко недостатніми для перетворення управління у те, чим воно має бути – принципово безпомилкову діяльність, яка реалізує через власні професійні механізми вищі інтереси народів, різних соціальних утворень, окремих людей.

Сам об'єкт управління настільки складний і багатогранний, зачіпає часто-густо досить значні маси людей з величезним арсеналом потреб і інтересів, що визначає фактичну неможливість якогось іншого підходу до пізнання дійсності, крім наукового, теоретичного. Наявність емоцій у пізнавальному процесі, а також прояв оптимізму чи скептицизму, не кажучи вже про агностицизм, ні в якому разі не повинні впливати на практичне управління. Вони можуть залишатися в арсеналі пізнання до прийняття управлінського рішення. Якщо з'являється симптом впливу одного з цих факторів, то управлінське рішення слід вилучити з організаційного обігу аби не допуститися помилки. І чим вищим є рівень такого рішення, тим необхіднішою стає така методика.

Звичайно, проти таких тверджень більш ніж достатньо заперечень, вибудованих знову ж таки на емпіричному баченні управлінської діяльності.

Для сучасної України практика політико-правового впливу будь-якої політичної сили принципово неприйнятна у зв'язку з особливою роллю знання про організацію нової соціальної системи. Саме воно, в першу чергу у формі управлінського професіоналізму, вирішує основне завдання: за допомогою досконалої саме наукової інформації, яка є продуктом національної інтелектуальної енергії та відповідних організаційних зусиль створити те, що світова цивілізація в різних країнах створювала століттями. Для такого типу створення в цьому двоєдиному процесі пріоритетним є знання. Тому українські управлінці повинні володіти знанням на рівні національних потреб, що зумовлює необхідність створення відповідних національних парадигм, теорій, наук, в тому числі, і особливо, національної науки про управління. Отже йдеться про забезпечення української управлінської діяльності науковою інфор-

мацією про Україну, її стан та організаційні можливості, що є науковим гарантом достатньої ефективності управлінських рішень.

Представляється доцільним у продовження практичних кроків виступити з програмою наукової діяльності у сфері соціального управління. Це могло б сприяти створенню наукомісткої держави та тієї соціальної сили, яким є управлінський корпус країни. Саме він буде наділений обов'язком організовувати впровадження наукового знання у життя, в практику створення в Україні нової соціальної системи. І тому мету зазначеної програми слід представляти не лише як задум, який є відтворенням стану нації, а як закладену у реальному національному матеріальному й духовному рівні розвитку його потенціалу. Він має бути розрахований саме як той потенціал, який визначить піраміду цілей в залежності від його використання в часі і просторі. Це й зумовить основну мету української реформаційних процесів.

Управлінський досвід у діяльності українських управлінців майже відсутній, оскільки «інноваційна» українська дійсність не має необхідного досвідного забезпечення. До речі, світовий управлінський досвід тут є також недостатньо показовим, оскільки відтворює інший управлінський стан, іншу організаційну історію, які можуть використовуватися лише з певною приблизністю, а не в якості взірця для наслідування. Тому вимога науковості для українського управління сама по собі об'єктивна, як точно визначена умова його досить ефективного впливу на українську дійсність, на реформаційні процеси, які складають його базову основу. І тому управлінець в Україні повинен бути вченим, тобто озброєним управлінською наукою, професіоналом, а не лише громадянином, відданим справі організації нової соціальної системи. Що ж до моральної могутності управління, то це не єдина, але дієва сила, здатна вивести Україну з відсталих країн у передові. Без такої моральної могутності наука про організацію українського суспільства може не дати бажаного ефекту через відсутність достатньої якості та кількості її носіїв. Тому, йдеться про творчу спробу піти від «чистої» соціальної еволюції, трагічною за своєю сутністю, оскільки лише війни обійшлися людству у мільярди життів, тобто воно вже одного разу себе знищило. Гірше всього, що процес не припиняється. Україна відчуває і сьогодні той рахунок жертв, кількість яких відлічується певною конкретикою, особистісними трагедіями, а не історичною чисельністю.

Підсумовуючи сказане, корпус українських управлінців повинен поєднувати в собі відповідну моральну впевненість у правоті української національної ідеї, підкріпленою достатнім науковим, професійним знанням управління як суспільного явища і виду діяльності.

Використана література:

1. Гаєвська О.Б., Гаєвський Б.А. Організаційний потенціал України в системі наукового управління суспільством: монографія / О.Б. Гаєвська, Б.А. Гаєвський. – Київ: КНЕУ, 2018. – 255 с.
2. Гаєвська О.Б. Сучасна управлінська наука та практика. / Scientific Journal Virtus, July 15, 2017. – С.14–19.

I.P. Diediaieva

dediaeva_irina@ukr.net

PhD, Associate Professor

Associate Professor at the Department of Philosophy

Faculty of Personell Management, Sociology and Psychology

Kyiv National Economic University

named after Vadym Hetman Kyiv, Ukraine

ESSAYS ON THE PHILOSOPHY OF SUCCESS

Nowaday philosophy has undergone a significant transformation: from classical epistemological model with its fundamentalism and subjective centrism to a certain kind of self-cognitive one, based mostly on non-formalized formulas. In such context of psychologism, the development of the concept of «success» is of great interest.

To understand the nature of success means, first of all, to find its foundation. This can be done by revealing the category of success based on a combination of three areas: philosophy, psychology and ethic. However, considering the phenomenon of success from the point of unification of these three spheres, we find a central category to the philosophy of human, the category of freedom. Freedom as a condition and as an aspiration, the cornerstone of the «successful» path.

A concrete manifestation of all the aspects of success can be revealed in the categories of activity, personality, will, self-esteem, communication.

Some authors in the history of philosophy have identified success with external factors and circumstances, with benefit and practical use. Such approach is close to N. Machiavelli with his famous thesis «the purpose justifies the means», to the founders of Protestantism (J. Calvin, W. Zwingli), to the ideologues of utilitarianism (I. Bentham) and to the representatives of the philosophy of pragmatism (Ch. Pearce, W. James, D. Dewey). Other authors associated success with the inner state of a person, his or her peace of mind, lack of suffering, positive emotions, and understood it mostly like spiritual harmony (Epicurus, Lao Zi, B. Spinoza).

The nature of human activity and nature of will is deeply explored in the philosophy of Aristotle, William Ockham (conscious will), I. Kant (will as practical reason) J. Fichte, (will as self-awareness), H. Hegel (practical spirit as an expression of the world mind), A. Shopenhauer (certain ontological spirit status), F. Nietzsche (success as overcoming oneself).

The concept of success is closely interlined with the categories of economic philosophy. M. Weber (Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism), A. Maslow (Toward a Psychology of Being), D. Milller (What Happens After Success: Perils of Excellence). The problem of success becomes even more relevant in the context of the processes of globalization. Globalization becomes an objective basis for all global market relations. Therefore, it would be useful to study the essence and nature of success in the light of modern globalization processes.

One of the distinguishing features of today's life philosophy both in the West and in Ukraine is people's desire for success. Success is often understood as the achievement of the person in the external world, large amount of money, excellent career, and even associated with glory and popularity. Hence the cult of external success, the desire to possess and to achieve, which implements the dominance of quantity over quality. In our time, this (external, material) quantity is recognized as a measure of success.

Nowadays, the concept of happiness pretty much intertwined with the concept of success. Following this logic of determining success as having some external amount of material, a big part of the world will be unsuccessful. A huge number of people do not succeed, so hence, they are not happy.

When we think of success, the first thing that comes to mind is an individual achieving something great. So what is the true measurement of success? Reflections on this topic led to the conclusion that success is realization of the purpose and state of satisfaction (happiness) from it. And really, can we consider a person successful when he or she does not know his or her own desire, a person who has not brought to the end any activity, a person who has not achieved anything from what he planned? Most likely not. And vice versa, can we consider successful a person who has committed his or her goal, but he or she does not feel any satisfaction or happiness from it? Probably, no. Therefore, it is likely that success is a state of happiness from realization one's goals. On this basis, we can say that one can be happy every day, if makes small goals and gets close to the big dreams.

Sources:

1. Goleman Daniel. Emotional Intelligence. Why it Might Mean More Than IQ. – M.: Albina Business Books. – 2018.
2. Daniel Kahneman. Thinking, Fast and Slow. -M.: AST. – 2014.
3. Fromm Erich. To Have or to Be. – K.: Ukrainskyi Pysmennyk, 2010.
4. Waldshmidt Dan. Be the Best Version of Yourself. – M.: Mann, Ivanov and Ferber. – 2018.

Лук'яненко О.М.
lukyanyenko_78@ukr.net
асистент кафедри філософії
факультету управління персоналом,
соціології та психології,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» м. Київ, Україна

ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Поняття «інформація» в фундаментальній науці появилось в середині ХХ століття у зв'язку із розвитком теорії процесів управління й досить швидко отримало статус загальнонаукової категорії. На фундаментальність і філософську значимість поняття «інформація» вказував родоначальник кібернетики Н. Вінер. Його слова про те, що інформація це не матерія і не енергія, а щось – третє, були пророчими.

В науці склалися дві концепції сприйняття інформації як явища: атрибутивна, прибічники якої вважають, що інформація є властивістю всіх матеріальних об'єктів; функціональна, прибічники якої пов'язують інформацію із саморганізуючими системами [1, 136–141].

Під поняттям соціальної інформації будемо розуміти сукупність знань, повідомлень, даних, ідей про оточуючи світ, перш за все про суспільство, які слугують цілям управління соціальними процесами.

Соціальна інформація окрім найбільш загальних повідомлень також включає в себе, наступні повідомлення: про стан економічної сфери; про події соціального життя в країні та за кордоном; про діяльність політичних партій і рухів, лідерів суспільства та держави; про ринок праці та капіталу і т.д. [1, 148].

Водночас, функціонування соціальної інформації в соціальних процесах можна класифікувати за такими критеріями [2, 26]: 1) за рівнем циркуляції: національний, регіональний, континентальний, глобальний; 2) час циркуляції: короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий; 3) коментарі до інформації: позитивний, негативний, нейтральний; 4) мета доведення інформації: переконання, вплив, зворотна реакція, компрометація, створення нових цінностей і правил для політичних еліт.

Соціальна інформація поділяється на [2, 26]: 1) типи: про минуле, про теперішнє, про майбутнє: а) прогностична інформація, яка виконує функції орієнтовну, нормативну, попереджувальну; б) планова інформація; 2) види: за спрямованістю: а) горизонтальна; б) вертикальна – пряма директивно-нормативна, в) зворотна – контрольна-звітна; 3) по відношенню до меж соціальної системи: а) зовнішня; б) внутрішня.

До критеріїв класифікації функціонування соціальної інформації в соціальних процесах пропонуємо додати: 1) за ступенем систематизації інформації: а) несистематизована; б) частково систематизована; в) систематизована. Водночас, до критерію класифікації соціальної інформації за типом «минуле – теперішнє – майбутнє» пропонуємо додати аналітичну інформацію, яка виконує управлінську функцію, яка передбачає збирання та опрацювання інформації.

Вітчизняний філософ В. Ларцев наводить класифікацію комунікативних феноменів в суспільстві об'єднавши їх у дві великі групи: структурні та функціональні [3, 142–144].

Структурні комунікативні феномени В. Ларцев класифікує: 1) за засобами передачі повідомлень: сигнальні, символічні, знакові; 2) за типом передачі: вербальні та візуальні; 3) за видами передачі: усні, письмові, наглядні; 4) по формі передачі: звукові, текстові, образотворчі; 5) за способом передачі: розмовні, друковані, фотографічні, поштові, радіо, кінотелевізійні, сценічні, комп'ютерні; 6) за носіями: психічні, технічні, біологічні, неорганічні; 7) за суб'єктами участі: індивідуальні, парні, групові, масові.

В рамках функціональної групи комунікативні феномени В. Ларцев класифікує: 1) за сферами суспільства: соціальні, політичні, економічні, культурні, наукові, технічні; 2) за цілями впливу: активні (інноваційні), пасивні (споживчі); 3) за спрямованістю: ієрархічні, демократичні; 4) за сферою використання: ділові, навчальні, виховні, розважальні; 5) за масштабом поширення: загальнолюдські, континентальні, регіональні, національні, колективні, сімейні, особисті; 6) за формою прояву: когнітивні, поведінкові, атрибутивні; 7) за формою впливу: емоційні та раціональні; 8) за засобами вираження: літературні, ігрові, образотворчі, танцювальні, пісенні, архітектурні, скульптурні, виробничі та управлінські.

За результатами аналізу соціально-філософської літератури [4, 258–260; 5, 81; 6, 15–19] пропонуємо розширити класифікацію в рамках функціональної групи комунікативні феномени, а саме додати наступні критерії класифікації: 1) за ступенем захисту конфіденційності інформації: відкрита, для службового користування, таємна; 2) за метою реалізації намірів суб'єктів комунікації: стратегічні, комунікативні; 3) за ступенем адекватності соціальної комунікації: управлінська комунікація, неадекватна комунікація, нульова комунікація.

Використана література:

1. Операции информационно-психологической войны: краткий энциклопедический словарь-справочник / [ред.-сост. А.И. Петренко]. – М.: Горячая линия – Телеком, 2005. – 495 с.
2. Панарин И.Н. Технология информационной войны / И.Н. Панарин. – М.: «КСН+», 2003. – 320 с.
3. Ларцев В.С. Социальные и культурные детерминанты формирования личности : [монография] / В.С. Ларцев. – К.: «Принт-Экспресс», 2002. – 430 с.
4. Свендсен Л. Фр. Г. Філософія свободи / Л. Фр. Г. Свендсен ; пер. з норвезьк. – Львів: Видавництво Анетти Антоненко; К.: Ніка-Центр, 2016. – 336 с.
5. Гльосле В. Практична філософія в сучасному світі / В. Гльосле ; Пер. з нім., примітки та післямова А. Єрмоленка. – К.: Лібра, 2003. – 248 с.
6. Дацюк С. Момент філософії: [монографія] / С. Дацюк. – К.: Ника-Центр, 2013. – 280 с.

Присухін С.І.

prysukhinsergiy@gmail.com

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії факультету

управління персоналом, соціології та психології

ДВНЗ «Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана» м. Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ

Ефективність наукової діяльності, оптимальне використання творчих можливостей науковця залежать від раціональної організації індивідуальної дослідницької діяльності. Індивідуально-психологічні особливості організації наукового дослідження вивчає психологія науки, або психологічна епістемологія, що вивчає психологічний аспект отримання наукової істини, а також займається також психологічними феноменами теорії пізнання в процесі їх становлення й розвитку. Особливої ваги набуває соціальна психологія науки, яка вивчає соціально-психологічні закономірності утвердження наукової істини (отримання освіти вченими, їх підготовка до безпосередньої наукової діяльності, дослідна робота (індивідуальна та в колективі), організація науки, наприклад, розмежування або зближення дисциплін, і окремі психологічно-професійні питання в організації науки).

До загальних принципів організації наукового дослідження належать: творчий підхід, конструктивність мислення, плановість, динамічність, колективність, самоорганізація, економічність, критичність і самокритичність, робота над собою, діловитість, енергійність,

практичність. Частина з цих принципів зумовлена зовнішнім середовищем, інші віддзеркалюють внутрішню мотивацію особистості дослідника.

Творчий підхід означає, що на всіх етапах дослідження науковець повинен прагнути до інтерпретації фактів, предметів, явищ, процесів об'єктивної дійсності в якісно нових характеристиках і взаємозв'язках. Творчість є діяльністю, яка створює щось якісно нове (те, чого раніше не було). У науковому пізнанні — це створення нових теорій, наукових дисциплін, бачення нових явищ, введення нових понять тощо. Творчість тісно пов'язана з раціональним способом мислення, але почасти її пояснюють на основі ірраціональних (інтуїтивних) чинників.

Складовими процесу наукової творчості є пам'ять, увага, творча уява. Пам'ять — одна із пізнавальних здатностей особистості, яка полягає у мимовільному закріпленні, збереженні і відтворенні у свідомості отриманої у процесі пізнавальної діяльності інформації про об'єктивний і суб'єктивний світи, результат її творчої переробки, умов і способів фіксації. Удосконалення пам'яті пов'язане з оволодінням спеціальними прийомами запам'ятовування (наприклад мнемотехніка) та відтворення інформації.

Процес запам'ятовування тісно пов'язаний з феноменом людської уваги, тобто зі здатністю суб'єкта в конкретний момент часу зосереджувати пізнавальну і практичну діяльність на конкретному об'єкті або дії. Основними властивостями уваги є обсяг, вибірковість, стійкість, розподіл і переключення.

Наукова творчість немислима без уяви — пізнавальної здатності до вільної переробки у свідомості пізнавального образу об'єкта або довільне утворення нових наочних чи абстрактних побудов. На основі уяви процес наукового пізнання набуває активного творчого характеру, що є необхідним підґрунтям отримання нових ідей, теорій, закономірностей, передбачення нових явищ, предметів тощо.

Активізація наукової творчості передбачає самовиховання особистості, яке спрямоване на вироблення у себе бажаних фізичних, розумових, моральних, естетичних якостей, позитивних рис волі та характеру, усунення негативних звичок. Передумовою самовиховання є формування інтелектуально-моральної особистості, здатної до самокритики та адекватної самооцінки.

Одним із основних елементів наукової творчості є сам процес мислення та його оптимізація, що дозволяють думати самостійно, концентруючи свою увагу на предметі дослідження. Індивідуальна розумова діяльність вченого, як відомо, є видом духовного виробництва, потребує активізації уваги, процесів мислення та інших психологічних функцій, супроводжується вираженою нервово-психологічною та емоційною напругою, підвищеною чуттєвістю. Однак дослідник водночас є членом наукового колективу: кафедри, інституту, наукової спільноти загалом. Позитивні результати його наукової роботи залежать також і від підтримки членів наукового співтовариства.

Велике значення має принцип самоорганізації праці науковців. Кожний дослідник самостійно визначає комплекс заходів щодо забезпечення свого успіху. До елементів самоорганізації належать: організація робочого місця із забезпеченням оптимальних умов для високопродуктивної праці; додержання дисципліни праці; послідовність у накопиченні знань протягом творчого життя; систематичність у дотриманні єдиної методики і технології при виконанні одноразової роботи.

Не менше значення має принцип економії або самообмеження, яким науковець повинен керуватися на всіх етапах наукового дослідження. Принцип самообмеження виявляється, поперше, в тому, що у будь-якому дослідженні слід обмежувати себе як за широтою охоплення теми, так і за глибиною її розробки. По-друге, дослідник, уводячи дослідження в певні часові рамки, тим самим уже обмежує себе. Цей принцип також передбачає розвиток і виховання самокритичності і скромності, вміння тактовно відстоювати свої переконання.

Наукова творчість, ефективність наукового дослідження залежить від адекватного використання комплексу індивідуально-психологічних особливостей науковця, його моральних і

вольових характеристик. Усталеною є думка про те, що науковець в ідеалі повинен мати такі наступні особистісні й творчі якості, як професіоналізм, допитливість, ініціативність, спостережливість, почуття нового, зацікавленість у справі, пунктуальність, відповідальність, організаторські здібності, комунікабельність, доброзичливість, честолюбство тощо. Безумовно, важко знайти вченого, який би мав усі перелічені якості. Але важливо й те, що ці якості є певним ідеалом науковця, якого слід прагнути.

1.7. Філософія економіки: теоретичний та прикладний аспекти

Северин-Мрачковська Л.В.

lsever2010@gmail.com

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії факультету управління персоналом,

соціології та психології

ДВНЗ «Київський національний економічний університеті

імені В. Гетьмана» м. Київ, Україна

ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ГАЛУЗЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗНАННЯ: СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ, ЗНАЧЕННЯ

Насьогодні поняття «економіка» вживається надзвичайно широко і щонайменше у двох значеннях: по-перше, як сукупне господарство та суспільні відносини, що складаються в процесі його відтворення. (Тобто, відносини, що формуються у процесі купівлі, продажу, виробництва, споживання, обміну, накопичення тощо); по-друге, як наука про суспільне господарство, що розвивалася упродовж усієї історії суспільства.

Економіка в першому значенні цього терміна насьогодні є за своєю сутністю фундаментальним соціальним утворенням; це складна система відносин, що виникають у процесі формування та розвитку суспільного господарства: способу виробництва, інституту власності, економічного механізму, кредитно-грошової системи, праці й управління. Водночас економіка – це діяльність щодо життєзабезпечення людини матеріальними благами, товарами та послугами [3, 37], засіб перетворення людиною зовнішнього світу [2,4] та самої себе, свого внутрішнього світу, власної екзистенції. Економічний вимір буття став всеохоплюючим, недарма сучасну людину називають homo economicus, тобто людиною економічною, наголошуючи надзвичайну важливість економічної сфери її буття, що репрезентує собою всі інші виміри соціальної реальності – політику, ідеологію, мораль і поведінку людей.

Сутність усіх цих непростих процесів досліджує філософія економіки – сфера філософського знання про сутність економічного буття людини – об'єктивного світу економіки, який існує незалежно від свідомості індивіда. Філософія економіки розкриває онтологічний зміст основних економічних категорій («власність», «господарство», «виробництво», «праця», «гроші», «економічна свобода», «потреби», «економічна конкуренція» тощо), які за своєю суттю і значенням виходять за сферу економіки і тяжіють до філософії, оскільки саме людина формує і розвиває економіку: працює, заробляє, проявляє економічну ініціативу, володіє економічною свободою, витрачає, забезпечує, задовольняє потреби, накопичує тощо. Економіку наскрізь пронизує антропологічний (людський) вимір, бо вона, врешті-решт, твориться і розвивається людиною та заради людини. Відповідно філософія економіки намагається виявити та дослідити антропологічний аспект економіки.

Філософія економіки розглядає сутність економічних процесів, що відбуваються у суспільстві, крізь призму людського виміру, через сукупність форм життєдіяльності людини як суб'єкта господарювання. Сучасна філософія економіки орієнтована на особистість ще й тому, що розглядає її як силу, що забезпечує збереження та розвиток суспільства.

Отже, філософія економіки – це галузь соціального знання, що досліджує філософські аспекти розвитку та функціонування економіки як системи, філософські засади економічного буття людини та суспільства. Філософія економіки претендує на узагальнене знання про господарський порядок, сутність і походження економічних процесів та явищ; прагне дати найбільш повне філософське осмислення економічної діяльності людини. Це – сфера досліджень «загальних, глибинних процесів у економіці, аналіз яких здійснюється на основі філософських традицій» [5,43].

Значення та функції філософії економіки:

- Філософія економіки аналізує засади господарства, пов'язуючи їх із загальною картиною світу, розглядає «неекономічні» аспекти економіки – психологічний, моральний, правовий, політичний тощо, сприяючи виникненню свідомого і систематичного мислення про економічне ціле, відкидає панівне товарно-грошове уявлення про економіку, представляє її в універсальній, усезагальній формі. Таким чином, філософія економіки виконує гносеологічну (пізнавальну) функцію.

- Філософія економіки намагається з'ясувати специфіку та сутність економічного буття людини, те значення, яке надається господарюванню людьми, сучасною епохою. (Онтологічна функція філософії економіки).

- Філософія економіки визначає суспільну взаємообумовленість різних типів розподілу та кооперування людської діяльності, перспективи її змін, задає «систему координат» у розвитку економічної реальності. (Світоглядна функція філософії економіки).

- Філософія економіки вибудовує орієнтири та цінності, завдяки яким людська особистість може визначити «моделі» своєї життєвої поведінки, господарської діяльності, створювати необхідні та різноманітні умови для свого існування та розвитку. (Аксіологічна (ціннісна) функція філософії економіки).

- Критично осмислюючи теперішній стан економіки, «філософія економіки спрямована на з'ясування її справжніх досягнень та позбавлення від суперечностей та недоліків, ...виявляє «больові точки» та намічає шляхи їх подолання, ...загострює увагу на нових шляхах пізнавального пошуку...» [4,61]. Таким чином, філософія економіки виконує функції критики, проблематизації та тематизації.

- Як галузь соціального знання, філософія економіки виступає «основою формування стратегій соціального управління і постає як засіб формування максимально ефективних стратегій соціально-економічного розвитку» [1, 192] впливаючи у такий спосіб на процес формування економічного світогляду індивіда.

- У межах філософії економіки аналізуються методи економічних досліджень, здійснюються розробки новітніх підходів (прийомів, способів) у вивченні та аналізі економічної системи. (Методологічна функція філософії економіки).

- Філософія економіки робить акцент на духовних «вимірах» економічного процесу та економічних явищ, зазначає тісний взаємозв'язок економіки, з одного боку, та культури, науки, моралі, ідеології, філософії, з другого; намагається осмислити гуманістичну парадигму економіки як системи, її фундаментальні духовні засади.

- Філософія економіки націлена на з'ясування ставлення людей до споживчих благ, цінностей. Її завдання полягає у формуванні вищих соціально-духовних запитів людей, вихованні розумних потреб і культури споживання. (Гуманістично-виховна функція філософії економіки).

Проблеми, що досліджуються в межах філософії економіки, є особливо актуальними для сучасного українського суспільства, яке намагається побудувати цивілізовану форму ринкових відносин, нормалізувати культурно-соціальне життя.

Використана література:

1. Глушко Т.П. Філософія економіки як основа формування стратегій соціального управління // Мультиверсум. Філософський альманах. – К., 2005. – Вип. 47. – С. 184–192.

2. Введение в философию экономики / В.Г.Бодров, И.К.Быстряков, А.А.Валуйский и др. Авт. предисл. А.А. Мазараки. – К.: КНТЭУ, 2002. – 382 с.
3. Дилоян Р.А. Культурные традиции экономиста-международника: Учебно-метод. комплекс / Р.А. Дилоян. – Ростов н/Д.: Изд-во «СКАГС», 2010. – 88 с.
4. Канке В.А. Философия экономической науки: учеб. пособ. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 384 с.
5. Самсин А.И. Философия экономики / А.И. Самсин // Философия хозяйства. – М., 2002. – №6 (24). – С. 41–59.

Shevchuk N.A.,
nata520522@gmail.com
 PhD, Assoc. Prof.,
 National Technical University of Ukraine
 «Kyiv Polytechnic Institute named Igor Sikorsky»,
 Kyiv, Ukraine

AREAS OF INCREASE OF EFFICIENCY OF FINANCIAL ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

Competitive market environment requires the company to continuously improve. In order to be competitive, an enterprise should have competitive advantages. The main ways of obtaining them are as follows:

- to become better by adopting measures to improve its own activities and increase its efficiency;
- weaken competitors;
- change the market environment.

As the implementation of the latter two directions requires considerable effort, the main tool for obtaining competitive advantages is to improve the efficiency of their own activities [1].

An enterprise operates in a certain economic environment that affects its activities. The perfection of tax and depreciation systems, the credit and financial policy of the state, the stability and progressiveness of the current legislation, the level of regulation of prices in the national economy, the licensing system – these and other, independent of the company, factors undoubtedly affect the efficiency of its activities. This leads to the allocation of factors enhancing the effectiveness of the group's uncontrolled factors. Improving the mechanism of economic impact on enterprises – the main function of the state in improving the efficiency of the national economy actors [2,3].

Using resource factors will enable the company to develop a program of measures aimed at increasing the efficiency of activities at the expense of their own capabilities.

Intensive directions of increasing the efficiency of the use of fixed assets:

- improvement of the structure of fixed assets of the enterprise;
- technical re-equipment of the enterprise;
- mechanization and automation of production;
- optimization of the structure of production equipment;
- improvement of technological processes;
- Elimination of problem stages in the production process;
- reduction of the length of the production cycle;
- Complex use and improvement of quality of raw materials;
- the application of progressive forms of organization of production and labor;
- ensuring maximum loading of the production capacity of the enterprise;
- raising the professional qualification level of the staff that serves the objects of fixed assets, etc.

References:

1. Фінанси підприємств: Підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 5-те вид., перероб. та допов. – К.: КНЕУ, 2004. – 546 с.
2. Фінанси підприємства. Підручник [Текст] / Л.О. Лігоненко, Н.М. Гуляєва, Н.А. Гринюк та ін. – К. : КНТЕУ, 2006. – 491 с.
3. Економіка підприємства: Навчальний посібник / за заг. ред. П.В. Круша, В.І. Подвигіної, Б.М. Сердюка та ін. – К. : Ельга-Н, КНТ, 2007. – 780 с.

1.8. Історія філософії та філософія історії

Войтенко Д.О.

profd@ukr.net

кандидат юридичних наук, асистент кафедри філософії
НЮУ імені Ярослава Мудрого м. Харків, Україна

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ОБГРУНТУВАННЯ В ТВОРАХ ЦИЦЕРОНА

Філософія в Давньому Римі розвивалася переважно в морально-правовому руслі. Класичним римським авторам довелося збирати і творчо переробляти для нестатків римської юриспруденції колосальні філософські знання античних греків, що залишалися тривалий час невідомими навіть римському освіченому суспільству [2, 82].

Мета роботи – дослідження питань філософсько-правової техніки судового обґрунтування в спадщині Цицерона.

Теорія судового обґрунтування базується на постулаті природної раціональності закону і права. Вперше формулюючи принцип «право є писаний розум або закон» (*ius est ratio scripta sive lex*), Цицерон писав: «Адже тим, кому природа дарувала розум, вона дарувала і здоровий розум. Отже, вона їм дарувала і закон, що є здоровий розум – як у веліннях, так і в заборонах. Якщо вона їм дарувала закони, то вона дарувала їм і право» (Закони, I, XII, 33). Під цим кутом зору слід розглядати зміст цицеронівської «Топіки», яка є практичною переосмисленою з урахуванням римської дійсності і максимально наближеною до завдань судового використання квінтесенцією практико-логічних положень аристотелівської діалектики і риторики в контексті політико-правових і філософсько-правових поглядів не тільки Аристотеля, а й самого Цицерона.

Працю «Топіка» Цицерон поділяє на дві частини – теорію «підшукування», тобто знаходження способу доведення, і теорію «судження», тобто оцінки доказу. Не дуже зрозуміле й не пояснене самим Аристотелем уживання терміна *topos* (*місце*) Цицерон перекладає латинською калькою *loco communis* (мн. *loci communi*, тобто загальне місце) і роз'яснює так: «Приховані речі легко знайти, якщо місце їх зазначено і позначено; подібно цьому, коли ми хочемо відшукати докази, ми повинні знати їх «місця» (цим словом Аристотель назвав як би сховища, звідкіля витягуються докази). Отже, можна визначити, що місце є сховище доказів, а доказ є міркування, яке річ сумнівну робить достовірною».

Одні такі «місця» знаходяться у самій справі, яка розбирається, інші ж слід шукати за його межами. Таким чином, є як би «внутрішні» і «зовнішні» місця доказів. Внутрішні місця Цицерон поділяє на ті, що належать до всієї справи в цілому, або тільки до її частини, або до позначення якогось окремого предмета, або до висування питання. Зовнішнім (у Цицерона «стороннім») називається «щось відсутнє» в навколишній дійсності і «занадто далеко віддалене» від неї. Цицерон з'ясовує цілий ряд таких «місць» [1, с. 70-123]:

1. Місцем для міркування про ціле є визначення, в якому як би «розвертається» зміст, котрий «згорнутий» у досліджуваному предметі.

2. Місце, яке Цицерон називає «перерахуванням частин», засноване на операції розподілу, формою же його доведення є різновид силогізму: «Якщо хтось не став вільним ні за ценовим списком, ні за судовим позовом, ні за заповітом, то він не вільний; нічого цього немає; отже, він не вільний».

3. Місце доказів Цицерон співвідносить з питаннями, пов'язаними зі сполученням, установленням роду, виду, подоби, розходження, протилежності, встановленням обставин, що приєднуються, попередніх, наступних і протиборчих; установленням причин і наслідків; порівнянням великих і менших частин. Цицерон дає такі приклади для доказів, одержуваних з наступних місць.

3.1. Сполучення, засноване на словах одного роду: «Якщо випас спільний, виходить, є право пасти спільно».

3.2. Доказ на основі встановлення роду: «Оскільки все срібло заповідано жінці, то готівки, залишені в будинку, не можуть не бути заповідані. Адже поки вид зберігає своє найменування, він аж ніяк не відокремлюється від роду, а готівки зберігають назву срібла; виходить, що і вони відмовлені».

3.3. Доказ на основі встановлення виду: «Якщо чоловік заповідав гроші Фабії так, як якщо б вона була в нього матір'ю сімейства, то, якщо вона під руку чоловіка не переходила, немає боргу на спадкоємці; бо «дружина» – це рід, а в ньому два види: перший – матері сімейства, тобто ті, котрі під руку перейшли; другий – ті, що тільки вважаються дружинами; до цієї частини і належала Фабія; отже, їй не заповідано» (III, 14).

3.4. Доказ на основі уподібнення: «Якщо зруйнується або стане непридатним будинок, право користування яким заповідано, то спадкоємець не зобов'язаний ні лагодити його, ні відновлювати, точно так, як і відшкодовувати смерть раба, право користування яким заповідано» (III, 15).

3.5. Доказ на основі встановлення розходжень: «Якщо чоловік заповідав дружині всі свої гроші, з цієї причини ще не заповідано те, що мається в боргових зобов'язаннях, – бо важливо розходження, чи зберігаються гроші в скарбниці або в боргових розписках» (III, 16).

Отже, за Цицероном проблема обґрунтування як процесу встановлення об'єктивної (матеріальної) та інтерсуб'єктивної (процесуальної) істини в судочинстві у кінцевому результаті стуляється із завданням пошуку суб'єктом судової діяльності переконливих підстав для інтерпретації не тільки власне розглядуваного діяння і способів судової аргументації, а й самих законів як підстав для ухвалення остаточного рішення. Пошук місць, в яких ховаються докази, виступає філософсько-правовою технікою судового обґрунтування.

Використана література:

1. Войтенко Д. О. Історичний розвиток концепцій обґрунтування в логіці та філософії права (від античності до початку XIX сторіччя) / Д. О. Войтенко. – Харків. : ФОП Стеценко І.І., 2009. – 224 с.

2. Титов В. Д. Социальная детерминация логического знания в Древности и в Средние века (религиозный, правовой, политический контекст). – Харьков: Регионинформ, 2004. – 260 с.

Лисенко О.

alisen76@ukr.net

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії факультету управління персоналом, соціології та психології ДВНЗ «Київський національний економічний університеті імені В. Гетьмана м. Київ, Україна

МІСТИЧНА КАРДІОГНОСІЯ У ТВОРЧОСТІ МАКСИМА СПОВІДНИКА

Богомислення та філософські рефлексії Максима Сповідника являють собою досить високий та диференційований рівень розвитку християнської свідомості, самосвідомості та

культури мислення. На особливу увагу заслуговують антропологічні та сотеріологічні ідеї цього автора, його роздуми щодо внутрішніх ресурсів аутотрансформації – обоження. Не применшуючи значення християнського гнозису, рушійною силою духовного та містичного розвитку Максим визнає почуття любові, яка народжується, розвивається та зберігається у серці як центрі духовно-душевного життя.

Актуалізація української філософської спадщини є необхідною і обов'язковою умовою національної самоідентифікації. Архетиповою для української ментальності є кордоцентричність, яка є об'єктом вивчення багатьох дослідників як у минулому так і у наш час. Київська Русь приймає хрещення від Візантії, прилучаючись, у такий спосіб, і до здобутків візантійської філософії, основу якої становила східна патристика, що здійснила надзвичайно вагомий вплив на формування східнослов'янської загалом і української зокрема, філософської парадигми.

Мета нашої роботи – відобразити становлення патристичних вчень про серце людини, як орган душевно-духовної діяльності людини, тонкої фізіології у отців церкви та її святих. Особливе місце у плеяді авторитетних богословів, що осмислювали це питання, займає Максим Сповідник (590–662 р.).

В особі Максима Сповідника ми маємо справу з християнським філософом та містиком найвищого гатунку. У своїх моральнісно-аскетичних та догматичних працях мету людського життя Максим вбачає в уподібненні, наслідуванні та єднанню віруючого з Ісусом Христом, тобто у внутрішньому преображенні тварної природи людини та поступовому перетворенню її у Божественну, шляхом обоження.

Єднання віруючого з Богом взагалі, як Абсолютним началом, є можливим лише за умов евхаристійного прилучення до Христа-Логоса, Боголюдини у синергії: активній і вільній співпраці волі людської з волею божественною. Для цього віруючому, на думку Максима, необхідно почати з каяття, у духовному подвигу відмовитись від прагнень, орієнтацій, потягів «гномічної» (тварної волі, прив'язаної до гріховного, приземленого плану буття) і відродити природну волю, як органічний вияв волі Божественної у людині. Очищена, безпристрасна воля призведе до зміни розуму, як вищої пізнавальної здатності, головним предметом якої тепер стане Богопізнання у не розривній єдності із самопізнанням.

У процесі аутотрансформації докорінним чином зміниться система ціннісно-світоглядних пріоритетів: через тіло, що живе енергією душі, людина впорядковує і піклується про своє найближче предметно-матеріальне та біологічне оточення – створене буття, яке було за Божим задумом благим від початку. Душа живиться енергією духа, віднаходить та реалізує у собі богообразність та богоподібність, прагне до утворення соборної єдності з своїми братами у християнській любові – церкві. Дух же прагне виключно до Бога, і стає життєствердною силою істини, добра, блага, краси як окремого віруючого так і внутрішньою основою Христової церкви.

Багато уваги Максим приділяє обґрунтуванню діофелічної позиції та вивченню способу єднання людини та Бога, обоження. На думку Максима, втіленням Бога-Слова забезпечується сприйняття і включення людського ества у незмінну Другу іпостась Пресвятої Трійці. А ця цілісність означає, що єдина іпостась є відразу і неподільно іпостассю (тобто особистим центром) для двох природ, що з'єднуються – божественної і людської. Сила цієї іпостасної єдності у Христі уможливорює теозис, обоження, преображення людської плоті у духовному подвизі. У таких міркуваннях Максим робить свідомий акцент на богодостойності людської тілесності, чим спростовує гностичне та неоплатонічне негативне ставлення до плоті як вмістилища гріха.

Переконання, інтуїції, ідеї, аргументації преподобного Максима Сповідника стали наріжним каменем святоотцівської традиції, визначаючи містико-догматичну своєрідність східної патристики. Спостерігаючи розвиток богословської думки у Максима Сповідника, чітко відстежується тенденція відмежування та протиставлення християнської філософії неоплатонізму та гностицизму, яка буде розвиватись у подальшій традиції православного Богомислен-

ня. В чому ж полягає зміна смислових акцентів у питаннях що розглядалися? Перш за все, по-новому починає розумітися у християнській традиції сам гнозис. За ним залишається верховне значення в містичному процесі, проте гнозис вже не протиставляється праксису, а розуміється як його квінтесенція, він не виключає «агапе», а латентно вміщує її в себе, обумовлюється нею та сам обумовлює її. Вперше наголошується на паритетності розуму та серця, та їх взаємній залежності. Саме гнозис та любов, а відтак, розум та серце і є тими начала, в яких людина стає творцем свого обоження, прилаштовує себе до повноти Божественного буття, котре відкривається в глибинах людської особистості.

Використана література:

1. Максим (Исповедник). Творения преподобного Максима Исповедника [Текст]. / Максим Исповедник. – М.: Православный Свято-Тихоновский богословский ин-т, 1993. – (Святоотеческое наследие). Кн. 1: Богословские и аскетические трактаты. / пер., вступ ст. и коммент. А.И. Сидоров. – 368 с.
2. Максим (Исповедник). О любви: В 4 сотнях. / Максим (Исповедник). – М.: Знание, 1992. – 78 с.
3. Новый завет и Псалтырь. – Бруклин: Жизнь, 1989. – 659 с.

Макогон А. А.

anatoly.makogon@gmail.com

аспірант кафедри філософії

Сумського Державного Університету м. Суми, Україна

СУТНІСТЬ ЗЛА В ЕСХАТОЛОГІЇ МАКСИМА СПОВІДНИКА

Загадковість витоків зла завжди турбувала філософську думку починаючи ще за часів античності. Адже та чи інша відповідь на питання «що таке зло?» зумовлює певні онтологічні, гносеологічні і моральні орієнтири людини, родини, громади чи суспільства, що у свою чергу формує вектор розвитку цивілізації або культури. Наближення до сутності зла визначає певну цілеспрямованість буття розумних істот, що дозволяє розташувати цю проблему у телеологічній (від грецького $\tau\lambda\omicron\varsigma$ – ціль, кінець) і навіть есхатологічній площині. Саме есхатологія (від грецького $\epsilon\sigma\chi\alpha\tau\omicron\varsigma$ – останній) є тією цариною, де сутність зла проступає що найчіткіше.

Проблема зла поставала в творчості Григорія Сковороди, якому його супротивники закидали обвинувачення у маніхейському дуалізмі, але він спростовував їх, посилаючись на вчення про сутність зла у видатного візантійського філософа Максима Сповідника [1, 1266-1267]. Саме цей мислитель, на наш погляд, завершив формування християнського погляду на проблему зла. Цей погляд Максим закарбував у неоплатоничну термінологію, а також осягнув її в контексті своєї специфічної есхатології.

Першим поставив проблему зла на філософське розглядання Платон, запровадивши свою теодіцею в діалозі «Держава» про те, що Бог не є винуватцем зла: «Це вина того хто вибирає, бог не винен» [2, 324]. Зло не може оселитися у богів, воно є тільки в окремих душах, притому із необхідністю, але своєї природи зло не має, запозичуючи її від блага: «люди вкрай лихі і повністю несправедливі взагалі неспроможні діяти» [2, 38]. Аристотель теж відмовляв злу у сутності, але звинувачував платоників, в тому, що вони ототожнюють зло із матерією, яка постає у них як невизначена діада. Плутарх, намагаючись виправдати Платона від закидань з приводу дуалізму, причиною зла вважає рух Світової Душі, яка завдяки своїй свободі може ухилитися у русі проти природи [3, 62–67]. Але засновник неоплатонізму Плотін ототожнював зло із матерією, промовляючи що вона є зло саме по собі (καθ' αὐτὴν κακόν) [4, 285]. Такий погляд спричинив критику з боку Прокла й інших неоплатоників, які не вважали матерію злом, а зло позбавляли будь-якої сутності, і навіть будь якої категорії. Прокл навіть

створив цілий трактат присвячений спростуванню самостійності зла, а причину зла вбачав у слабкості суцього яке неспроможне досягнути своєї цілі, тобто блага [5, с. 200–280]. Зло визначається Проклом як недобуття (*παρῴσταση*). Проклівську теорію зла майже повністю запозичив автор Ареопагітського Корпусу.

В християнстві першу спробу пояснити існування зла зробив Ориген, який вважав що воно виникло з приводу пересичення (κόρος) благом, яке споглядали створені на початку уми. Переситившись благом, вони зазнали падіння і вдяглися у тіла. Але завдяки Христу вони можуть повернутися у первісний стан (*ἡμετέρας τῆς παύσεως*), причому повертаються всі суцці, навіть демони. Таку есхатологію спростовує Максим Сповідник, говорячи що пересичення не може відбутися, якщо це дійсне благо. В одному із своїх творів він повністю спростовує протологічне і есхатологічне вчення оригеністів, які не подолали античного циклізму [6, 1069A-1101C]. Натомість він пропонує своє власне бачення есхатології – це вічно-рухомий спокій (*ἡμετέρας τῆς εἰρήνης*) навколо предмета свого бажання, яке ніколи не втамується.

Відносно розуміння зла, Максим погоджується із апофатичними визначеннями Прокла, а катафатично про зло він промовляє, що «зло є нерозумним рухом природних сил, керованих помилковим судженням, до чого-завгодно окрім цілі» [7, 253B]. Ставлячи таке розуміння зла в есхатологічний контекст, коли невідання своєї цілі буде спростовано, Максим зазначає що не тільки розум, а й навіть ті сили душі, які наvertsались до зла, будуть відновлені із збоченого у первісний стан [8, 17–18]. Але причетність до блага отримують тільки праведні душі, досягаючи вічно-благо-буття, а інші опиняються у вічно-зло бутті, хоч зла вже не буде [6, 1392C-D]. Гномічна воля, яка обирає, коливається, вирішує, буде деактивована в есхатоні, залишаючи простір дії лише за природною волею, яка не обирає а вільно лине до Бога в епектатичному прагненні, отримуючи благодать як дар.

У якості висновків зазначимо, що Максим погоджується із Проклом і псевдо-Діонісієм про відсутність у зла як сутності, так і категорій, а також про слабкість сил і нестачу дії по відношенні до цілі, та нерозумність руху. Але у вільному визначенні своєї долі розумні істоти за Максимом уникають циклічного повернення (*ἡμετέρας*), спростовуючи античну необхідність як зла, так і створення світу. Замість цього Максим застосовує концепт вічно-рухомого спокою, нівелюючи теорію апокатастасису, ставлячи кінець метафізично вище за начало. Тому окрім конвенціональних визначень зла як погорди, небуття, невідання, неподобства, можна осягнути зло ще як добровільну відмову від своєї свободи, підкоряючи її метафізичному або космічному детермінізму.

Використана література:

1. Сковорода Г. Повна академічна збірка творів / Григорій Сковорода. – Харків-Едмонтон-Торонто: Майдан; Видавництво Канадського Інституту Українських студій, 2011. – 1400 с.
2. Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. – Київ: Основи, 2000. – 355 с.
3. Плутарх. Сочинения / Пер. С древнегреч. Т. Г. Сидаша. – СПб: Издательство С.-Петербургского Университета, 2008. – 384 с.
4. Plotinus. Porphyry on Plotinus. Enneads I. / Ed. and transl. A. H. Armstrong, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1989. – xxxvii + 325 p.
5. Бородай Т. Ю. Рождение философского понятия. Бог и материя в диалогах Платона / Бородай Т. Г. – М.: Изд-во Савин С. А., 2008 — 284 с.
6. Maximus Confessor. Ambigvorum liber // Patrologiae cursus completus / Accurante J.-P. Migne. Series Graeca. Paris, 1865. Т. 91 – Р. 1032–1417.
7. Maximus Confessor. Questiones ad Thallassium // Patrologiae cursus completus / Accurante J.-P. Migne. Series Graeca. Paris, 1865. Т. 90 – Р. 244–785.
8. Maximi Confessoris Opera. Quaestiones et Dubia / ed. J. Declerck. – Brepols, Turnhout: Leuven University Press, 1982. – ccliii + 255 p.

1.9. Новітні дослідження у галузі онтології, філософії релігії, моралі та культури

Гончаренко К.С.
agneshka13@gmail.com
кандидат філософських наук,
викладач кафедри філософії
факультету філософії і суспільствознавства
НПУ імені М.П. Драгоманова
м. Київ, Україна

ТРАНЗИТИВНІСТЬ КУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ МЕДІАТИЗОВАНОЇ ПОСТСУЧАСНОСТІ

Одним з проявів, яким наділена постсучасність, можна вважати плюралізм. Вибух плюралізму в сфері соціальної реальності, передбачає, не стільки процес емансипації структури ментальності, як процес медіатизації останнього варіанту сучасності. Медіатизація – це найбільш унаочнюваний та характерний процес для ілюстрації постсучасної версії плюралізму, оскільки він найбільш точно розкриває багатогранність поглядів, думок, висловлювань, які формуються на ґрунті омани та розповсюджується в дійсності за рахунок медійної сфери. Говорячи слова Дж. Ваттімо, всі знають, про те, що медіа «вводить нас в оману», а це вже означає те, що сама ця система, покладає себе не в якості об'єктивного опису світу, а в якості сукупності деякого багатоманття поглядів та думок [1]. Ця плюральна мережа, фактично, породжується за рахунок симуляції, а відповідно й створює такі ж симулятивні та транзитивні ефекти.

Медіатизація наче вірус, що ослаблює організм людини: доки людина займається симптоматичним лікуванням, усунення підвищеної температури чи головного болю, вірус діє за власною програмою, відводячи погляд хворого від цілісної клінічної картини до окремих симптомів-проявів. Вірус навмисне намагається проявляти себе на рівні дрібної симптоматики, що має зовнішні прояви, а тим часом на внутрішньому рівні вражає якусь з життєво важливих систем організму людини.

Симптоматичні прояви вірусу мас-медіа виражаються в формі плюралізму поглядів і подаються під вивіскою естетизації. Остання відводить погляд далеко від реальності, а також з диким «геканням та улюлюканням, викрадає останні залишки здорового глузду» (висловлюючись словами головного героя роботи В. Пелевіна – «Македонська критика французької думки»). Таким чином, так званий «естетизм» виступає однією з характеристик постсучасного плюралізму, а відповідно й відіграє певну роль омани, яка породжує транзитивні ефекти. Але, власне, яким є цей естетизм?

Естетизм дозволив плюралізму множення художніх стилів, кодів, стилів життя, також він вивів у розряд вільної циркуляції «естетичне уявне», чим ґрунтовно похитнув саму реальність, в якій розмив чіткість граней між реальним і уявним. Естетизм постсучасності перформативує і переінакшує, зокрема, мистецтво у всіх його проявах на повсякденний манер. За цих умов, мистецтво набуває таких характеристик як: двозначність, уривчастість в часі, процесуальність, фікційність, гетерогенність візуального ефекту, позатекстуальність, багатоманітна множинність кодувань, диверсивність, повсюдність, перверсія, деформація, деконструкція, ставлення до тексту як до авторитарної і архаїчної інстанції, перформативність як «третій» в союзі драми і театру, картини і художника, антиміметичність, опір інтерпретації.

На сьогоднішній день, можна відкрито заявляти про те, що світу мистецтва естетизація більше не властива, адже вона пішла з цієї сфери з втратою мистецтвом горизонту чистого уявного. На зміну «цікавості» мистецтва прийшов інтерес до форми задля утвердження свободи різного і множинного, а як прояв самої суті естетичного досвіду постає ангажованість і інтерес, що походить з трендовості певної сфери життя (політична, соціальна та ін.). Таке «гастрономічне мистецтво», що циркулює в рамках попиту-пропозиції, поступово витісняє те мистецтво і той естетизм, що були покликані до заповнення духовної сфери людини, що давало їй відчуття повноти/сповнення. Воно залишає місце для транзитивних ефектів, які швидко з'являються та не менш швидко зникають.

Все мистецтво, що на сьогоднішній день виступає в площині та горизонті «пост» проходить обробку повсякденністю. Х.-Т. Леманн в роботі «Постдраматичний театр» [2], говорить про те, що в постдраматичному театрі на місце вичерпної інтерпретації, на місце сприйняття, що зводить спостереження до єдиної картини, приходять фрагментована, роздроблена увага. У театрі, так само як в повсякденному житті, де ми оточені достатньою кількістю знаків, відбувається як би подвоєння повсякденної реальності, видимим стає хаос повсякденного досвіду. Знову ж таки, з даного пояснення «посттеатральної» сцени, ми очевидно можемо побачити, що роздробленість та відсутність єдиної точки фіксації уваги дає і таке ж ковзке та фіксоване на всьому, і не зорієнтоване ні на що, сприйняття. Тому вся інформація, всі ті культурні коди та шифри, які передаються з театральної сцени, виявляються всього лише чимось швидкоплинним.

Мистецтво, що було покликане посилити відчуття реальності, що було здатне викликати сутнісні прояви людини, що могло б викликати певні почуття стерлося поступившись місцем медіатизації з її рекламою. «Дійсно, можна б було б без праці показати, що звичні нам критерії оцінки якості художнього твору вже не мають ніякого відношення до досконалості його форми і що, навпаки, вони пов'язані зі здатністю творення мистецтва – відкритого до світу мистецтва не менш ніж до світу повсякденному житті – породжувати, викликаючи у нас безліч спогадів, алюзій, асоціацій, відсилань, зв'язків» [1, с. 27]. Чисте мистецтво як і раніше чинить опір, але його територія обмежується, нівечиться і виводиться в розряд «шерпотребності», до тієї межі, що воно в собі починає нести відголосок непотрібності, облишеності, забутості та яке проявляється тільки в якості бриколажних виплесків, бризків, що йдуть з надр естетичного в мистецтва, а неоднозначність, полівалентність, симультанність мистецтва повстають як реакція-відповідь. «Мистецтво так і не змирилося з реальністю, в тому числі і з реальністю художнього твору як завершеною і досконалою формою, а прямо навпаки – воно продукує стан безпритульності, бездомності, *unheimlichkeit*» [1, с. 32]. Таким чином, на прикладі мистецтва, ми можемо побачити, що плюралізм та постсучасний «естетизм» відтісняють все те, що є реальним та сталим звільняючи місце в суспільстві, в горизонті культури для всього плинного, мінливого та надшвидкісного.

Варто зазначити, що за медіатизацією, ховається ще й та проблема, що людина втрачаючи поступово відчуття реальності, сама стає чимось уявним, зокрема вона стає тим, з ким вона себе ототожнює в образно-фігуративному полі медіа. Надійно «вкорінюючись», в образ медійного поля, вона наділі свою патологію намагається утверджувати в якості суспільної норми.

Використана література:

1. Ваттимо Дж. Прозрачное общество / Дж. Ваттимо. Пер. с ит. / Перевод Дм. Новикова. – М. : Издательство «Логос». 2002. – 128 с.
2. Леманн Х.-Т. Постдраматический театр / Х.-Т. Леманн. – М. : ABC design, 2013. – 312 с.

Синах А.О.
adam-leviafun@i.ua
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії
факультету іноземної філології та соціальних комунікацій
Сумського державного університету
м. Суми, Україна

ПРОБЛЕМА ІСТИННОСТІ ТА РАЦІОНАЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВІ ТЕЇСТИЧНОЇ АРГУМЕНТАЦІЇ

Зараз актуальними є дискусії щодо об'єктивності і існування істини. Релятивісти стверджують, що ми не можемо говорити, що щось є остаточно істинним. Під «істиною» тут розуміється просто «судження, яке є істинним». Це може бути підхід Маркса, згідно до якого нас радше цікавлять економічні вигоди, що визначають наші переконання, замість раціональних і об'єктивних причин. Або підхід Фрейда, де це можуть бути в цілому будь-які вигоди, що забезпечують вдовolenня наших бажань. Або підхід Ніцше, де воля до влади витісняє істину в людині. Хибність будь-якого з цих підходів у тому, що вони самі себе спростовують, бо якщо всі переконання нам нав'язані чимось, то й саме це переконання – «всі переконання нам нав'язані чимось» є нав'язаним переконанням, а тому не істинним, що доводить те, що не всі переконання нам нав'язані. Більш строго цей аргумент сформульований у Томи Аквінського: «Крім того, існування істини самоочевидно. Бо якщо хтось заперечує існування істини, той, означає, допускає, що істини не існує; але якщо істини не існує, то твердження «істини не існує» – істинне; таким чином, навіть якщо тільки одне будь-яке твердження є істинним, то істина існує» [1, 21].

З цих аргументів можемо зробити висновок, що є можливість вважати якісь з суджень істинними. Проте, як відрізнити істинне від неістинного. На перший погляд, відповідь очевидна: єдине, що ми маємо, що хоча б трохи дає можливість не помилятися – це мислення, раціональність. Це спільний майданчик для всіх людей. Та тут є одна з проблем, якщо ми все доводимо за допомогою раціональності, то інтелектуально чесним буде довести і раціональність раціонально. А це здається абсурдним і неможливим. **Раціоналізм виявляється ірраціональним** та, як і будь-що інше руйнується. Емпіризм – не емпіричний, сцієнтизм – не сцієнтичний, суб'єктивізм – не суб'єктивний. Будь-який такий погляд виглядає як перехідник, виделка якого ввімкнена у свою ж розетку. Кожній з цих систем не вистачає зовнішнього гаранта. Це можна пов'язати з теоремою Геделя про неповноту, як відомо, Гедель математично довів, що не існує замкнутих аксіоматичних систем, тож будь-який з описаний поглядів є, по суті, вірою, що не будується на доказах. Та це теж цікаво, бо математика є теж такою системою, тому його висновок скоріше просто очевидний, аніж строго філософськи доведений.

Використана література:

1. Фома Аквинский. Сумма Теологии / [Пер. с лат. С. Еремеева и А. Юдина]. – Киев: Ника-Центр, Эльга; Москва: Элькор-МК, 2002. – Т. I. – 560 с.

РОЗДІЛ 2. «СОЦІОЛОГІЧНІ СТУДІЇ»

2.1. Прикладні аспекти науки управління суспільством

Громоздов В. В.

gromozdovag@gmail.com

аспірант кафедри регіоналістики і туризму факультету маркетингу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» м. Київ, Україна,

Мартинюк О. І.

gromozdovag@gmail.com

аспірант кафедри регіоналістики і туризму
факультету маркетингу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Децентралізація влади, реформа місцевого самоврядування вимагають змін в роботі регіональних апаратів управління економікою: мають бути внесені відповідні зміни в економічні механізми управління розвитком регіонів, на новий ступінь повинна бути піднесена організаційна структура управлінських регіональних відносин, знайдено нові методи управління розвитком регіону. Демократизація управління вимагає визнання соціуми – центом усіх управлінських напрямків.

На даний час демократичними постулатами управління повинно бути:

- реформування підходу до визначення функції добробуту й поліпшення якості життя населення;
- створення альтернативних інструментів прогнозів економічного розвитку;
- удосконалення організаційних структур управління.

Для подолання наявних відставань і недоліків в управлінні економічним розвитком необхідне здійснення комплексу заходів, в першу чергу, створення цілісної системи управління, здатної приймати ефективні рішення, близькі до оптимальних [1].

Це вимагає більш широкого застосування методів комплексної економічної оцінки регіонального розвитку: методу визначення рівнів економічного і соціального розвитку регіонів, методу визначення комплексності, спеціалізації, структурних зрушень регіонального розвитку та інше [2].

Науково містким і гідним уваги є метод аналітико-розрахункового обґрунтування і моделювання регіонального розвитку – це нормативний метод управління, що передбачає використання науково обґрунтованих норм і нормативів, а також балансовий метод, який використовується для поєднання обсягу і структури суспільних потреб з матеріальними, трудовими й фінансовими ресурсами.

Балансовий розрахунок координує різні прогнозно-програмні завдання, поєднуючи всі прогнозно-програмні цілі в певну ієрархічну структуру. Будь-який баланс є синтезом окремих балансів, кількість яких може бути як завгодно великою. Інформацію, потрібну для складання балансу, одержують з інших балансових розрахунків, саме тому мова йде про систему господарських балансів. В умовах децентралізації влади та децентралізації фінансування відповідність за якість місцевих балансів та їх кореляція з балансами обласних рівнів зміщується на місцеві рівні, на рівень територіальних громад.

На місцевому рівні стає доцільною і необхідною розробка окремих балансів, що використовуються при керуванні територіальним розвитком. На рівні консолідованих балансів од-

ним з найважливіших є баланс грошових доходів і витрат населення. Система показників цього балансу відображає формування грошових доходів населення у процесі розподілу й перерозподілу частини національного доходу, а також їх використання.

Рівень життя населення – одна з найбільш складних категорій соціальної теорії. Соціально-економічна ситуація в регіоні характеризується певним сполученням параметрів регіонального розвитку, що є специфічними для кожного регіону. Якщо ситуація в регіоні відповідає об'єктивним факторам, то такому регіону не потрібні ні які компенсаційні механізми. У протилежному випадку регіон погано адаптується до нових умов господарювання. При цьому слід зазначити, що така оцінка є чисто умовною, оскільки параметри регіонального розвитку досить різноманітні й важко зводяться в деякий інтегральний параметр, а факторам, як правило, можна дати тільки якісну оцінку [3]. За головний параметр регіонального розвитку слід прийняти рівень життя населення, тому що, саме підвищення (чи у перехідний період – підтримка) рівня життя населення є метою функціонування регіональної системи.

Використана література:

1. Громоздова Л.В. Экономическая реформа области: тенденции сегодняшнего дня // Экономика: проблемитеорії та практики. Зб. наук.пр. – Дніпропетровськ: ДНУ, 1999. – Вип. 7. – С. 12–15.
2. Громоздова Л.В. Антикризисное развитие Кировоградского региона на рубеже нового столетия // Экономика: проблемитеорії та практики Зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2000. – Вип. 45. – С. 64–67.
3. Громоздова Л.В. Элементы моделей экономического развития стран третьего мира в современной региональной экономике Украины // Экономика: проблемитеорії та практики Зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2001. – Вип. 71. – С. 18–22.

2.2. Управлінська система в структурі українського демократизму

О.Б. Гаєвська
gaevoxy@gmail.com

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри соціології
факультету управління персоналом,
соціології та психології
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» м. Київ, Україна

УПРАВЛІНСЬКА СИСТЕМА В СТРУКТУРІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕМОКРАТИЗМУ

Системність в управлінні для України має певне навантаження, що пов'язано із становленням нової соціальної системи. В даному випадку це не просто системність як існування деякої форми організації, а цільовий напрямок розвитку об'єкта, який знаходиться в стані порушення балансу між елементами системи, зміни їх змісту в процесі переходу з одного стану в інший. В Україні цих змін зазнають всі елементи соціальної системи, що, зрештою, і є їхнім перетворенням в іншу системну якість. Іншими словами, елемент залишається, змінюючи свою сутність шляхом набуття нового змісту у зв'язку з наповненням його іншою організаційною, соціально-економічною та духовною енергією. В управлінських відносинах ці зміни повинні відтворюватися у відповідних рішеннях, що виключають саму можливість посягання не тільки на результат, але й на сам процес набуття елементами системи нового змісту, в якому стверджується нова соціальна система. Такі посягання на процес системоутворення в управлінських відносинах в Україні відбуваються постійно, оскільки їх викликає сам міжсистемний (і одночасно системний) стан цих відносин.

Це, передусім, сам процес переходу від радянського соціалістичного до незалежного ринкового стану. Його суперечності, зокрема політичні, породжують певні труднощі, багато в чому об'єктивного характеру, оскільки цей процес повинен володіти необхідним історичним часом. Соціальне нетерпіння тут грає роль не лише каталізатора руху, але й такою негативною енергією, яку необхідно долати багато в чому саме управлінськими засобами, хоча соціально-економічні та культурні засоби вважаються самими організаторами нової соціальної системи більш привабливими та надійними.

Другий фактор це відвертий опір певних політичних сил процесу переходу до нової соціальної системи, їхня не завуальована боротьба за реставрацію минулого, несамотійного стану України. Тому слід вважати наявність та участь в політичному житті країни партій з нехай найменшими напояками на повернення до такого минулого все ж таки фактором системного характеру.

Окремо треба відмітити територіальний, принаймні, управлінський сепаратизм, який негативно впливає на унітарність української державності, що іноді суттєво «виправдовується» конституційно закріпленим самоуправлінським статусом. Тут системність української соціальної організації відчуває особливо потужні удари з боку елементів системи, які не мають права (об'єктивно) на статус одиниць, що самоуправляються вже хоча б тому, що вони є елементами системи, яка може претендувати тільки на самоуправління за допомогою управління власними елементами, в якості яких виступають регіони. Суттєва помилка, припущена в демократичній Україні (і не тільки України, оскільки це нібито вимога демократичного устрою держави), полягає у тому, що управління регіонами визначається як самоуправління. Це принципово не відповідає основним постулатам науки управління, призводить до послаблення системної енергії української унітарної держави, причому не тільки як інституції, але і як форми самоорганізації українства. Закон зміни всієї системи в залежності від зміни одного з її елементів в такому організаційно-системному утворенні і призвів до наслідків, які ми сьогодні переживаємо і які важко зняти за допомогою суто управлінських засобів.

Звідси випливає, що така системна необхідність, як координація, субординація і функціональна структуризація елементів системи, має безпосередній стосунок до управління, зокрема, регіональними елементами. Це і є одним з головних показників унітарності української соціальної організації, основним елементом якої є держава як організаційно-правове втілення цієї унітарності.

Управлінські відносини та управлінська діяльність в Україні є не тільки звичайним організаційним елементом соціальної системи, а й основною енергією реформаційних процесів. Тому вони не тільки відображають певний рівень системності суспільства, його певну впорядкованість, але й створюють необхідні для України базові, організаційно-правові основи перехідного періоду, його проходження у визначеному історичному руслі. В результаті і управлінські відносини, і управлінська діяльність, більш суб'єктивовані за своєю сутністю, що перетворює їх на елемент системи, без якого неможлива, по суті, суб'єктивна організація в Україні нової соціальної системи. Тому українські управлінці не мають історичного права на політичну боротьбу між собою, оскільки йдеться не лише про нові інтереси частини суспільства, що виникли, і які не співпадають з інтересами іншої частини суспільства, а про перехід всього суспільства до принципово нової соціальної якості, яка зветься ринковою системою в її сучасному соціалізованому варіанті.

Українське суспільство, крім того, не зацікавлене в тому, щоб існуючий перехідний стан внаслідок загострення політичної боротьби призвів до вибухового стану ту систему, яка існує як перехідна. Хоча, треба відзначити, що логічніше було б назвати цей стан міжсистемним, міжцивілізаційним, що й визначає всі особливості суспільного життя в Україні.

На наш погляд, за допомогою нового професійного демократичного управління можна було б організувати нові відносини, не допускаючи трагічного розвитку подій. Весь процес становлення нової соціальної системи має протікати на основі врахування потенціалу самоорганізації, високий ступінь ефективності якого залежить передусім від управлінської зрілості, компетентності правлячих кіл суспільства.

Використана література:

1. Гаєвська О.Б., Гаєвський Б.А. Організаційний потенціал України в системі наукового управління суспільством: монографія /О.Б. Гаєвська, Б.А. Гаєвський. – Київ: КНЕУ, 2018. – 255 с.
2. Гаєвська О.Б. Організаційні чинники української реформації / Міжнародна науково-практична конференція «Стан та перспективи розвитку управлінських наук: українсько-польський досвід» // Зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. 5–6 жовтня 2017 р., Київ, КНЕУ.
3. Гаєвська О.Б. Методологічні міркування щодо кризового стану соціальної системи України /»Імперативи та інноваційні механізми забезпечення гідної праці в умовах становлення нової економіки» Міжнародна науково-практична конференція Київ, КНЕУ імені В.Гетьмана, 25–26 квітня 2017 р. – С. 27–29.

2.3. Організаційне мислення суспільства

Mykolas Deikus
mykolas.deikus@gmail.com
Department of Theology
Faculty of Catholic Theology
Vytautas Magnus University
Kaunas, Lithuania

SPIRITUAL SUPPORT PROVIDED BY RELIGIOUS ORGANIZATIONS TO PERSONS EXPERIENCING PSYCHOLOGICAL TRAUMAS IN THE WORKPLACE: HOW TO HELP THE VICTIMS OF MOBBING?

Relevance of the research. Research shows that a significant part of the society in different countries suffers from destructive interpersonal relationships, which are referred to as mobbing, manifesting itself in various types of organizations: workplace, school, religious organizations and other group activities [1-4]. Victims suffering from pressure of individual persons or groups experience not only social exclusion but also extreme stress, emotional exhaustion, burnout [2], their professional activity [5] and family relationships [1] suffer. In addition to various coping strategies aimed at protecting individuals from terrorism in organizations, the victim needs support from the family and community [4–6]. In some European countries, Christian organizations contribute to halting mobbing, for example, evangelists operating in Germany on their official website [7] provide recommendations on how to behave in the event of mobbing in one's environment, how to help the victim. Due to the lack of scientific research, it is difficult to evaluate the possibilities of Lithuanian religious organizations to provide support to persons who have suffered from destructive interrelationships. In such case, there is a risk that if sufficient attention to solve the problem is not given, the victims get into a closed circle, and psychological pain is exacerbated by experienced social exclusion and the feeling of loneliness and hopelessness. Therefore, foreseeing the guidelines for further research, it would be meaningful to conduct an empirical study based on the example of Lithuanian religious organizations.

Research methods. The study was conducted applying the methods of scientific literature analysis, synthesis, analogy and chronology.

The research aim: to perform the analysis of scientific literature by reviewing the practices of spiritual support provided by religious organizations to persons experiencing psychological traumas in the workplace.

Research results demonstrate that spirituality and spiritual support are widely discussed in social work contexts as practice that serves its purpose [8-10]. Psychologists, psychiatrists, licensed and pastoral consultants have used spiritual support strategies that work for many years [11]. In recent years, a number of studies were conducted emphasising spirituality or religiousness, the importance

of spiritual support working with persons who have experienced various psychological traumas [12-13] and accentuating assistance of clergy [14]. It should also be noted that traditionally, in the field of traumas, the focus has been on loss and suffering rather than growth and its possibility. The inclusion of spirituality in trauma processes can provide alternatives for positive reconstruction of worldview, coping, and transcendent meaning making [15]. This shows that both clergy and employees of religious organizations have significant potential in helping the victims of mobbing who experience severe traumas at the workplace.

Acknowledgement. This research is funded by the European Social Fund under the No 09.3.3-LMT-K-712-10-0258 «Development of Competences of Scientists, other Researchers and Students through Practical Research Activities» measure.

References:

1. Duffy, M., Sperry, L. *Mobbing: Causes, Consequences, and Solutions* / M. Duffy, L. Sperry. – Oxford: Oxford University Press, 2012. – 336 p. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780195380019.001.0001.
2. Vensel S.R. *Mobbing, burnout, and religious coping styles among protestant clergy: a structural equation model and its implications for counselors. A Dissertation Submitted to the Faculty of The College of Education in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy* / S.R. Vensel. – Florida Atlantic University, 2012. – 192 p.
3. Nguyen A.J., Bradshaw C., Townsend L., Bass J. *Prevalence and Correlates of Bullying Victimization in Four Low-Resource Countries* / A.J. Nguyen, C. Bradshaw, L. Townsend, J. Bass // *Journal of Interpersonal Violence*. – 2017. DOI: 10.1177/0886260517709799.
4. Bradshaw C.P., O'Brennan L.O., Sawyer A.L. *Examining variation in attitudes toward aggressive retaliation and perceptions of safety among bullies, victims, and bully/victims* / C.P. Bradshaw, L.M. O'Brennan, A.L. Sawyer // *Professional School Counseling*. – 2018. – Vol. 12, No. 1. – P. 10-21. DOI: 10.1177/2156759X08012001.
5. Carroll T.L., Lauzier M. *Workplace bullying and job satisfaction: the buffering effect of social support* / T.L. Carroll, M. Lauzier // *Universal Journal of Psychology*. – 2014. – Vol. 2, No. 2. – P. 81-89. DOI: 10.13189/ujp.2014.020205.
6. Black S., Weinles D., Washington E. *Victim strategies to stop bullying* / S. Black, D. Weinles, E. Washington // *Youth Violence and Juvenile Justice*. 2010. – Vol. 8, No. 2. – P. 138-147. DOI: 10.1177/1541204009349401.
7. *Evangelische Religion*. Available at (2019-01-29): www.evangelische-religion.de.
8. Sheridan M.J. *Predicting the Use of Spiritually-Derived Interventions in Social Work Practice* / M.J. Sheridan // *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought*. – 2004. – Vol. 23, No. 4. – P. 5-25. DOI: 10.1300/J377v23n04_02.
9. Tigchelaar H., Meeuwesen L., Bakker C., van Nijnatten C. *Religion and worldview in the work of Marie Muller-Lulofs, a pioneer in Dutch social work Religie en levensbeschouwing in het werk van Marie Muller-Lulofs, een pionier in het Nederlandse social work* / H. Tigchelaar, L. Meeuwesen, C. Bakker, C. van Nijnatten // *European Journal of Social Work*. – 2016. – Vol. 20, No. 2. – P. 179-190. doi: 0.1080/13691457.2016.1188780.
10. Moffatt K.M., Oxhandler H.K. *Religion and Spirituality in Master of Social Work Education: Past, Present, and Future Considerations* / K.M. Moffatt, H.K. Oxhandler // *Journal of Social Work Education*. – 2018. – Vol. 54, No. 3. – P. 543-553. DOI: 10.1080/10437797.2018.1434443.
11. Bullis R.K. *Spirituality in Social Work Practice* / R.K. Bullis. – Washington: Taylor & Francis, 1996.
12. Zenkert, R. L., Brabender, V., Slater, C. *Therapists' responses to religious/spiritual discussions with trauma versus non-trauma clients* / R. L. Zenkert, V. Brabender, C. Slater // *Journal of Contemporary Psychotherapy*. – 2014. – Vol. 44, No. 3. – P. 213-221. DOI: 10.1007/s10879-014-9264-1.
13. Benson P.W., Furman L.D., Canda E.R., Moss B., Danbolt T. *Spiritually sensitive social work with victims of natural disasters and terrorism* / P.W. Benson, L.D. Furman, E.R. Canda, B. Moss, T. Danbolt // *The British Journal of Social Work*. – 2016. – Vol. 46, No. 5. – P. 1372-1393. DOI: 10.1093/bjsw/bcv053.
14. Ruth-Sahd L.A., Hauck C.B., Sahd-Brown K.E. *Collaborating with hospital chaplains to meet the spiritual needs of critical care patients* / L.A. Ruth-Sahd, C.B. Hauck, K.E. Sahd-Brown // *Dimensions of Critical Care Nursing*. – 2018. – Vol. 37, No. 1. – P. 18-25. DOI: 10.1097/DCC.0000000000000279.

15. Vis J.A., Boynton H.M. Spirituality and transcendent meaning making: possibilities for enhancing posttraumatic growth / J.A. Vis, H.M. Boynton // Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought. – 2008. – Vol. 27, No. 1-2. – P. 69-86. 10.1080/15426430802113814.

Vilija Bite Fominiene *vilija.fominiene@lsu.lt*
Associate Professor, PhD
Department of Sports Management,
Economics and Sociology
Faculty of Sports Education
Lithuanian Sports University
Kaunas, Lithuania

Jolita Vveinhardt
jolita.vveinhardt@gmail.com
Chief Researcher, Professor, PhD
Institute of Sport Science and Innovations
Lithuanian Sports University
Kaunas, Lithuania

INTEGRATION OF SUSTAINABILITY INTO SPORTS ANTI-BULLYING POLICIES

Relevance of the research. Today, when there are increasingly more discussions about antisocial and aggressive behaviour in sport, destructive interrelationships such as bullying, there are clear parallels between sport and sustainable development – the sophisticated and complex process, the aim of which is to ensure wellbeing for present and future generations. Sport, providing with common space for everybody to participate, educates a healthy and physically healthy society, enriches human beings' life and conditions the disclosure of their talents, and «has the power to make 'society' more equal, and socially cohesive and peaceful» [1, p.1109]. However, there are quite few theoretic and empirical insights into the issues of sustainability in the sport context, although, they are broadly analysed in other economic sectors. However, the key attention is also paid to their economic and environmental aspects in the studies [2], and the social component is most frequently eliminated or it is mentioned as a contiguous abstraction [3]. Nevertheless, striving for such a social phenomenon as qualitative development of sport, it is requested to take into consideration all three fundamental components of sustainable development – economic, environmental and social, and to implement them. In the latter decade, the scientific discussions, involving sustainability, more broadly analyse the following components of sustainability [4], and the concept of social sustainability in parallel to traditional 'hard' concepts, such as basic needs, equity and employment, involve more broadly used concepts, called new 'soft' themes, such as happiness, well-being, and social capital [5]. Having in mind social sustainability, there are presented a wide range of non-physical factors, such as education and training; inter- and intra-generational social justice; participation and local democracy; health, quality of life and well-being; social inclusion; social capital; community; safety; mixed tenure; fair distribution of income; social order; social cohesion; community cohesion; social networks; social interaction; sense of community and belonging; employment; residential stability; active community organizations; and cultural traditions [6].

In the studies of sport context, social sustainability is most frequently analysed at the community level, as a subject, selecting a sport event [7-8]. However, these studies do not provide with a single response if sport events have positive impact on social sustainability. Though if people are involved in the social life of a society due to the sense that they belong to the society and participate in the society, «then social sustainability will follow» [9, p.3]. The belonging to the

society is related to the individual's participation in the sport activities. In this case, sport is considered being the environment, where there is fostered the sense of social belonging (belonging to the society), as it aids at the creation of a social identity [10]. Thus, a great part of the studies, related to the sport context, is likely to be directed towards an individual level. Here sport, as a phenomenon, is related to people's, involved in sports well-being, quality of life or health [11-13], and in this way there is disclosed their belonging to the society [10]. It is claimed that the participation in the active sport activity has the certain positive impact on the people's involved in sports, physical and mental health, learning outcomes, and it improves their social interactions with others, shapes moral and ethical behaviour [14-16]. Thus, it is possible to foresee that such dimensions as wellbeing, ensured for all, involved in sport activities, will contribute to the implementation of social sustainability in sport.

The aim of the study: to draw up a framework visualizing integration of sustainability into sports anti-bullying policies.

Methods of the research. In the first phase of the study, scientific research from the Web of Science Core Collection (Clarivate Analytics), Scopus and other scientific databases was selected; in the second phase, the analysis and synthesis of scientific literature was conducted, the methods of analogy, chronology and comparison were also applied; in the third phase, based on the analysed scientific literature, the authors' insights are formed drawing up the framework that visualizes integration of sustainability into sports anti-bullying policies.

Research results. The analysis of the scientific literature disclosed that even in the presence of clear parallels between sport and sustainable development in the sport context, there are no many theoretical or practical insights into sustainability issues. There are most frequently analysed economic and environmental aspects, meanwhile social component is eliminated or it is mentioned as a contiguous abstraction. However, each individual' participation in qualitatively organized sport performance should be comprehended as an implementation factor of social sustainability in sport. It is tightly related to the emergence of the belonging sense to the society and social identity creation, what in its turn determines the assurance of wellbeing. Nevertheless, the following requires particularly safe and qualitative relationship among all participants in sport performance. They are frequently enumerated as problematic ones through the statement of participants' antisocial and aggressive behaviour and diverse bullying under the basis of studies. It is attempted to stop such destructive relationship in the most effective way, which in a while will turn into a challenge to social sustainability at the individual level, and there emerges a necessity to create and to implement effective anti-bullying policies.

References:

1. Spaaij, R. (2009). The social impact of sport: diversities, complexities and contexts. *Sport in Society*, 12(9), 1109-1117. doi: 10.1080/17430430903137746.
2. Barker, D., Barker-Ruchti, N., Wals, A., Tinning, R. (2014). High performance sport and sustainability: a contradiction of terms? *Reflective Practice*, 15(1), 1-11. doi: 10.1080/14623943.2013.868799.
3. Kellison, T. B., McCullough, B. P. A pragmatic perspective on the future of sustainability in sport. In *Routledge handbook of sport and the environment* [Online]; Routledge, Posted 08 August, 2017. <https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9781315619514.ch34> (accesses October 09, 2018).
4. Eizenberg, E., Jabareen, Y. (2017). Social sustainability: A new conceptual framework. *Sustainability*, 9(1), 68. doi:10.3390/su9010068.
5. Colantonio, A. Traditional and emerging prospects in social sustainability: 2008/02. EIBURS Working Paper Series, Oxford Brooks University, Oxford Institute for Sustainable Development (OISD) – International Land Markets Group, Oxford, UK. http://oisd.brookes.ac.uk/sustainable_communities/resources/SocialSustainabilityProspectspaper.pdf (accesses October 09, 2018).
6. Dempsey, N., Brown, C., Bramley, G. (2012). The Key to Sustainable Urban Development in UK Cities? The Influence of Density on Social Sustainability. *Progress in Planning*, 77(3), 89-141. doi: 10.1016/j.progress.2012.01.001.

7. Taks, M. (2013). Social sustainability of non-mega sport events in a global world¹. *European Journal for Sport and Society*, 10(2), 121–14. doi: 10.1080/16138171.2013.1168791.
8. Smith, A. (2009). Theorising the relationship between major sport events and social sustainability. *Journal of Sport & Tourism*, 14(2-3), 109–120. doi: 10.1080/1477508090296503.
9. Kerr, L., Meandue, J. (2010). Social change and social sustainability: challenges for the planning profession. *Congress 2010: Planning pathways*. Christchurch. https://www.planning.org.nz/Folder?Action=View%20File&Folder_id=185&File=Kerr_Menadue.pdf (accessed October 18, 2018).
10. Rudansky-Kloppers, S., Strydom, J. (Eds.) *Principles of Sport Management*; Oxford Univ Pr: Southern Africa, 2015; p. 384. ISBN 978-01-9040-0590.
11. Collins, M. (2014). Sport, Religion, Wellbeing, and Cameron's Big Society. *Implicit Religion*, 17(2), 139-165. doi: 10.1558/imre.v17i2.139
12. Moon, T.Y., Heo, C.U. (2011). Impact of participation in sport for all on leisure satisfaction, psychological wellbeing and subjective wellbeing. *Journal of the Korea Academia-Industrial Cooperation Society*, 12(9), 3984-3993. doi: 10.5762/KAIS.2011.12.9.3984.
13. Steptoe, A. S., Butler, N. (1996). Sports participation and emotional wellbeing in adolescents. *The Lancet*, 347(9018), 1789-1792.
14. Ullrich-French, S., McDonough, M. H., Smith, A. L. (2012). Social connection and psychological outcomes in a physical activity-based youth development setting. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 83(3), 431-441. doi: 10.1080/02701367.2012.10599878.
15. Eime, R. M., Young, J. A., Harvey, J. T., Charity, M. J., Payne, W. R. (2013). A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents: Informing development of a conceptual model of health through sport. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 10, 98. doi:10.1186/1479-5868-10-98.
16. e Silva, M.J.C.; Figueiredo, A.J.; Elferink-Gemser, M.T.; Malina, R.M. (Eds.). *Youth sports: participation, trainability and readiness*, 2nd ed.; Coimbra University Press: Coimbra, Portugal, 2016; p. 220. ISBN 978-989-26-1170-9.

Jolita Vveinhardt
jolita.vveinhardt@gmail.com
 Chief Researcher, Professor, PhD
 Department of Management
 Faculty of Economics and Management
 Vytautas Magnus University
 Kaunas, Lithuania

**PSYCHOLOGICAL VIOLENCE IN THE INTERRELATIONSHIPS BETWEEN
 ACADEMIC COMMUNITY MEMBERS: THE SITUATION OF HIGHER EDUCATION
 INSTITUTIONS IN THE PRE-REFORM AND REFORM PERIOD**

Relevance of the research. «Homo sum, humani nihil a me alienum puto», stated Roman playwright Publio Terencio Africano, emphasizing the reality of human nature. Paraphrasing this thesis, it can be stated that everything that is human, including noble and negative intentions, is characteristic to the academic community. However, the academic community has traditionally been associated with increased expectations, which in advance implicate a specific image of the institution, which does not necessarily correspond to the reality dictated by human nature. This often turns into a stereotype that traps the academic community itself and can dictate certain self-censorship encouraging to conceal some or other negative circumstances, fearing that there will be no understanding and support.

Many higher education institutions are often justly proud of their organizational culture, but silent physical and psychological violence manifesting itself in various forms promotes to take a closer look at the actual situation. Every year, members of the international academic community conduct thousands of studies dealing with the most diverse aspects of violence [1-4] manifesting

themselves in organizations, but the academicians themselves, on the front line fighting against violence, often become the victims. In this case, the way organizations, as well as academic organizations, tend to tolerate some or other behavioural traditions depends on the formation of organizational culture and the persons who are forming it [5-7].

The research aim: to reveal the psychological violence in the interrelationships between the members of the academic community, seeking to identify the change in the characteristics of psychological violence in higher education institutions in the pre-reform and reform period.

Research methodology. The analysis of recently published scientific research on psychological violence, organizational culture, changes in higher education and other topics related to the said phenomena was followed by the formation of a new instrument intended for the qualitative research. The analysis was performed using only those studies that were published in the journals reviewed in the database Web of Science Core Collection (Clarivate Analytics).

Organization of the research. Using the semi-structured interview, three groups of informants were interviewed: (1) scientists working in Lithuanian universities; (2) lecturers working in Lithuanian universities; (3) lecturers working in Lithuanian state colleges. In total, 12 informants participated in the study.

Research ethics. The aim of the research, the use of future results were comprehensively presented to the informants and their anonymity was guaranteed. The interviews were recorded using a dictaphone and upon transcription of the text, the records were destroyed. Following the principles of scientific ethics, the informants were given guarantees regarding destruction of electronic interview media, indicating that it would not be possible to identify them in future results. It was also emphasized that the names of universities and colleges where the informants work and/or worked would be consciously not named in the results of the research.

Research results demonstrate that no new characteristics of psychological violence comparing the pre-reform and reform period (seeking to reduce the number of higher education institutions) were identified, but the intensity of some forms of psychological violence changed considerably. The reform also provides new tools for managing employees out. Changes in higher education institutions causing some or other kind of tensions have been inherent over the last few decades, but the organizational culture of higher education institutions is insufficiently orientated to maintaining quality of interrelationships.

References:

1. Alkorashy H.A., Al Moalad F.B. Workplace violence against nursing staff in a Saudi university hospital / H.A. Alkorashy, F.B. Al Moalad // *International Nursing Review*. – 2016. – Vol. 63, No. 2. – P. 226–232. DOI: 10.1111/inr.12242.
2. Abou-ElWafa H.S., El-Gilany A.H., Abd-El-Raouf S.E., Abd-Elmouty S.M., El-Sayed R.E.H. Workplace Violence Against Emergency Versus Non-Emergency Nurses in Mansoura University Hospitals, Egypt / H.S. Abou-ElWafa, A.H. El-Gilany, S.E. Abd-El-Raouf, S.M. Abd-Elmouty, R.E.H. El-Sayed // *Journal of Interpersonal Violence*. – 2015. – Vol. 30, No. 5. – P. 857–872. DOI: 10.1177/0886260514536278.
3. Aksakal F.N., Karasahin E.F., Dikmen A.U., Avci E., Ozkan S. Workplace physical violence, verbal violence, and mobbing experienced by nurses at a university hospital / F.N. Aksakal, E.F. Karasahin, A.U. Dikmen, E. Avci, S. Ozkan // *Turkish Journal of Medical Sciences*. – 2015. – Vol. 45, No. 6. – P. 1360–1368. DOI: 10.3906/sag-1405-65.
4. Howard J.L. Employee perceptions of perpetrators and acts of workplace violence in colleges and universities / J.L. Howard // *Journal of Applied Social Psychology*. – 2011. – Vol. 41, No. 5. – P. 1034-1058. DOI: 10.1111/j.1559-1816.2011.00746.x
5. Wressell J.A., Rasmussen B., Driscoll A. Exploring the workplace violence risk profile for remote area nurses and the impact of organizational culture and risk management strategy / J.A. Wressell, B. Rasmussen, A. Driscoll // *Collegian*. – 2018. – Vol. 25, No. 6. – P. 601–606. DOI: 10.1016/j.colegn.2018.10.005.

6. Holley K. Shifting the culture: identifying essential elements to reduce workplace violence in health care / K. Holley // Journal of the American Psychiatric Nurses Association. – 2018. – Vol. 24, No. 4. – P. 379–379.

7. Harding A.D. Education and culture: mitigation for workplace violence / A.D. Harding // Journal of Emergency Nursing. – 2011. – Vol. 37, No. 3. – P. 256–257. DOI: 10.1016/j.jen.2010.08.014.

2.4. Управлінські комунікативні системи

Данилевич Н. С.

iljusha@ukr.net

канд. тех. наук, доцент,
доцент кафедри управління персоналом
та економіки праці
факультету управління персоналом,
соціології та психології
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЙ

Ринкова економіка не може існувати без розвинутої інформаційної інфраструктури та інформатизації бізнесу. При цьому важливу роль відіграють такі фактори, як інформація та комунікації.

Основна мета комунікаційного процесу – забезпечення розуміння інформації, що є предметом спілкування. Однак сам факт обміну інформацією не гарантує ефективності спілкування людей, які брали участь в обміні.

Ефективне управління персоналом безпосередньо пов'язане з вдосконаленням комунікативних процесів на всіх рівнях. Комунікативні процеси в організації повинні мати такі характеристики:

- бути ясними і точними;
- прозорими, а відомості, які повідомляються – заснованими на достовірних фактах;
- повинні спонукати до інтересів персоналу та допомагати боротися з атмосферою недовіри в колективі.

Значна частина наукових досліджень, що стосуються зв'язку організаційної структури та комунікаційних процесів, містить положення про те, що організаційна структура визначає поведінку членів організації в процесі комунікації. Однак є також дослідження і практичні підтвердження зворотного явища: комунікації впливають на організаційну структуру. Ефективність комунікаційних каналів організації, як формальних, так і неформальних, визначається тим, як швидко доходить управлінська інформація до персоналу і наскільки вона зберігає свою адекватність, пройшовши по них. Чим більше організація і чим більше в ній рівнів управління, тим важче відбувається передача повідомлень по каналах зворотного зв'язку. В процесі того як організація розвивається і стає більше, керівники все менше і менше отримують інформацію, яка відображає справжній стан речей, і все частіше – істотно «перероблені» дані. Що негативно позначається на результатах роботи та отриманні прибутку.

Поняття бізнес-комунікацій часто прирівнюється до зовнішніх комунікацій компанії. Таке розуміння їх суті є помилковим, оскільки бізнес-комунікації, як і інші системи, складається з багатьох складових, однією з яких є внутрішнє спілкування між працівниками. Важливо розуміти роль внутрішніх зв'язків з декількох причин. По-перше, перед тим, як вийти у зовнішнє середовище, інформація формується саме всередині підприємства, таким чином внутрішні комунікації є початком і базою зовнішніх. По-друге, нерозуміння необхідності внутрішніх комунікацій, їх нестабільність та відсутність розвитку означає, що компанія не розуміє

важливості зовнішніх комунікацій і навпаки. Тому можна стверджувати, що між якістю, стабільністю побудови системи внутрішніх комунікацій та ефективністю зовнішніх комунікацій, а разом з ними і бізнес-комунікацій підприємства загалом існує пряма залежність [1, 187].

Тому внутрішні комунікації, так само як і зовнішні, повинні бути орієнтовані на цільову групу співробітників. Штат сучасних організацій більш амбітний і кар'єро орієнтований. Працівники вимагають прямої в комунікаціях. А самі комунікації повинні бути безперервними і систематичними для посилення управлінських рішень. Будуючи комунікацію, слід враховувати, що співробітники в першу чергу лояльні своїй команді, потім – підрозділу і тільки потім – організації в цілому. Чим більш віддалене вище керівництво, тим більш воно безособово для працівників. У великих організаціях комунікація повинна вирішувати проблеми віддаленості, «дистанції» працівників від вищого керівництва як центру управління організації.

Для досягнення ефективної внутрішньої комунікації в сучасних організаціях використовуються різні принципи внутрішньої корпоративної інформаційної взаємодії, які зводяться до того, що необхідно в достатній мірі приділяти увагу, перш за все, ефективній взаємодії співробітників, взаєминам керівника і підлеглих, ступеня інформованості співробітників організації про стан справ, корпоративної культури, розвитку нових інструментів взаємодії, як з представниками зовнішнього середовища, так і внутрішнього. Успіх комунікаційних процесів органічно пов'язаний з дотриманням етичних норм як з боку одержувача, так і з боку відправника інформації. Вибір кожного з таких принципів визначається, частіше за все, співробітниками організації або спрямованістю її діяльності.

Використана література:

1. Руда М. В. Міжнародні бізнес-комунікації в системі інформаційного забезпечення підприємства / М. В. Руда, Н. Ю. Лев // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2013. – № 769 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 182–189.

2.5. Соціальні та медіа комунікації

Єрескова Т.В.

ta.ereskova@gmail.com

кандидат соціологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціології

факультету управління персоналом,

соціології та психології

ДВНЗ «Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана» м. Київ, Україна

УСВІДОМЛЕНЕ МЕДІАСПОЖИВАННЯ ЯК ЧИННИК ГАРМОНІЗАЦІЇ СОЦІУМУ

Останнім часом Україна та події, що в ній відбуваються, опинилися у центрі інформаційних викликів. Такий потік інформації спровокував формування у сучасному соціумі медійної «всеїдності», що спричиняє посилення дезінформованості, дезінтегрованості та конфліктості у суспільстві. І справа не лише у наявності полярних точок зору на шляхи соціально-економічного та геополітичного розвитку країни, а й нехтування людьми основними принципами свідомого підходу до питань медіаспоживання у сучасному українському медіапросторі – критичним мисленням та аналізом інформації, що надходить з різних видів ме-

діа¹. Не розуміння (або незнання) важливості усвідомлення впливу та застосування селективного (вибіркового) сприйняття інформації призводить до збільшення серед пересічених громадян попиту на «правдиву брехню». Сучасні дослідники соціальних та медіа-комунікацій пов'язують це явище з постмодерністським етапом розвитку суспільства. Ми згодні з М.Маклюеном (засновником теорії медіаекології), який стверджував, що коли ми постійно використовуємо комунікативні технології сприйняття соціальної реальності, вони змінюють наше символічне оточення – соціальні конструкти, які формують досвід, настанови та поведінку людини [1]. Дійсно, якщо проаналізувати особливості медіаспоживання українців, можна помітити, з одного боку, концентрацію уваги на тому, щоб аналізувати або протистояти змісту повідомлень, які передають засоби масової інформації. З іншого – будь-яка інформація спрощується медіаспоживачами й викликає скептицизм за принципом «немає фактів, є лише мої (особисті, групові) інтерпретації» [2]. Іншими словами, образи (ідей, героїв, подій тощо) стають важливіше того, що вони представляють. Особливо образи, які тиражуються (або популяризуються) у ЗМІ. Вони сприймаються у суспільстві як гіперреальні (більш реальні, ніж реальні), і це підтверджується феноменом «слуги народу Голобородько» у виконанні В.Зеленського у однойменному фільмі та тезою, що у сучасному світі засоби комунікації стали реальністю – єдиною, яка є у більшості пересічених громадян.

Саме ця обставина робить можливим і актуальним пошук таких форм медіаспоживання членами українського соціуму інформації, які би забезпечували конструктивний суспільний розвиток. Адже, за своєю суттю, свідоме медіаспоживання неодмінно призводить до еволюційних змін у суспільстві (маються на увазі зміни які повинні перевести соціальну систему на якісно новий рівень) та активізації руху «соціальних фрагментів» назустріч один одному [3]. Іншими словами, свідоме медіаспоживання членами соціуму соціальної інформації сприяє виникненню суспільної взаємодії і, як наслідок, підвищенню рівня інтегрованості, соціальної довіри у соціумі, його гармонізації.

Проте, необхідно взяти до уваги певну поліваріантність сучасного українського медіапростору, яка реалізується, переважно, через конкурентну боротьбу різних політичних сил. Це вимагає від кожного необхідність зайняти ту чи іншу моральну позицію, підтримуючи (поділяючи) певні соціально-політичні вектори розвитку країни. Іншими словами, свідоме медіаспоживання актуалізує у суспільстві проблему морального вибору, надаючи (принаймні так повинно бути у принципі) критерії оцінки всього того, що відбувається у суспільстві. І як результат, гармонізує сучасний український соціум через формування попиту на правдиву інформацію та розуміння механізму та наслідків використання стереотипів і мови ненависті у медіа.

Використана література:

1. Почепцов Г. Класичні медіатеорії: Маршалл Маклюен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ms.detector.media/ethics/manipulation/klassicheskie_mediateorii_marshall_maklyuen/
2. Лютар Ж.-Ф. Стан постмодерну / Ж.-Ф.Лютар. — М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 1998. — 160 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.phantastike.com/philosophy/sostoyaniye_postmoderna/zip/
1. Єрескова Т.В. Соціальна активність сучасного українського соціуму: форми, ресурси, наслідки / Т.В. Єрескова, О.В.Мазурик // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» Серія: Соціологія / редкол.: А.П. Гетьман та ін. – Х.: Право, 2016. – № 3 (30). – С. 70–77.

¹ Під «медіа» ми розуміємо загальний термін щодо будь-якої технології, яка розширяє діапазон, швидкість або канали інформації. А під засобами комунікації – конкретний тип медіа (газета, радіо, телебачення, веб-сайт, соціальні мережі тощо).

Касперович О.Ю.
гол. економіст ІЕП НАН України, Панькова О.В.
pankovaiep@gmail.com
к.соц.н., доц., доцент кафедри соціології
факультету управління персоналом, психології та соціології
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана» м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ТА СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ В СИСТЕМІ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ

В сучасному суспільстві важливість комунікацій важко переоцінити. Саме інформаційно-комунікаційні технології та механізми розвиваються найбільш швидкими темпами, створюючи принципово нове цілісне середовище соціальної взаємодії. Розвиток сучасного суспільства нерозривно пов'язаний із процесами комунікації, які вирішальним чином впливають на темпи й напрями цього розвитку. Процеси глобалізації та інформатизації, які супроводжуються зростанням обсягів інформаційних потоків та інтенсивності інформаційних обмінів, актуалізували протягом останніх десятиліть значення ефективної комунікаційної взаємодії [3]. Зростають обсяги інформації, що передається та обробляється, змінюються канали комунікації, швидко розвиваються соціальні мережі, які поступово формують принципово новий інформаційно-комунікативний простір взаємодії між людьми. Відповідним чином зростає роль комунікацій в політичних процесах, в системі управління, зокрема – в процесах урядування, розробки та прийняття відповідних рішень щодо розвитку суспільства, сфери соціально-трудова відносин, взаємодії на рівні територіальних спільнот.

Відносно новим інструментом, фактором зміни «ландшафту» соціальних комунікацій між людьми, між колективними суб'єктами, між владою та суспільством, став бурхливий розвиток соціальних медіа, насамперед – соціальних мереж. Нові медіа включають різноманітну за формою інтерактивну медіапродукцію (послуги), що поширюється через мережу Інтернет і наділена комунікаційними властивостями. Тому виступає одночасно як мас-медіа, і як засіб соціальної комунікації. Завдяки бурхливому розвитку соціальних мереж у національному інформаційно-комунікативному просторі суспільна активність розвивається не тільки у сфері пошуку й використання інформації, але зростає також і процес виробництва нових інформаційних ресурсів різного призначення. На основі вивчення сучасного медіаринку нові медіа можна класифікувати як 1) професійні інтернет-ЗМІ (інтернет-видання: онлайн газети, журнали, сайти інформаційних агенцій, сайти новин, групи новин; інтернет-телебачення, інтернет-радіо); 2) онлайніві ігри та віртуальні світи; 3) соціальні медіа (соціальні мережі, блоги, медіахостинги, інтернет-енциклопедії тощо). Пошукові системи також стають соціальними, через це окремі фахівці відносять їх до складу соціальних медіа. «Яндекс» і «Google» користуються цим для ранжирування видачі результатів пошуку. Месенджери («Skype», «Viber», «WhatsApp», «Snapchat») також поступово перетворюються на нові соціальні мережі на базі засобів мобільного зв'язку [1].

Дослідження феномену соціальних медіа та їхнього впливу на соціальні процеси потребує міждисциплінарного підходу, але вже зараз є очевидним, що вибухоподібне зростання їхньої популярності та кількості учасників роблять соціальні мережі вкрай важливим елементом сучасного комунікаційного простору суспільства, в тому числі і в сфері взаємодії держави та громадськості (влади та суспільства).

На сьогодні соціальні мережі зарекомендували себе як ефективний інструмент інформаційних, зокрема, політтехнологічних впливів на суспільну свідомість, на громадську активність, відкриваючи водночас нові можливості впливу особи на суспільство, на владу, а також забезпечення прозорості відносин влади і громадян, створення нових моделей їхнього партнерства

[5, с. 23, 43, 83] або навпаки – протистояння. Проте значна кількість інформації, що генерується, є неякісною, недостовірною, або навіть шкідливою та спрямованою на загострення існуючих в суспільстві проблем, протиріч та конфліктів, на роз'єднання соціального цілого.

Сучасний стан інформаційно-комунікативної взаємодії влади і суспільства в Україні не є задовільним. Дослідники відзначають наявність у суспільстві двох паралельних монологів – влади і громадян, автономне існування яких віддаляє перспективу їхнього конструктивного діалогу. Організація діалогу між владою і громадянами, поза сумнівом, є складним процесом, проте його постійне ініціювання обома сторонами є необхідним для поступового формування громадської думки про основні механізми, форми і методи досягнення суспільно-політичного консенсусу, соціальної солідарності та інтеграції суспільства [2].

В умовах актуалізації нових викликів інформаційно-комунікаційного простору, дієвим, адекватним та комплексним інструментарієм державного управління виступає система стратегічних комунікацій [4, с. 34]. Одним із значущих інструментів її втілення в життя є соціальні мережі, які дозволяють сформувати та реалізувати новий підхід до організації спілкування органів влади із суспільством, який може забезпечити підвищення ефективності процесів з надання державних послуг фізичним і юридичним особам, можливість отримання ними державних онлайн-послуг без спілкування з посадовцями. Це дозволяє суттєво економити час та фінансові ресурси громадян і держави, зниження рівня корупції за рахунок забезпечення прозорості взаємодії, надає можливість створення спільнот громадян за інтересами в різних сегментах взаємодії з державним апаратом та ін.

Соціальні медіа через соціальні мережі стають важливим каналом, структурним елементом системи розвитку електронного врядування як складової формування громадянського суспільства. За умов цілеспрямованого та конструктивного використання можливостей, які надають соціальні мережі, напрацьовуються інформаційні ресурси та комунікаційні канали, що можуть суттєво підвищити ефективність урядування. Планомірна робота в соціальних мережах, зокрема, дозволяє здійснювати [5, с. 94, 46]:

- відстеження громадської думки щодо проголошених реформ чи важливих для суспільства нормативних документів, а також виявляти потреби в тих чи інших установчих та нормативно-правових документах;
- поліпшення зв'язків між різними державними установами та окремими державними службовцями, підвищення оперативності взаємодії;
- впровадження сервісів, орієнтованих на інформаційне наповнення не лише державними службовцями, а й громадянами із суспільно важливих питань;
- створення системи представлення державної статистичної інформації для широкої громадськості на основі простіших та максимально візуалізованих статистичних сервісів;
- вироблення нормативно-правової бази та підходів до надання послуг державою з можливістю оперативної їх трансформації залежно від реальних потреб громадян.

Соціальні мережі є тим сегментом інформаційного процесу, який в значній мірі впливає на стан масової свідомості, формує суспільну думку, тому може як позитивно впливати і зміцнювати соціальне ціле, так і навпаки, шкодити йому, роз'єднувати, аномізувати. При виваженій і гнучкій державній інформаційній політиці можливо забезпечити позиціонування держави як гравця в інформаційному просторі, що здатний впливати та зміцнювати інформаційну безпеку держави, дбати про національні інтереси її громадян. Адже соціальні мережі можуть виступати каналами, що спрямовані на зміцнення духовно-культурних засад суспільства, партнерства та соціального діалогу між суб'єктами соціальних відносин (державо-влада-бізнес-громадянське суспільство) в різних сферах життєдіяльності, сприяти згуртуванню нації тощо. Особлива роль тут відводиться таким соціальним інститутам, як вітчизняні мас-медіа (саме об'єктивна, якісна журналістика), наука і освіта.

На сьогодні ж вкрай недостатньо залучається і використовується потенціал соціальних мереж як ефективного інструменту мобілізації творчого потенціалу українського суспільства, джерела оновлення національних інформаційних ресурсів, інформаційно-комунікаційних

каналів взаємодії громадянського суспільства і сучасної державності в Україні в умовах глобальної інформатизації. Держава фактично не дбає про конкурентоспроможність якісних інформаційних продуктів у вітчизняному інформаційному просторі. І особливо, як показує практика, усі ці процеси характерні для соціальних мереж, у яких практично не проявляється відповідна державна політика, державний інтерес [5, с. 5, 7, 29].

Зазначені вище проблеми пов'язані із специфічними рисами комунікації в соціальних мережах, які необхідно враховувати в комунікативних стратегіях взаємодії влади та суспільства на засадах соціального діалогу. Основними серед цих рис є:

– «горизонтальність» комунікації. Якщо до останнього часу використання інформаційних технологій у формуванні системи соціальних комунікацій і масштабів їх впливу на формування суспільної свідомості задавали вертикально інтегровані та підпорядковані центри керівництва і координації, то ініціатива й правила гри під час використання електронних соціальних комунікацій переходять до рівнозначних у соціальних вимірах учасників цього способу обмінів, тобто соціальні мережі в певному сенсі фактично урівнюють учасників спілкування;

– приватність та персоніфікованість спілкування. Стимулом для спілкування в соціальних мережах є, в першу чергу, не потреби, пов'язані з необхідністю задоволення запитів функціонування й розвитку суспільства, членом якого є той чи інший індивід, а його власні мотиви, бажання, захоплення, що лише опосередковано співвідносяться із суспільними інтересами;

– низький рівень нормативно-правової регульованості цих комунікацій, на сьогодні соціальні мережі є засобами інформаційних обмінів найменш контрольованими правовою системою суспільства. Соціальні мережі вперше стали засобами обміну інформацією між людьми, контроль за змістом якої з боку держави є в правовому та техніко-технологічному плані суттєво обмеженим.

Підсумовуючи, можна зазначити, що держава та органи державної влади різного рівня повинні більш активно входити до мережевої комунікаційної сфери, що має найти відповідне відображення у реалізованих ними комунікаційних стратегіях взаємодії з громадськістю. Найбільш адаптованими цифровими платформами для цього виступає частина соціальних медіа – Facebook — найбільша у світі соціальна мережа, сервіси для обміну й поширення мультимедійного контенту: відео (YouTube, Vimeo); фото (Instagram, Flickr); аудіо (Last.fm, Spotify, Myspace); посилання і новини (Delicious, Digg, Pinterest, Flipboard); потокове відео (Ustream.tv); документи (SlideShare, Calameo) [1]. Також ефективний розвиток мережевої комунікаційної сфери може здійснюватися через сервіси обговорень та обміну досвідом, які дозволяють залишати коментарі, рекомендації й відгуки щодо бізнесу, управління, урядування тощо, здійснювати колективні обговорення, обмін знаннями та досвідом: бізнес-рев'ю (Yelp.com, Customer Lobby); сервіси колективних обговорень — форуми, Q&A-сервіси (Wiki Answers, Yahoo! Answers, Google Answers, Askville, Quora).

Отже, необхідно розробляти та впроваджувати ефективні механізми використання державою та органами державної влади можливостей, які надають соціальні медіа та соціальні мережі для налагодження зв'язку із громадськістю, мережевими спільнотами та інститутами громадянського суспільства.

Використана література:

1. Григорова З.В. Нові медіа, соціальні медіа, соціальні мережі – ієрархія інформаційного простору / З. В. Григорова // Технологія і техніка друкарства. – 2017. – Вип. 3. – С. 93–100. Режим доступу: http://tdruk.vpi.kpi.ua/article/view/115905/pdf_60.

2. Кучабський О.Г. Довіра до органів публічної влади як ключовий фактор ефективності системи державного управління / О. Г. Кучабський, С. С. Погорелий // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – Вип. 1. – С. 103–108.

3. Михайловська О. В. Місце комунікаційної взаємодії в системі публічного управління // Взаємозв'язок політики і управління: теоретичний і прикладний аспект: матеріали круглого столу / за заг. ред. С.О. Шевченка. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2017. – С. 114–115.

4. Сивак Т. Аналіз передумов становлення системи стратегічних комунікацій в державному управлінні / Т. Сивак // Актуальні проблеми державного управління. – 2016. – Вип. 4. – С. 33–38.

5. Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства: [монографія] / [О.С. Онищенко, В.М. Горовий, В.І. Попик та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського . – К., 2014. – 260 с.

Невельська-Гордєєва О.П.
neveelena@gmail.com

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії
НЮУ імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

СТВОРЕННЯ АЛТЕРНАТИВНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ МАС-МЕДІА

Терміни «паралельний всесвіт» й «альтернативна реальність», як правило, є синонімами і можуть бути використані як взаємозамінні. В суспільній свідомості з давнини існують міфи, які створюють альтернативну реальність. З ХХ століття, коли засоби масової інформації (ЗМІ) займають все більше місце в соціальному житті суспільства, стають «четвертою неформальною гілкою публічної влади» [3], міфотворчість як створення паралельного всесвіту набула надзвичайно широких можливостей. За радянські часи ЗМІ створювали міф єдності партії та народу, щасливого життя трудівників, одностайної підтримки народом планів партії [2, 227-300]. В ЗМІ ХХІ століття можливості міфотворчості стали ще більше в зв'язку з поширенням інтернету.

В суспільних науках вводиться термін «фейк», під яким розуміють фальсифікацію, фальшивку, підробку, ситуацію, коли одне видається за щось інше; «fake news» – дезінформація, хибна, помилкова інформація. Отже, фейкові новини можна визначити як інформаційний продукт, у складі якого частково або повністю відсутня правдива інформація. Ряд журналістів та філософів розглядає термін «фейкові новини» як синонім поняття «газетна качка», однак є точка зору, що це різні поняття, бо, якщо «газетні качки» поширювалися в жовтій пресі як скандальна інформація, то фейкові новини з'являються в сучасних респектабельних ЗМІ як альтернативна реальність.

Спочатку саме слово «фейк» в англійській мові вживалося як сленгове, використовувалося виключно в кримінальному середовищі для опису виробництва чогось фальшивого – грошей або документів. Зі зростанням кількості неправдивих повідомлень та новин в засобах масової інформації (ЗМІ) ситуація змінилась: термін фейк перейшов в соціальний та політичний лексикон, й сьогодні спеціалісти з медіа пропонують класифікації фейків за різними підставами (наприклад, [4, 184–188]).

Англійське видання BBC зазначає, що в 2017 р., в порівнянні з 2016 р., частота використання цього поняття зросла на 365%. Виходячи з даних Google Trends в 2018 році інтерес користувачів інтернету до терміну «фейк ньюс» зріс ще більше, ніж в попередньому році. Фейк ньюс може виступати як подача суспільних новин, або наукових повідомлень, можуть бути вказівки на неіснуючі міста і країни на картах, неправдиві повідомлення про смерть відомих співачок або популярних акторів тощо. З'являються в мережі фейковий інтернет-сторінки, що публікують фейкові новини. Наприклад, фейкова інтернет-сторінка Guardian повторювала візуальне оформлення сайту британської газети Guardian, проте її адресу відрізняла від URL сайту газети одна літера – латинська «i» в адресі була замінена на букву «l», яка використовується, наприклад, в турецькому алфавіті. Господар Білого дому Дональд Трамп неодноразово аргументовано звинувачував журналістів у публікації матеріалів, які не відповідають дійсності, і в тому, що журналісти дають посилання на неіснуючі джерела. У січні 2018-го року президент США Дональд Трамп навіть назвав лауреатів власної премії «фейкова новина року», в список номінантів якої потрапили 11 інформаційних американських видань.

Для залучення уваги до фейкових наукових досліджень, група англійських учених поставили експеримент: протягом року вони писали статті, в яких висвітлювалися неіснуючі дослідження [1]. Джеймс Ліндсі, Хелен Плакроуз і Пітер Богоссян зізналися, що протягом року з серпня 2017 по серпень 2018 р навмисно писали «абсолютно безглузді і навіть відверто абсурдні наукові статті в різних областях соціальних наук, щоб довести: ідеологія в цій сфері да-

вно взяла верх над здоровим глуздом» [1]. Автори використовували вигадані імена, однак фейкові статті успішно проходили рецензування в наукових журналах. А одна з найбільш абсурдних статей була відзначена спеціальною нагородою наукового журналу. З 20 написаних псевдонаукових робіт щонайменше сім були відрецензовані провідними вченими і прийняті до публікації. «Щонайменше сім» – тому що ще сім статей перебували на етапі розгляду і рецензування в той момент, коли вчені повідомили про проведений експеримент. «Наука має на меті встановити істину, наполягають автори, але в області соціальних досліджень істина вже давно мало кого цікавить. Головне – це відповідність ідеологічним нормам» [1]. Проте саме викривну діяльність англійських вчених ЗМІ назвали неетичною.

Отже, fake news давно вже переросли окремі явища, і перетворилися в світогляд. «Fake news» – це придумана альтернативна реальність, в якій зацікавлені самі творці цієї паралельної реальності.

Використана література:

1. Воронин Н. Научный скандал года: ученые писали фейк-исследования, чтобы разоблачить лженауку. / [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.bbc.com/russian/features-45751968> (дата обращения: 03.01.2019).
2. Гриневич В.А., Даниленко В.М., Кульчицкий С. В., Лисенко О. Є. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3-х томах: Том 2. Радянський проект для України / В.А.Гриневич, В.М. Даниленко, С. В. Кульчицкий, О. Є. Лисенко / К.: Наук. думка, 2004. – 531 с.
3. Демідова А.А., Ярова А.Б. Засоби масової інформації як «четверта неформальна гілка публічної влади»: способи медіа-маніпуляції // [Електронний ресурс] / А.А.Демідова, А.Б.Ярова / Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління – 2018 – № 4 – Режим доступу до журн.: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/4_2018/102.pdf (дата обращения: 22.02.2019).
4. Мудра І. Поняття «фейк» та його види у ЗМІ / І. Мудра // Теле- та радіожурналістик. – 2016. – Випуск 15. – С. 184–188.

2.6. Пізнавальний потенціал міждисциплінарних соціологічних досліджень в умовах глобалізації

Artemenko S.B.,
sveta_shvets@bigmir.net
Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor,
Deputy Head of Sociology Department,
Faculty of Personnel Management,
Sociology and Psychology Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman Kyiv, Ukraine

Flyashnikova A.B.,
allafb@i.ua
Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor,
Sociology Department, Faculty of Personnel Management,
Sociology and Psychology Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman Kyiv, Ukraine

HEURISTIC POTENTIAL OF SOCIOLINGUISTICS IN THE RESEARCH OF SOCIAL REALITY

One of the main signs of the innovativeness of modern sociological science is the implementation of interdisciplinary researches in different social spheres. Hence the interdisciplinarity of sociological knowledge is characterized by significant cognitive resources

through a combination of various theoretical approaches, paradigms, methodologies etc., the ability to comprehensively and systematically examine the problem. In these conditions, it is actually to study the heuristic potential of such an interdisciplinary scientific direction as sociolinguistics, especially, in the context of the decision of important problems of domestic society: regulation of the language state politics, bilingualism, researches of social conflicts on the basis of linguistic issues, etc.

It should be underlined that sociolinguistics is the branch of linguistics that studies the laws of development and existence of language, determined by certain social conditions of society's life. The professor M.P. Kochergan gives the following definition of this science: «Sociolinguistics is the science that studies problems connected with social nature of language, its social functions, mechanism of influence of social factors on the language and the role of language in the life of society» [1].

Modern sociolinguistics emphasizes the study of the linguistic personality as a representative of the social group, seeing its task in the analysis and modeling of the linguistic situation, research of various embodiments of the language (idioms) and their communicative power, channels and the possibilities of the state's influence on the linguistic situation. According to N.P. Shumarova, sociolinguistics studies all spheres where the language functions but through the prism of personality [2]. The focus of sociolinguists is the linguistic competence of personality, that is, knowledge of the language and the ability to use it, and the communicative competence, that is, the ability to take into account the socio-cultural parameters of communication.

Thus sociolinguistics analyzes language in its social context, in particular, how people use language who form a certain society. At the same time all factors are taken into account which can influence on the usage of language from various characteristics of the speakers themselves (their age, gender, level of education and culture, type of profession etc.) to the specifics of a particular speech act.

In the structure sociolinguistics are distinguished theoretical and experimental sociolinguistics; synchronic and diachronic sociolinguistics; macro- and micro-sociolinguistics that determines the main directions of sociolinguistic research and their heuristic possibilities.

Theoretical sociolinguistics as the direction of sociolinguistics researches studies the most common problems of correlation of language and societies: research of social conditionality of language functioning; analysis of processes of voice dialogue, in particular, its such important factors as the system of social roles performed by the participants of communication, socio-psychological conditions of the realisation of speech acts; studying of interaction and languages in the conditions of their existence in one society; borrowing contact language elements etc. Experimental sociolinguistics appeals to the concrete analysis of socio-language connections. Synchronous sociolinguistics explores the relationships between language and social institutions. Diachronic studies the processes that are characterized by the development of language in the connection with the development of society.

Depending on scale of objects which sociolinguistics is interested, there are distinguished macrosociolinguistics and microsociolinguistics. The first one studies language relations and processes which take place in large social groups, often allocated conditionally, according to one or another social attribute (for example, age, level of education etc.). Microsociology analyses language phenomena taking place in real and small groups of native speakers.

Heuristic potential of the sociolinguistics is caused also by cognitive possibilities of methods applied by this science. Scientist O.D. Schweitzer points out that the methods of sociolinguistics are the synthesis of linguistic and sociological procedures. Such methods are on two groups: methods of field research (questionnaire, interview, direct observation) methods of sociolinguistics analysis of the language material [3].

Many varieties of sociolinguistic researches are connected with collection and analysis of mass material (for understanding of language application by social groups, not separate individuals). At the same time in the sociolinguistics are applied the methodical techniques that have used by

sociologist for a long time: surveys, observations, content analysis of sources, which are transformed in accordance with the specifics of sociolinguistic analysis.

Prospects of further researches should be directed to the research of the specific features of theoretical and methodological foundations, verification of cognitive limitations and advantages of the tools of sociolinguistic research in the context of global challenges of our time.

References:

1. Кочерган М.П. Мова як символ соціальної солідарності // Мовознавство.– 2003.– № 1.– С. 3–10.
2. Шумарова Н. П. Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму / Н. П. Шумарова. – К.: Видавничий центр КДЛУ 2000. – 283 с.
3. Швейцер А. Д. Современная социолингвистика: Теория, проблемы, методы / А. Д. Швейцер. – 4 изд. – М., 2012. – 176 с.

Вінська О.Й.

oksana_v@hotmail.com

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри європейської економіки
і бізнесу факультету міжнародної економіки і менеджменту
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» м. Київ, Україна

Токар В.В.

tokarww@ukr.net

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародних фінансів
факультету міжнародної економіки і менеджменту
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ФЕНОМЕНУ ЖІНОЧОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА В ПОЛІТИЦІ: КЕЙС УКРАЇНИ, ПОЛЬЩІ ТА РУМУНІЇ

Сучасний етап розвитку глобальної політики характеризується зростанням представництва жінок у державному керівництві, що свідчить про посилення їх прагнення до управління країнами. Тим не менше, гендерний розрив у політичному вимірі залишається суттєвою проблемою, адже частка жінок у парламентах та урядах країн є досить низькою, зокрема в Україні на 49 жінок у Верховній Раді України припадає 374 чоловіки, а в Кабінеті Міністрів України – 6 проти 25 [1], що свідчить про їх низький вплив на прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країни. Відсутність пропорційного представництва жінок у керівництві держави не дає їм можливості адекватно відстоювати своїх соціальні інтереси та використовувати свій інтелект та талант задля розбудови сталої економіки.

У нашому попередньому дослідженні ми довели, що існує помітний зв'язок між політичною емансипацією жінок та економічним розвитком країн [3], отже питання подолання гендерного розриву у політичній царині набуває особливої значущості для України, яка потерпає від низького рівня життя переважної більшості громадян, примітивізації структури економіки та експорту, а також надмірної корупції.

Для дослідження причин низького рівня політичної емансипації жінок ми використали статистичну інформацію з World Values Survey, яка показує замір стереотипних уявлень суспільства щодо жінок на політичних посадах. Зокрема ми обрали відповіді на питання «Чи є

чоловіки кращими політичними лідерами, ніж жінки» упродовж двох хвиль опитувань 2005–2009 та 2010–2014 рр. в Україні, а також для порівняння у Румунії та Польщі (табл. 1).

Таблиця 1

**ОПИТУВАННЯ В ПОЛЬЩІ, РУМУНІЇ ТА УКРАЇНІ СТОСОВНО ОЦІНЮВАННЯ ЧОЛОВІКІВ
ЯК КРАЩИХ ПОЛІТИЧНИХ ЛІДЕРІВ У ПОРІВНЯННІ З ЖІНКАМИ, %**

Відповіді	Польща			Румунія			Україна		
	2005-2009	2010-2014	Зміна	2005-2009	2010-2014	Зміна	2005-2009	2010-2014	Зміна
Погоджуюсь сильно	9,3	8	-1,3	13,5	16,3	2,8	17,4	21,5	4,1
Погоджуюсь	29,2	23,3	-5,9	35,9	24,8	-11,1	32	30,4	-1,6
Разом підтримка думки	38,5	31,3	-7,2	49,4	41,1	-8,3	49,4	51,9	2,5
Не погоджуюсь сильно									
Не погоджуюсь	41,8	48,2	6,4	23,5	29,7	6,2	33,3	38,2	4,9
Разом спростування думки	8,6	8,5	-0,1	16,9	20,2	3,3	7,5	9,8	2,3

Джерело: розраховано й складено авторами на основі [2]

Виявилося, що в Польщі та Румунії за 5 років зменшилася частка людей з негативними гендерними стереотипами з приводу жіночого політичного лідерства і склала 31,3% та 41,1% відповідно. Натомість в Україні чисельність людей, що вважають чоловіків кращими політичними лідерами зросла і склала майже 52%. Тобто, більше половини суспільства в Україні затьмарені гендерними стереотипами, що свідчить про необхідність роз'яснювальної роботи і нагальність впровадження гендерних студій на всіх рівнях навчання. Це є вкрай важливим зважаючи на те, що Україна прагне до європейської інтеграції, адже рівність чоловіків і жінок є основоположною цінністю Європейського Союзу, що закріплено в його установчих договорах.

Отже, недостатнє представництво жінок на політичних посадах викликає несприятливими стереотипами у суспільстві, які полягають у тому, що більше половини українців вважають, що жінки від природи є гіршими політичними лідерами, ніж чоловіки. Не зважаючи на поступове зростання частки прогресивних громадян, вважаємо за необхідне відхід від добровільного гендерного квотування, а натомість запровадження спеціальних тимчасових заходів – обов'язкового квотування, що стане ефективним механізмом збільшення жіночого представництва на посадах в парламенті та уряді.

Використана література:

1. Ukrainian lawmakers propose 40% quota for women on state company boards [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/ukrainian-lawmakers-propose-40-quota-for-women-on-state-company-boards.html>.
2. World Values Survey [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>.
3. Вінська О. Й. Політична емансипація жінок як фактор економічного розвитку країн ЄС / О. Й. Вінська, В. В. Токар // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Вип. 18. – Ч. 1. – С. 17–21.

Терещенко Н. В. *Nata_Teresh@i.ua*
кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології
факультету управління персоналом, соціології та психології
ДВНЗ «Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана» м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМА СОЦІОЛОГІЧНОГО МЕТОДУ В ДОСЛІДЖЕННІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Використання соціологічних методів сприяє зростанню популярності соціологічного підходу в різних сферах громадських і політичних досліджень. Проте не завжди точно можна називати всі ці методи соціологічними, так як деякі з них (наприклад, застосування математичної статистики або шкал позицій) з'явилися спочатку в психології та вже в подальшому проникли в інші суспільні науки, насамперед у соціологію. Проблема соціологічного методу в дослідженні міжнародних відносин може розглядатися в двох окремих аспектах. Першим з них є використання соціологічного методу інтерпретації політичних явищ. Другим – застосування в галузі міжнародних відносин методів збору, обробки інформації, які були створені або розвинені в соціологічних дослідженнях [1]. Між цими проблемами існує зв'язок, але це не ідентичні питання. Основні елементи соціологічного підходу до політичних явищ повністю відносяться до методу соціологічної інтерпретації міжнародних відносин. Ця інтерпретація полягає в аналізі залежностей, існуючих між громадськими змінними та міжнародними відносинами (які в свою чергу розглядаються як змінні, що впливають на розвиток суспільних процесів); в дослідженні міжнародних інститутів і установ, за допомогою яких здійснюються дії в сфері міжнародних відносин (збройні сили, дипломатія і т. п.) в конкретних історичних обставинах і в функціональних взаємозв'язках з політичною системою в цілому. Це передбачає необхідність обліку у сфері відносин між державами та народами. Застосування соціологічного методу вимагає використання накопичених теоретичних знань у галузі соціології (причому як найбільш загальних законів, так і теорій середнього рівня) для з'ясування явищ, що виникають у взаєминах між державами. Це не єдиний метод інтерпретації (можна спробувати пояснити ці стосунки за допомогою іманентних залежностей, що містяться в самій природі «політичної гри», якою є міжнародні відносини), проте досить плідний. Його застосування не може бути виключною сферою тільки соціології міжнародних відносин. У протилежному випадку слід було б вважати соціологію міжнародних відносин ідентичною теорії міжнародних відносин, що є помилковим і штучним.

Використання соціологічних методів при побудові теорії міжнародних відносин сприятиме визначенню відносин між державами, щоб вона стала основою успішної діяльності. Соціологію міжнародних відносин вирізняє не стільки сама теорія, скільки з'єднання цієї теорії з певним типом емпіричних досліджень. Особливе місце, яке соціологія може зайняти в дослідженні міжнародних відносин, може бути визначено методичним використанням процедур, вироблених або розвинених соціологією методів отримання та обробки інформації: використання статистичного аналізу залежностей між громадськими та міжнародними змінними, в тому числі про використання їх для інтерпретації поведінки в сфері міжнародних відносин; застосування соціологічних методів дослідження думок і позицій для інтерпретації мотивів дій у галузі міжнародних відносин (маються на увазі як більш традиційні методи якісного аналізу (особистих документів, наприклад мемуарів державних діячів), так і сучасні методи аналізу думок, шкал позицій і цінностей і т. п.); використання соціологічних методів аналізу пропаганди (особливо так званого аналізу змісту) для інтерпретації ролі пропаганди в міжнародних відносинах (в цій сфері вперше проводився кількісний аналіз змісту); застосування соціологічних методів дослідження великих організацій для аналізу функціонування та впливу як великих міжнародних організацій (наприклад, апарату ООН), так і великих націо-

нальних організацій, які своєю діяльністю суттєво впливають на міжнародні відносини (отримали розвиток дослідження армії та в значно меншій мірі дослідження дипломатії, міжнародних інформаційно-пропагандистських служб і т. п.) [1].

Зростає усвідомлення того, що рішення соціальних проблем вимагають врахування глобальної перспективи. Це стосується не тільки питань війни та миру, що традиційно обговорюються в міжнародних відносинах. Голод і демографічний вибух, дифузія культур і поширення інформації, освоєння космосу та дослідження світового океану – ці та інші проблеми сучасності викликають необхідність спільних дій, що виходять за межі держав. У сучасному світі це проблеми досить складні, проте це не означає, що вони не можуть бути вирішені через розходження в політичних системах і ще незавершеної боротьби між неокapіталізмом і неосоціалізмом. Однак, сама ця боротьба надає соціальним перетворенням міжнародний масштаб. Міжнародні відносини в сучасному світі мають визначальний вплив на подальший розвиток соціології міжнародних відносин, роль якої в соціології політики у майбутньому буде зростати. Облік міжнародного аспекту суспільно-політичних явищ дозволяє всебічно зрозуміти ці явища. У цьому сенсі соціологія міжнародних відносин є важливим розділом соціології та істотно впливає на поглиблення теорії політичної соціології.

Будь-якій теорії властиві такі недоліки як консерватизм, тенденція до редукціонізму, а також до гегемонізму. Консерватизм – оскільки теорія як результат складних і тривалих зусиль по узагальненню багатьох аналітичних досліджень прагне до збереження накопиченого, захисту його від проникнення неприйнятних для теорії положень і висновків. Редукціонізм – кожна теорія будується на фундаменті, який складається з однієї або кількох аксіом. Гегемонізм – теорія ґрунтується на презумпції раціонального. У зв'язку з цим явище, яке не вписується органічно у її інтерпритацію, проголошується ірраціональним і розглядається як маргінальне, що не впливає на загальні висновки або й підлягає навіть знищенню. Звідси, будь-якій теорії загрожує небезпека виродження в теогонію.

Прагнення уникнути вказаних недоліків, а також прагнення здолати обмеженість різних теоретичних напрямів у галузі міжнародних відносин спонукало багатьох дослідників (насамперед французьких – Р. Арона, Г. Бутуля. Л. Пуар'є. Б. Баді, М. Мерля та ін.) звернутися до соціології міжнародних відносин. Її визначення можна дати, ґрунтуючись на дефініції соціології вченого С. Фролова: наука, яка вивчає «структури суспільства, їх елементи й умови існування, а також соціальні процеси, що протікають у цих структурах»[2,15]. Звідси, соціологія міжнародних відносин – дисципліна, яка покликана аналізувати структури єдиної міжнародної системи на основі соціологічного підходу та використання соціологічних методів (насамперед методик прикладного аналізу, якими є контент-аналіз, івент-аналіз і когнітивне картування, а також біографічного методу, методу включеного спостереження, експерименту, масового опитування тощо).

Фактично аналіз проблематики міжнародних відносин з позицій соціологічного підходу означає дотримання свого роду «транстеоретичного» принципу, що вимагає: розглядати міжнародні відносини з позицій глобальності (єдності) й системності (цілісності); взаємозалежність тенденцій і зв'язків; поєднання «макро»- і «мікропарадигм». Значущим є аналіз конкретних досягнень у соціології про міжнародні відносини представників французької соціологічної школи як найвпливовішої з точки зору розвитку соціології міжнародних відносин.

Використана література:

1. Дослідження міжнародних відносин. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://moyaosvita.com.ua/istoriya/doslidzhennya-mizhnarodnix-vidnosin/>.
2. Фролов С. Социология. – М., М.: Наука, 1994. – 256 с.

Федоренко Н.І.
196819@ukr.net
кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології
факультету управління персоналом,
соціології та психології
ДВНЗ «Київський національний економічний університеті
імені В. Гетьмана» м.Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «ПРОФЕСІЙНА ТА КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА СОЦІОЛОГА»

Сьогодні вищі навчальні заклади намагаються готувати мобільних, контактних, впевнених, оперативних, відповідальних, інноваційних та всебічно розвинених спеціалістів, які зможуть швидко адаптуватися до умов сучасного ринку праці. Водночас студенти бажають отримати вищу освіту, яка зможе дати не тільки базові фахові знання, а й певні компетенції, що допоможуть їм швидше зорієнтуватися в їх роботі та краще проявити себе. Сучасні роботодавці наголошують на певних компетенціях та особистісних якостях та вміннях, які мають бути сьогодні у молодого фахівця: відповідальність, дисциплінованість, креативність, ініціативність, цілеспрямованість, наполегливість, порядність, різнобічність інтересів, активна життєва позиція, бажання працювати на результат, професіоналізм. Необхідними є також вміння ефективно спілкуватися у колективі, презентувати себе та результати своєї роботи, вміння переконувати співрозмовника та відстоювати свою точку зору, вміння вирішувати складні ситуації, швидко адаптуватися до нових умов та знаходити вірні рішення, вміння організовувати роботу та працювати у команді.

Курс «Професійна та комунікативна культура соціолога», який входить до циклу професійної підготовки соціологів, спрямований на комплексне ознайомлення студентів з головними аспектами професійної, етичної і комунікативної культури фахівця і формування у студентів системи необхідних професійно-етичних компетенцій.

Професійна культура фахівця впливає на усі сторони життя суспільства. Одним з головних показників професійної культури є комунікативна культура спілкування як засіб забезпечення ефективності трудової діяльності особистості. Професійна культура характеризується також взаєморозумінням, дотриманням загального і службового етикету, норм і правил людського гуртожитку і поведінки.

Під час викладання курсу «Професійна та комунікативна культура соціолога» важливу роль для формування необхідних компетенцій у студентів відіграє використання інноваційних технологій навчання. Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти. При проведенні занять зі студентами використовуються тренінгові технології та мультимедійні інформаційні технології, що базуються на програмних продуктах самого широкого призначення. Тренінгові технології допомагають студентам не тільки швидко та ефективно оволодіти необхідними теоретичними знаннями, а й формують у них необхідні їм уміння і навички інтерактивної взаємодії.

Однією з беззаперечних переваг мультимедійних інформаційних технологій є можливість розроблення на їх основі інтерактивних комп'ютерних презентацій, які студенти створюють, опрацьовуючи різні теми курсу «Професійна та комунікативна культура соціолога». Мультимедійна інформація відрізняється чіткістю, лаконічністю, доступністю. У процесі роботи з

нею студенти формують уміння аналізувати інформацію, висловлювати власну думку, вдосконалюють навички роботи на комп'ютері.

З ціллю формування професійно-етичних умінь та навичок студенти на заняттях працюють з кейсами, які допомагають розкривати і аналізувати головні аспекти професійної та комунікативної культури соціолога. Етичні виміри професіоналізму соціолога, моральні вимоги професії студенти опановують під час вивчення Кодексу професійної етики соціолога. На семінарських заняттях у групових дискусіях студенти аналізують етичні норми організації професійної діяльності і трудових відношень; етичні норми науководослідної діяльності; етичні норми наукового спілкування (публічні виступи, презентація результатів соціологічних досліджень і наукові публікації) та інші аспекти професійно-етичної діяльності соціолога. Важливою складовою курсу є оволодіння різними прийомами комунікативної культури у професійному спілкуванні та технологіями професійної самоорганізації.

На заняттях використовуються також методики, які можуть поєднувати разом тренінгові і мультимедійні технології. До таких інновацій можна віднести – відеотренінг. Така методика роботи ефективно доповнює та підкріплює сприймання нової інформації та її аналіз. Зазвичай відеотренінг використовується після усного виступу викладача по темі. Фрагменти відеозапису також можуть слугувати як ілюстрації у процесі міні-лекції.

Ефективне використання інноваційних технологій навчання під час викладання курсу «Професійна та комунікативна культура соціолога» допомагає сформувати у майбутніх соціологів необхідні їм професійно-етичні та комунікативні компетенції, а саме: швидко орієнтуватися у ситуації взаємодії, діагностувати і розв'язувати складні взаємозв'язки, привертати увагу співрозмовника та справляти позитивне враження; аргументовано вибирати рішення щодо моральних дилем у професійній діяльності за фаховим спрямуванням; аналізувати та вирішувати етичні проблеми в різних професійних контекстах; приймати етично виважені рішення в складних ситуаціях професійної взаємодії; демонструвати навички командної роботи у процесі вирішення фахових завдань та демонструвати вміння професійної самоорганізації.

2.7. Оціночні дослідження в соціальній сфері: теорія та практика

О.М. Поплавська
oksanadom@ukr.net

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління персоналом та економіки праці
факультету управління персоналом,
соціології та психології

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана»
м.Київ, Україна

ОЦІНЮВАННЯ БЛАГОПОЛУЧЧЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК СОЦІО-ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМА

Незаперечним є факт того, що людина – центральний об'єкт і суб'єкт економіки. Вона ефективно реалізуючи себе на ринку праці, продукує нові товари і послуги, у той самий час та сама людина є споживачем послуг і товарів, що виробляються іншими особами. Тобто чим більш матеріально забезпеченою є людина, тим більше вона стимулює виробництво нових

товарів та послуг. Але це один бік економіки – матеріальний. Є соціальна складова – потреби людей впливають на асортимент товарів, послуг; висуваються вимоги до якості, визначається вектор розвитку економіки; обираються інструменти, механізми управління економікою. Усе це формує і характеризує певний рівень благополуччя людини.

Найчастіше категорію «благополуччя» розуміють як стан, що характеризується здоров'ям, щастям і процвітанням [2]. Разом з тим науковці підкреслюють, що благополуччя охоплює й психологічну сферу – стан задоволеності та соціальну – розвиток особи, суспільна значущість (зокрема, Shah, H., & Marks, N. зазначали, що благополуччя ... окрім почуття задоволеності та задоволеності, благополуччя означає розвиватися як особа, бути виконаною і робити внесок у спільноту [1]. Автор вважає, що благополуччя є багатоаспектною дефініцією. Воно характеризується визначеним (прийнятним) рівнем соціолого-економічного та психолого-фізіологічного буття людини й проявляється ознаками безпеки, задоволеності, а також певною структурою мотиваційних чинників.

Нажаль єдиного підходу до оцінювання благополуччя у світі не існує. Де-які країни, прийнявши за основу стандарти благополуччя, здійснюють порівняння досягнутого рівня стандартів з маркетями (індикаторами) якості; деякі – оперують лише показниками індексу людського розвитку, індексу щастя, тощо.

Зважаючи на потребу наближення практик оцінювання життєдіяльності населення в ЄС та Україні, автор пропонує зосередити увагу на виробленні єдиних підходів оцінювання і розуміння благополуччя.

Проаналізувавши наявні в Україні методики оцінювання різних аспектів життя людини, методику визначення індексу людського розвитку [3], ми дійшли висновку, що вони не дозволяють у повній мірі сформулювати бачення про благополуччя українців. Таким чином, нами було розроблено ряд пропозицій щодо удосконалення методології оцінювання благополуччя.

Авторська методика оцінювання благополуччя населення ґрунтується на використанні соціологічних та аналітичних методів дослідження. Запропоновано виділити чотири основних кластери населення за ознаками базових мотивів та віднесення до ринку праці (занятості) й виділено наступні базові групи аспектів життєдіяльності для оцінювання рівня благополуччя:

1. Здоров'я;
2. Матеріальне благополуччя;
3. Освіта;
4. Соціальна участь та інфраструктура;
5. Ризики та безпека.

Кожна з груп залежно від кластеру має власний набір показників. Разом з тим, під час оцінювання, запропоновано для усіх показників виділити два рівні досягнення: базовий (мінімальний) та пріоритетний. Так, базовий рівень досягнення передбачає такі ознаки і характеристики благополуччя, за яких основні потреби людини (фізіологічні, гігієнічні, деякі соціальні, праці та безпеки) задоволені у повній мірі з урахуванням розширеного відтворення населення. Пріоритетний рівень досягнення охоплює більше показників якості задоволення базових та потреб вищого рівня (самореалізації, розвитку), дозволяє співставити потенціал держави, бізнесу суспільства щодо консолідації зусиль для забезпечення економічної та соціальної безпеки країни, відтворення соціально відповідального суспільства, гармонійне існування у глобальній економічній системі.

Зрозуміло, здійснення оцінювання благополуччя за такою методикою має ряд проблемних «зон». Зокрема, якісне оцінювання вимагає ґрунтового фінансового забезпечення, суттєвих трудових затрат. Проте користь від такого дослідження очевидна – можливість планувати й реалізовувати затребувані програми соціально-економічного розвитку країни, створюючи адаптивну систему економічної та соціальної безпеки [4] країни.

Використана література:

1. Shah, H., & Marks, N. (2004). A well-being manifesto for a flourishing society. London: The New Economics Foundation p2. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://b3cdn.net/nefoundation/813660812dc0c82af5_vkm6vve98.pdf.
2. Кембриджський словник – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.dictionary.com/browse/well-being>.
3. Лібанова Е.М., Власенко Н.С., Власюк О.С. та ін. Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та сучасний стан / Рада з вивчення продуктивних сил України НАН України; ПРООН. – К. : СПД Савчина, 2002. – 123 с.
4. Поплавська О.М. Стратегія соціальної безпеки України в умовах глобалізаційних змін // Соціально-трудові відносини: теорія і практика. Зб.наук.праць. – К.: КНЕУ, №2 (10), 2015. – с.137–143.

2.8. Соціальні технології: можливості та перспективи використання

Вонберг Т.В.
t.vonberg@ukr.net
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління персоналом
та економіки праці факультету управління персоналом,
соціології та психології
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана»
м.Київ, Україна

СОЦІАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ «ПРАЦЕТЕРАПІЯ» В УМОВАХ ІНТЕРНАТНИХ УСТАНОВ

Очевидно, працетерапія, як соціальна технологія, в поєднанні з культурно-дозвільною діяльністю в умовах інтернатної установи має важливе реабілітаційне та профілактичне значення щодо усунення чи навіть попередження суїцидів, депресії, нервово-психічних розладів осіб з інвалідністю та осіб похилого віку [1].

При чому, на наш погляд, проведення трудової реабілітації, зокрема працетерапії, в інтернаті має ґрунтуватися перш за все на повазі до особистості кожного підопічного з урахуванням його потреб, рівня соціального функціонування, наявного реабілітаційного потенціалу, а також з дотриманням законодавства (залучення підопічних у трудові заходи здійснюється виключно в разі їх добровільної усвідомленої згоди, що фіксується в історії хвороби).

Разом із тим, працетерапія сприяє розвитку особистості осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, їх зацікавленості у набутті певної компетенції, формуванню та закріпленню позитивного ставлення до праці [2].

Проте, найголовніше в працетерапії – це те, що в умовах інтернатної установи вона дозволяє зменшити та компенсувати дефекти психіки, які виникають у підопічних інтернатних установ і розвиваються через фактор бездіяльності. В свою чергу, останній може бути пов'язаний як з особливостями хвороб, так і з тривалим перебуванням зазначених осіб у стаціонарі [3, 203].

Отже, основне призначення працетерапії в умовах інтернатної установи – це відновлення, поживлення та стимулювання згасаючої діяльності та руху, що сприятиме насиченню життя

осмисленим змістом і, врешті решт, продовженню життя. Відомо, малорухомий спосіб життя, свідоме самоусунення від діяльності, пов'язаної з рухливістю, інтелектуальним і емоційним навантаженням, негативно позначається як на соматичному, так і на психологічному статусі будь-якої людини.

Науковцями доведено, що психічно-інтелектуальні активні люди та фізично рухливі особистості старішають значно повільніше. Відбувається так би мовити обопільний процес: діяльність перешкоджає старінню, а старіння затримується при наявності активного способу життя.

У зв'язку з цим, при організації способу життя та зайнятості людей похилого віку та осіб з інвалідністю в будинках-інтернатах доцільно змістити акценти від тривалого спокійного сидіння на диванах на користь рекомендації працетерапії. Адже, тільки рух з урахуванням, звичайно, соматичного стану дозволить запобігти, полегшити, а може й позбутися від недуг та відчуття радості буття.

Зрозуміло, трудова діяльність підопічних інтернатних установ є показником активного способу життя. Незважаючи на обмежені можливості, обумовлені станом здоров'я або віковими недугами, цей стереотип зберігається на довгий час. Нерідко літні люди та особи з інвалідністю навіть відчують потребу виконувати якусь працю. Крім того, доцільність їх участі у трудовій діяльності в умовах інтернатної установи заснована на ряді наукових положень:

- трудова діяльність має позитивний вплив на психологічний стан (усвідомлення своєї суспільної значимості, самооцінка своїх фізичних можливостей, спілкування в процесі колективної праці тощо);

- трудова діяльність пов'язана з рухом, а отже здійснює позитивний ефект на серцево-судинну діяльність, дихальну систему, функції опорно-рухового апарату та інші фізіологічні процеси, що є дуже актуальним під час реабілітації;

- трудова діяльність є втіленням активного способу життя, при цьому завдання організаторів працетерапії в будинках-інтернатах полягає в тому, щоб ця праця була не лише необхідною, але й суспільно корисною та мала реабілітаційний характер впливу [4].

Крім того, при організації працетерапії в інтернатній установі важливо враховувати й психологічну та матеріальну зацікавленість людини при виконанні навіть найелементарніших видів праці. Крім того, бажано забезпечити діяльністю, результати якої використовуються самим підопічним і тим співтовариством, в якому людина знаходиться. Важливо запропонувати широкий спектр видів праці для задоволення індивідуальних нахилів і здібностей [5].

Використана література:

1. Повышение социальной активности пожилых людей путем использования трудотерапии как фактора успешной социальной реабилитации – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kcsopnz.ucoz.ru/publ/povyshenie_socialnoj_aktivnosti_pozhilykh_ljudej/1-1-0-6.

2. Никифоров Ю.В., Котова Л.В. Влияние трудотерапии как метода медико-социальной реабилитации на психическое и социальное функционирование пациентов с психическими расстройствами // Журнал психиатрии и медицинской психологии. – №1 (18). – 2008. – С. 62-65.

3. Зайнятість, праця та соціальний захист населення: вітчизняний та зарубіжний досвід. // За ред. к.е.н., професора Т.М. Кір'ян. – К.: 2017. – 245 с.

4. Холостова Е.И., Дементьева Н.Ф. Социальная реабилитация: Учебное пособие. — 4-е изд. — М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2006. – 340 с.

5. Комплексная реабилитация инвалидов: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Т.В. Зозуля, Е.Г. Свистунова, В.В. Чешихина и др.; Под ред. Т.В. Зозули. — М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 304 с.

2.9. Діагностика якості вищої освіти в соціологічному дискурсі

Горбов В.В. *gorbov.soc@gmail.com*

к.соц.н., доцент кафедри соціології факультету управління персоналом,
соціології та психології
ДВНЗ «Київський національний економічний
університеті імені В. Гетьмана»,
м.Київ, Україна

Горбова Ю.С. *yuliyabilonog@gmail.com*

к.соц.н.,
завідувач навчально наукової лабораторії
«Соціологічна лабораторія» факультету управління персоналом,
соціології та психології
ДВНЗ «Київський національний економічний університеті імені В. Гетьмана»
м.Київ, Україна

СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИЩИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАЛАДОМ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СКЛАДОВІ

В процесі загальної технологізації всіх сфер людського життя значно підвищився інтерес до можливості екстраполяції технологічного підходу на різні соціальні сфери: політику, економіку, освіту тощо. У кожній з означених сфер технології функціонують за різними законами, неминуче підлаштовуючись під особливості обраної сфери. В даному контексті соціальні технології виступають в ролі певного інструменту або механізму, використання якого дозволяє, як передбачити певні зміни або трансформації в соціальній сфері, так й активно впливати і керувати ними з метою отримання прогнозованого або бажаного результату.

Відмінною рисою будь-якої технології є те, що вона алгоритмізує діяльність, тому може бути багато разів відтворена, тиражована для вирішення схожих завдань і використана для подальшого «перенесення» в інші сфери суспільного життя: політику, економіку, освіту тощо. У кожній з них технології функціонують за певними законами, неминуче підлаштовуючись під особливості вибраної сфери. У даному контексті соціальні технології виступають в ролі інструменту або механізму, використання якого дозволяє спрогнозувати певні зміни або трансформації в соціальній сфері, активно впливати на них і управляти ними з метою отримання бажаного результату [1].

В останні десятиліття соціальні технологи почали активно впроваджуватися в функціонування інституту освіти. Це є наслідком постійних трансформацій системи освіти, яка постійно вимагає оптимізації та удосконалення управлінської діяльності. Дані впровадження необхідні для розвитку і розробки спеціальних форм, методів і засобів, що дають можливість підняти на належний рівень ефективність і якість освіти. У зв'язку з цим підвищується попит на розробку і впровадження соціальних технологій в систему управління вищим навчальним закладом.

Управління ВНЗ – це, в першу чергу, сукупність управлінських рішень і дій, що забезпечують досягнення поставлених цілей, і тільки в другу чергу – система планування, організації, мотивації і контролю, що забезпечує спільну діяльність персоналу ВНЗ. Технологічно побудоване управління ВНЗ передбачає наявність п'яти елементів: вміння змоделювати ситуацію (виявити проблеми); вміння виявити необхідні зміни (ідеї розвитку); вміння розробити стратегію змін (базові стратегії); вміння використовувати різні способи впливу (методи управління); вміння втілювати стратегію в життя (управління змінами).

Управлінська система у ВНЗ має низку основоположних функцій, до яких можна віднести: організацію, планування, координацію, мотивування і контроль. Ефективність функціо-

нування означених елементів системи и виконання функцій безпосередньо відображається на якості наданих ВНЗ освітніх послуг.

Відповіддю на потребу забезпечення якості освітніх послуг служить впровадження і використання соціальних технологій в системі вищої освіти. Сенс соціальних технологій – в усвідомленому застосуванні їх до реальності. Відповідно, призначення будь-якої соціальної технології – оптимізувати управлінський процес і зробити його більш технологічним, включаючи ті види діяльності і операції, які не є необхідними для отримання соціального результату. Використання соціальних технологій в умовах модернізації освіти дозволяє скоротити витрати на управління і підвищити його ефективність. У цьому сенсі соціальна технологія виступає як інноваційний процес управління, котрий включає не тільки науково розроблені цілі, але і технологію практичної діяльності щодо вирішення поставленого завдання [1].

Використання соціальних технологій в системі управління освітою зумовлюється різними чинниками, серед яких можна відзначити:

- стирання кордонів в умовах розвитку і глобалізації освітнього простору;
- модернізацію української системи управління відповідно до інтеграції в загальноєвропейський освітній простір;
- впровадження в сферу вищої освіти стандартів ISO, TQM та ENQA;
- необхідність підвищення якості функціонування ВНЗ.

Отже, в умовах модернізації системи української освіти, управління якістю освіти є одним з актуальних і пріоритетних завдань, що постають перед вищим навчальним закладом. Однак, зміст методики і форми управління сучасним ВНЗ залишаються досить неопрацьованою тематикою, носять вибіркового характер і використовуються кожним ВНЗ по-своєму. У цих умовах впровадження соціальних технологій в університетське середовище набуває особливої актуальності. Використання соціальних технологій в управлінні якістю освіти вимагає розробки кількісних і якісних показників, різнорівневих методик і засобів оцінки діяльності освітніх установ.

Використана література:

1. Горбов В. В. Освітній аудит як соціальна технологія діагностики та управління ВНЗ / О.В. Мазурик, В. В. Горбов // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: зб. наук. праць ДонДУУ. – Т. XIII. Вип. 257, Серія «Соціологія»,– Донецьк: Цифрова типографія. – 2012. – С. 287–295.
2. Problems of science and education. – 2008. – № 3 – С. 49–53.

Наукове видання

«МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ДИСКУРС У ДОСЛІДЖЕННІ ФЕНОМЕНУ СОЦІАЛЬНОГО»

**Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції
28 березня 2019 року**

Видано в авторській редакції

Підписано до друку 26.03.19. Формат 60×84/8
Друк. арк. 5,38. Зам. № 19-5520

Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
03680, Україна, м. Київ, пр. Перемоги, 54/1
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, №235 від 07.11.2000)
Тел./факс (044) 537-61-41; тел.(044) 537-61-44
E-mail: publish@kneu.kiev.ua